

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΕΑ' | ΤΕΥΧ. Α' | ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ. 72.18.308 | 1/15 ΙΟΥΛΙΟΥ 1984 | ΑΡΙΘ. 13-14

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ*

7. Ὁ Μάρξ θεωρεῖ ἀσκοπητὴν προβολὴ τῆς ἀθεΐας.

Ὁ Μάρξ ἦταν τόσο βέβαιος, ὅτι ἡ διδασκαλία του συνέτριψε τὴ Θρησκεία, ὥστε διακήρυξε, ὅτι ὁ ἀθεϊσμός ὡς ἄρνηση τῆς Θρησκείας εἶναι πιά ἄνευ ἀντικειμένου κι ἐπομένως δὲν ἔχει λόγον ὑπάρξεως. Ἡ κριτικὴ τῆς Θρησκείας ἔχει περατωθῆ καὶ τερματισθῆ καὶ μοιάζει πρὸς ἓνα «κόκκαλο περιφαγωμένο ὡς τὴν τελευταία ἴνα του»⁷¹, ἀπ' τὸ ὁποῖο δὲν μπορούμε πιά νὰ κερδίσουμε τίποτε. Τὸ νόημα τοῦ ἀθεϊσμοῦ, τονίζει, συνίσταται στὸ νὰ τονίσῃ τὴν ἀλήθεια, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ ὑψιστό ὄν. Ἄλλ' ἡ ἀλήθεια αὐτὴ προβάλλεται τώρα ἀπ' τὸν σοσιαλισμό, πού στηρίζεται στὸν ἀνθρωπολογικὸ καὶ κοσμολογικὸ ὕλισμό. Ἐπομένως ἡ θετικὴ αὐτοσυνείδηση τοῦ ἀνθρώπου ὡς τοῦ ὑψίστου ὄντος δὲν χρειάζεται πιά νὰ ἐξασφαλισθῆ μετὰ τὴ μεσολάβηση τοῦ ἀθεϊσμοῦ. Ἡ αὐτοσυνείδηση αὐτὴ ἔχει ἐπιτευχθῆ καὶ προβληθῆ ἀπ' τὸν ὑλιστικὸ σοσιαλισμό, ὁ ὁποῖος καθιστᾷ περιττὴ τὴν ἀθεϊστικὴ δράση καὶ τὴν προσπάθεια πρὸς κατάργηση τῆς Θρησκείας⁷².

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 356 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 τεύχους.

71. Karl Marx-Fr. Engels, Die deutsche Ideologie: GA I,5, σ. 216.

72. Ὁ Μάρξ τονίζει, ὅτι «ὁ ἀθεϊσμός δὲν ἔχει πλέον νόη-

μα, διότι ὁ ἀθεϊσμός εἶναι ἄρνηση τοῦ Θεοῦ καὶ μ' αὐτὴ τὴν ἄρνηση θέτει τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ἀνθρώπου (das Dasein des Menschen): ἀλλ' ὁ σοσιαλισμός ὡς σοσιαλισμός δὲν ἔχει ἀνάγκη μιᾶς τέτοιας μεσολαβήσεως· ἀρχίζει μετὰ τὴ θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς ὕλικη συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς φύσεως ὡς τῆς οὐσίας (des Wesens). (Ἡ συνείδηση αὐτὴ) εἶναι θετικὴ καὶ ὄχι πιά μιὰ αὐτοσυνείδηση τοῦ ἀνθρώπου, πού δημιουργεῖται μετὰ τὴν ἄρση τῆς Θρησκείας» (Karl Marx, Nationalökonomie und Philosophie: FS, σ. 248). Ὁ συνάδελφος Μέγας Φαράντος ἔχει σημειώσει, ὅτι γιὰ τὸν Μάρξ «ἡ ἀθεΐα κινεῖται ἀκόμη εἰς τὸ προμαρξιστικὸν στάδιον» (μν. ἔ., σ. 556). Κι ὁ M. Reding στὸ ἔργο του «Der politische Atheismus» (Graz-Wien-Köln 1957) προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἀθεΐα δὲν ἀνήκει οὐσιωδῶς στὴ σκέψη καὶ στὸ σύστημα τοῦ Μάρξ» (M. Φαράντου, αὐτόθι, σ. 558, ὑποσημ. 41).

ἀθειστικό και ἀντιθρησκευτικό σύνδρομο⁷³, όσον κι άν θεωρούσε τόν ἀθεισμό τελείως περιττόν. "Άλλως τε ή όλη διαδικασία τής έκκολάψεως τής «ύλιστικής» ή οίκονομικής θεωρήσεως τής Ιστορίας άποκαλύπτει, ότι ή θεωρηση αύτή «είναι ένα φυτό, τó όποίο μαραίνεται χωρίς τó γόνιμο έδαφος τού άθεισμού»⁷⁴.

8. «Αύτογένεση τής φύσεως και τού άνθρώπου».

Άποτέλεσμα τού ότι ό Μάρξ θεωρούσε τή Θρησκεία ξεπερασμένη υπόθεση είναι τó γεγονός, ότι ούδέποτε άσχολήθηκε με λογική άνάλυση τών άληθειών της ή με προσπάθεια άποδείξεως τών ύλιστικών και άθειστικών δογμάτων. Βέβαια ό διαλεκτικός ύλισμός, — ό όποϊος συχνά έστω με προφανή αύτοαντίφαση έχει ιδεαλιστική άπόκλιση⁷⁵—, δέν

ταυτίζεται με τόν φιλοσοφικό ύλισμό, όμως γενικά τόν προϋποθέτει ως άληθινό⁷⁶. "Έτσι εξηγείται γιατί ό Μάρξ, αντιπαρερχόμενος τήν ένοχλητική γι' αυτόν άλήθεια τής δημιουργίας τού κόσμου και τού άνθρώπου, δέχεται τήν αύτογένεσή τους κι όμιλεί για τó αύθυπόστατο και τήν αύτογένεση τής φύσεως τού άνθρώπου (das Durchsichselbstsein der Natur und des Menschen)⁷⁷. Μάλιστα προβάλλει και τόν ισχυρισμό, ότι δήθεν ή άλήθεια για τή δημιουργία τής γής «δέχθηκε ένα ισχυρό κύττημα άπ' τή Γεωγνωσία, δηλαδή τήν έπιστήμη, πού παρουσίασε τó σχηματισμό τής γής, τó γίγνεσθαι τής γής ως ένα προτσές, ως αύτοπαραγωγή. 'Η generatio aequivoca (δηλαδή ή αύτόματη γένεση) είναι ή μόνη πρακτική αντί-

73. Για τήν άθειστική και αντιθρησκευτική στάση τού Μάρξ όρθώς παρατηρείται, ότι δέν υπάρχει αντίθεση μεταξύ τού «νεαρού» και τού «ώριμου» Μάρξ: Peter Hebblewhite, Mehr Christentum oder mehr Marxismus? γερμ. μτφρ. υπό Karl Weber, Frankfurt am M. 1977, σ. 18.

74. Walter Bienert, ένθ' άνωτ., σ. 215. Πρβλ. στο «Dictionnaire critique du Marxisme», πού έκδόθηκε τó 1982 στο Παρίσι στή σειρά «Presses universitaires de France» άπ' τόν Georges Labica κ.ά., τόσο τó άρθρο «Atheisme» (τού André Tosel), όσο και τó άρθρο «Religion» (τού Georges Labica (σ. 61-63 και 774-780)).

75. 'Ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος έχει εύστοχα υποδείξει τήν άπόκλιση αύτή, ή όποία φαίνεται λ.χ. στο ότι ό Μάρξ δέχεται τόν ενεργό ρόλο τού γνώσκοντος ύποκειμένου κατά τή γνωστική διαδικασία. 'Επίσης στο έργο «Die deutsche Ideologie» άπ' τούς Κ. Μάρξ και Φρ. 'Ενγκελς «τονίζεται ρητά, ότι οι άνθρωποι παράγουν «άφ' έαυτών» και μάλιστα άμεσα τήν ύλική τους ζωή και ότι «οί συνθήκες φτιάχνουν τούς άνθρώπους στον ίδιο βαθμό πού οι άνθρωποι φτιάχνουν τις συνθήκες» (έλλην. μτφρ. Φιλίνη, σ. 88). Μ' άλλα λόγια, οι παραγωγικές δυνάμεις, πού ή εξέλιξή τους προσδιορίζει τó ιστορικό γίγνεσθαι και σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό (ποτέ άπόλυτα) τά περιεχόμενα τών ανθρωπίνων συνειδήσεων, παράγονται άπ' τόν άνθρωπο, άπ' τή βούληση και τó μυαλό του, αλλά και προσδιορίζουν με τή σειρά τους τή ζωή τών ανθρώπων και προκαλούν, με τó διαλεκτικό σχήμα..., τις άναγκαίες έκάστοτε κοινωνικές μεταβολές. 'Ο Ιστορικός λοιπόν ύλισμός θά 'ταν όρθότερο νά είχε όνομασθεί «Ιστορικός ρεαλισμός» ή ακόμα και «θετικός ιδεαλισμός» (Παναγιώτου Κανελλόπουλου, Κάρλ Μάρξ. Έκατό χρόνια άπό τó θάνατό του, περιοδ. «Νέα Έστία», Πάσσα 1983, τεύχος 1340, 1 Μαΐου 1983, σ.

581-582). 'Ο Arnold Künzli λέγει τά εξής για τόν ιδεαλιστικό πυρήνα τής διδασκαλίας τού Μάρξ: «'Ικανοποιείται με τó νά οικοδομή τó τεράστιο θεωρητικό οικοδόμημα επί a priori θέσεων' επί θέσεων, τις όποιες παρέλαβεν άπ' τόν Hegel, έπομένως άπ' τόν γερμανικό 'Ιδεαλισμό και τις κάλυψε με ένα «ύλιστικό» ένδυμα. 'Έτσι όπως μέσα στο κοσμικό Πνεύμα (Weltgeist) τού 'Εγέλου κρυβόταν ό Θεός, κατά παρόμοιον τρόπο μέσα στον κινήττηρα τών παραγωγικών δυνάμεων τού Μάρξ κρυβόταν τó κοσμικό Πνεύμα τού 'Εγέλου» (Arno Künzli, Karl Marx. Eine Psychographie, Wien-Frankfurt M. - Zürich 1966 σ. 665). Κι ό H. Wattiaux, παρατήρησε επίσης εύστοχα, ότι «ή έλκυστικότητα τού Μαρξισμού εξηγείται λιγώτερο άπ' τόν ύλισμό του και περισσότερο άπ' τόν ιδεαλισμό του» (Henri Wattiaux, Μαρξισμός και Χριστιανισμός, περιοδ. «Esprit et vie», άρ. 25 τής 24-6-1982, σ. 369-377' έλλην. μετάφραση στο περιοδ. «Σύγχρονα Θέματα», άρ. 47, 'Ιούλιος-Σεπτέμβριος 1983, σ. 136-155).

76. 'Ο Μάρξ υιοθετεί τήν άποψη τού Pietro Verri, ότι «όλα τά φαινόμενα τού σύμπαντος είτε έχουν παραχθή άπ' τó χέρι τού άνθρώπου, είτε... είναι... μεταμόρφωση τής ύλης»: Βλ. έλλ. μτφρ. τού έργου «Τό Κεφάλαιο», τόμ. Α', βιβλ. Ι, σ. 57, ύποσημ. 13. Πρβλ. Β. 'Ι. Λένιν, Για τόν Μάρξ και τόν Μαρξισμό, έκδ. «Σύγχρονη Έποχή», 'Αθήνα, 1982, σ. 6. 'Ο Λένιν επίσης τόνιζε χαρακτηριστικά: «'Ένας μαρξιστής πρέπει νά είναι ύλιστής, δηλ. έχθρός τής Θρησκείας» (W. I. Lenin, Über die Religion, 8η έκδ., Berlin (Ost) 1970, σ. 27). Κι ό Στάλιν έλεγε, πώς «σε αντίθεση προς τόν 'Ιδεαλισμό... ό μαρξιστικός φιλοσοφικός ύλισμός ξεκινάει... άπ' τó ότι ή ύλη είναι τó άρχικό και πρωτογενές..., άπ' τó ότι ή σκέψη είναι προϊόν τής ύλης..., προϊόν τού έγκεφάλου: J. Stalin, Geschichte der Kommunistischen Partei der Sowjet-Union, Berlin 1950, σ. 131-143.

77. Karl Marx, Nationalökonomie und Philosophie: FS, σ. 246.

κρουση τῆς θεωρίας τῆς δημιουργίας»⁷⁸.

«Ὅσον ἀφορᾷ εἰδικώτερα στοῦ ζήτημα τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ Μάρξ ἀποφεύγει νὰ ἀσχοληθῆ μετὰ τὸ σχετικὸ φυσικοεπιστημονικὸ πρόβλημα. Κρύπτοντας τὴν ἀμηχανία του κάτω ἀπ' τὸν πέπλο τῆς ἀοριστολογίας, παρουσιάζει τὴν ἀποψή του ὑπὸ τὴ μορφή τοῦ ἐξῆς διαλόγου: «Ποῖός παρήγαγε τὸν πρῶτο ἄνθρωπο καὶ τὴ φύση γενικά; Μπορῶ μόνο νὰ σοῦ ἀπαντήσω: Ἡ ἴδια ἡ ἐρώτησή σου εἶναι ἓνα προϊόν (λογικῆς) ἀφαιρέσεως... Νὰ ἐγκαταλείψης τὴν ἀφαίρεσή σου· τότε θὰ ἐγκαταλείψης ἐπίσης καὶ τὴν ἐρώτησή σου... Μπορεῖς νὰ μοῦ ἀνταπαντήσης: Δὲν θέλω νὰ θέσω (στὴ συζήτηση) τὸ Μηδὲν τῆς φύσεως κ.λπ.· μόνο σὲ ἐρωτῶ γιὰ τὴν πράξη τῆς γενέσεώς της... (Ἄπαντῶ:) Ἄφοῦ γιὰ τὸν σοσιαλιστικὸ ἄνθρωπο ὅλη ἡ λεγομένη παγκόσμια ἱστορία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ (τόσον) ἡ παραγωγή τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας, ὅσον κι ἡ γένεση τῆς φύσεως πρὸς χάρη τοῦ ἀνθρώπου, ἔτσι λοιπὸν αὐτὸς (ὁ ἄνθρωπος) ἔχει τὴν ἐποπτικὴ, ἀκαταμάχητη ἀπόδειξη γιὰ τὴ γέννησή του: Διὰ τοῦ ἰδίου τοῦ ἑαυτοῦ του, ἐκ τοῦ ἰδικοῦ του προτσῆς τῆς γενέσεως. Ἐφ' ὅσον ἡ οὐσία τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὴ φύση, ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος πρὸς χάρη τοῦ ἀνθρώπου ὡς ὑπάρξεως τῆς φύσεως, μέσα στὴν πρὸς χάρη τοῦ ἀνθρώπου φύση ὡς ὑπάρξη τοῦ ἀνθρώπου, ἔχουν γίνει πρακτικῶς, αἰσθητικῶς ὁρατά, τὸ ἐρώτημα γιὰ ἓνα ξένο ὄν, γιὰ ἓνα ὄν πάνω ἀπ' τὴ φύση καὶ τὸν ἄνθρωπο... ἔχει καταστῆ πρακτικῶς ἀδύνατο (!)»⁷⁹. Τὸ φλύαρο συλλογιστικὸ αὐτὸ τρίκ τῆς λήψεως τοῦ ζητουμένου παραθεωρεῖ ὅτι ὁ ἄνθρωπος, πού, κατὰ τὸν ἰσχυρισμὸ τοῦ Μάρξ, μετὰ τὴν ἐργασία του παράγει τὸν ἄνθρωπο, πρέπει προηγουμένως νὰ ὑπάρχη, γιὰ νὰ μπορῆ ἐπειτα νὰ ἐργάζεται.

78. Αὐτόθι.

79. Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 247-248.

9. Πόλεμος ἐναντίον τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐφ' ὅσον ὁ Μάρξ θέλει τὴν κατάργηση ὁποιασδήποτε Θρησκείας, ἐξηγεῖται γιὰτὶ — ἔστω πάλιν περιστατικῶς — ἐξαπολύει συγκεντρωτικὰ πυρὰ ἐναντίον τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, χωρὶς καὶ πάλι νὰ μπαίνει στὸν κόπο νὰ ἀσχοληθῆ λ.χ. μετὰ τὴν ἀναίρεση τῶν κυριωτέρων δογμάτων τους. Εἶναι βέβαιο, ὅτι ὁ Μάρξ, ὅταν ἦταν μέλος τῆς λέσχης τῶν ἀριστερῶν νεοεγγελιανῶν στοῦ Βερολῖνο, εἶχε προσωπικὰ υἱοθετήσῃ τὴν ἀρνητικὴν περὶ τοῦ Ἰησοῦ διδασκαλία τοῦ David Friedrich Strauss (Στράους), ὁ ὁποῖος στοῦ ἔργου του «Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ» («Das Leben Jesu») ⁸⁰ ἀρνεῖται τὰ θαύματα καὶ τὴν ἀνάσταση τοῦ Κυρίου ⁸¹.

Ὁ Χριστιανισμὸς θεωρεῖται ἀπ' τὸν Μάρξ «μιά τῶν πλέον ἀνηθίκων Θρησκειῶν» ⁸², πού ταιριάζει στὸν καπιταλισμὸ ⁸³. Ἀνέκαθεν, λέγει, «ὁ παπὰς κι ὁ φεουδάρχης βιάδιζαν πάντα χέρι με χέρι» ⁸⁴. Ὁ Χριστιανισμὸς κατακρίνεται ὡς «δύναμη τῶν παπάδων» καὶ ὡς «τὸ πνευματικὸ ὄργανο τῆς καταπίεσεως» ⁸⁵.

Σ' ἓνα πολὺ ἐπιθετικὸ ἄρθρο τοῦ ὁ Μάρξ δὲν διστάζει νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ ἐξῆς: «Οἱ

80. David Friedrich Strauss, Das Leben Jesu kritisch bearbeitet, Tübingen 1835-1836. Trevor Ling, μν. ζ., σ. 7.

81. Bl. J. F. Standberger, David Friedrich Strauss als theologischer Hegelianer, Göttingen 1972. W. Post, Kritik der Religion bei Karl Marx, München 1969, σ. 99 καὶ 111. Martin Goldsmith, Was ist eigentlich Kommunismus? Basel und Giessen 1978, σ. 27. Ἐκθεση τῆς διδασκαλίας τοῦ D. F. Strauss γιὰ τὸν Ἰησοῦ καὶ ἀναίρεση αὐτῆς βλ. στοῦ ἔργο: Παν. Ν. Τρεμπέλα, Ἰησοῦς ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ, ἐκδ. β' ἐπισημμένη, Ἀθῆναι, 1940.

82. GA, I, 1,2, σ. 261-262.

83. Martin Goldsmith, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 28.

84. Karl Marx-Friedrich Engels, Manifest...: FS, σ. 550.

85. Karl Marx, Der Bürgerkrieg im Frankreich (1871), ἐκδ. Fetscher IV, σ. 213.

Η ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΗΣ (ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ - ΒΙΩΜΑΤΑ - ΟΡΑΜΑΤΙΣΜΟΙ)*

9. Βασίλειος Σταυρίδης:

Μεταξύ τῶν νέων στελεχῶν τῆς Σχολῆς, κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίοδον τῆς δράσεώς της, εἶναι καὶ ὁ Καθηγητὴς Βασίλειος Σταυρίδης ὁ ὁποῖος, ὡς ἀπόφοιτος τῆς Χάλκης διετήρησεν ὅλα τὰ γνωρίσματα τοῦ Χαλκίτου καὶ Φαναριώτου λογίου, ἀλλὰ καὶ ὡς μετεκπαιδευθεὶς εἰς τὸν Νέον Κόσμον ἀπεκόμισε καὶ ἐκαλλιέργησεν ὅλα τὰ ἐφόδια τοῦ συγχρόνου ἐπιστήμονος ἐρευνητοῦ, εἰς τρόπον ὥστε τόσον εἰς τὴν ἀπὸ τῆς ἔδρας διδασκαλίαν του — ἐδίδαξε Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας διαφόρων περιόδων καὶ τελικῶς ὁλόκληρον τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν — ὅσον καὶ

ἀπὸ τῶν σελίδων τῆς εὐρυτάτης συγγραφικῆς του δράσεως εἰς μονογραφίας καὶ ἐπιστημονικὰ ἄρθρα νὰ διαφαίνηται ἡ πολυμέρεια τῶν ἐκκλησιαστικο-ιστορικῶν ἐνδιαφερόντων του, τῆς ἐρευνητικῆς του διαθέσεως, τοῦ εἰδικοῦ χαρίσματος νὰ συγγράφῃ ταχέως καὶ εὐχαιρῶς, τῆς πληρότητος τῆς βιβλιογραφικῆς ἐνημερώσεώς του καὶ τῆς εὐρυτέρας καλύψεως τῶν πολλαπλῶν τομέων τοῦ ἱστορικοῦ κλάδου, τὸν ὁποῖον ἐκπροσωπεῖ. Ἱστορικὸς πολυγραφώτατος, οἰκουμενιστῆς, ἐκφραστὴς τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν πραγματικότητων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, συνεχιστῆς τῶν μεγάλων ὀνομάτων τῶν ἱστοριοφίλων τοῦ Φαναρίου, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ χαρακτηρισθῇ μονολεκτικῶς ὡς ἀό με τὰ τὸ ν Γ ε δ ε ὡ ν». Ὡς ἐκεῖνος, οὕτω καὶ ὁ Καθηγητὴς Βασ. Σταυρίδης διακατέχεται ὑπὸ τοῦ πάθους τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης. Ἰδιάζοντα δὲ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 364 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 τεύχους.

κοινωνικὲς ἀρχὲς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔχουν δικαίωσει τὴν ἀρχαία δουλεία, ἔχουν ἐγκωμιάσει τὴ μεσαιωνικὴ δουλοπαροικία καὶ στὴν ἀνάγκη εἶναι ἐπίσης ἔτοιμες νὰ ὑπερασπίζονται τὴν καταπίεση τοῦ προλεταριάτου, ἔστω μὲ κάπως θλιμμένη ἔκφραση προσώπου. Οἱ κοινωνικὲς ἀρχὲς τοῦ Χριστιανισμοῦ κηρύττουν τὴν ἀναγκαιότητα μιᾶς κυριαρχίας καὶ μιᾶς καταπιεσμένης τάξεως καὶ ἔχουν πρὸς χάρη τῆς τελευταίας μόνον τὴν εὐσεβῆ ἐπιθυμία νὰ εἶναι ἀγαθοεργὸς ἢ πρῶτη». Ἡ ἄρση τῶν ἀτιμιῶν καὶ ἀχρειοτήτων τῶν ἐκμεταλλευτῶν καὶ ἐξουσιαστῶν μετατίθεται «στὸν οὐρανὸν» καὶ ἔτσι δικαιώνεται ἡ «συνέχιση τῶν ἀχρειοτήτων αὐτῶν πάνω στὴ γῆ». «Οἱ κοινωνικὲς ἀρχὲς τοῦ Χριστιανισμοῦ, — συνεχίζει ὁ Μάρξ —, ἐξηγοῦν ὅλες τὶς ἐξευτελιστικὲς πράξεις τῶν καταπιεστῶν ἐναντίον τῶν καταπιεσμένων εἴτε ὡς τιμωρία τῆς προπατορικῆς ἀμαρτίας καὶ ἄλλων ἀμαρτιῶν, εἴτε ὡς δοκιμασίες, τὶς ὁποῖες ὁ Κύριος σύμφωνα μὲ τὴ σοφία του ἐπιβάλλει στοὺς λυτρωμένους». «Οἱ κοινωνικὲς ἀρχὲς τοῦ Χριστιανισμοῦ, — προσθέτει —, κηρύττουν τὴ δειλία, τὴν αὐτοπεριφρόνηση, τὸν ἐξευτελισμὸν, τὴν ὑποτέλεια, τὴν ταπείνωση, κοντολογίς ὅλες τὶς ιδιότητες τοῦ ἀχρείου ὄχλου, καὶ τὸ προλεταριάτο, πού δὲν θέλει νὰ ἐπι-

τρέψῃ νὰ τὸ μεταχειρίζονται ὡς ἀχρεῖο συμφετό, θεωρεῖ τὸ θάρρος του, τὸ αὐτοαίσθημά του, τὴν ὑπερηφάνειά του, τὴν ἀνεξαρτησία του πολὺ περισσότερο ἀναγκαῖα παρὰ τὸ φωμί του». Συνοψίζοντας ὁ Μάρξ τὸν φιλιππικὸ του προσθέτει: «Οἱ κοινωνικὲς ἀρχὲς τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι ὕπουλες, τὸ δὲ προλεταριάτο εἶναι ἐπαναστατικόν»⁸⁶.

Βέβαια ὁ Μάρξ δὲν ἀγνοεῖ τὴ χριστιανικὴ ἀγάπη, ἀλλὰ εἴτε τὴν παραθεωρεῖ, εἴτε τὴν ἀποκρούει. Ἰδίως σαρκάζει καὶ εἰρωνεύεται μὲ ἀλαζονικὸ πνεῦμα τὴ χριστιανικὴ ἐλεημοσύνη καὶ εὐποιᾶ⁸⁷.

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

86. Τὸ ἄρθρο αὐτὸ δημοσιεύθηκε τὴν 12.9.1847 στὸ ὑπ' ἀρ. 73 φύλλο τῆς «Deutschen Brüsseler Zeitung»: GA, I, 6, σ. 227-228. W, 4, σ. 200. Πρβλ. W. Post, μν. ξ., σ. 190 ἐξ. K. Marx-Fr. Engels, On Religion, Progress Publishers, Moscow 1976, σ. 34.

87. Karl Marx, Nationalökonomie und Philosophie: FS, σ. 301. K. Marx — Fr. Engels, Die deutsche Ideologie: FS, σ. 458-459. GA, I, 6, σ. 277-278. Πρβλ. Walter Biener, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 199, 253.

χαρακτηριστικά τῆς θεολογικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ προσωπικότητος εἶναι, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ ἐργατικότης, ἡ ἀκούραστος διάθεσις πρὸς συνεχῆ μελέτην καὶ ἡ πηγαία καὶ αὐθόρμητος ἡδονὴ πρὸς συγγραφὴν.

Τὸ ἔργον καὶ ἡ σταδιοδρομία του, ἀκόμη καὶ χρονικῶς ἢμπορεῖ νὰ διακριθῆ εἰς τρία στάδια, εἰς τρεῖς περιόδους: ὁ ἀπὸ τῆς ἑδρας διδάσκαλος, ὁ συγγραφεὺς καὶ ὁ πρόθυμος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Θρόνου λαϊκὸς ἐκκλησιαστικὸς παράγων, ὅστις, μένων πιστὸς εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν γραμμὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τοὺς οἰκουμενικοὺς διαλόγους καὶ τὰς διορθοδόξους καὶ διαχριστιανικὰς συναντήσεις, ἀποβαίνει, διὰ τῶν λιπαρῶν γνώσεών του ὡς καὶ διὰ τῆς μακρᾶς ἐμπειρίας, θετικὸς σύμβουλος καὶ συμπαραστάτης τῶν πατριαρχικῶν ἀντιπροσωπειῶν εἰς ὅσας καὶ ὁσάκις ἐκλήθη νὰ συμμετάσχη. Τὸν ἐγνωρίσαμεν ὡς Καθηγητὴν καὶ ἐδιδάχθημεν πολλὰ ἀπὸ αὐτόν. Τὸν παρηκολουθήσαμεν καὶ τὸν παρακολουθοῦμεν ὡς συγγραφέα, ἰδιαίτερώς τῆς ἱστορίας τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν Πατριαρχῶν καὶ τῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης καὶ τῶν ἐμπροσώπων τῆς, καὶ ἀνήκομεν προσωπικῶς εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι συχνὰ ἀναφερόμεθα εἰς τὰς ἐργασίας του. Τὸν βλέπομεν δὲ καὶ τώρα, κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν, καθ' ἣν δὲν λειτουργεῖ ἡ Σχολή, νὰ εἶναι πλήρως ἀφοσιωμένος εἰς τὸν θεσμόν, νὰ παραμένῃ εἰς τὴν βασιλεύουσαν καὶ νὰ «δίδεται» εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, νὰ μένῃ δηλαδὴ πιστὸς καὶ ταπεινὸς ὑπῆρέτης τῆς ἰδέας συναγωνιζόμενος μὲ τοὺς ἀγωνιστὰς ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων τῆς ἐπιβιώσεως τοῦ θεσμοῦ.

Ἡ τρισδιάστατη αὐτὴ προσφορὰ τοῦ Καθηγητοῦ Βασιλείου Σταυρίδου εἶναι ἀπολύτως ἐκτιμητέα καὶ ἀσφαλῶς ἐκτιμᾶται ἀπὸ ὅλους, ἀπὸ τοὺς ἐντὸς καὶ τοὺς ἐκτὸς, καὶ φυσικὰ καὶ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἀγαπητοὺς του μαθητὰς.

Γνώρισμά του εἶναι, κυρίως εἰς ὅσα γράφει, τὸ μέτρον καὶ ἡ σύνεσις. Καὶ οὕτω, καίτοι εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἱστορικὸς καὶ θεωρητικὸς τοῦ οἰκουμενισμοῦ³³⁷, κανεὶς δὲν ἢμπορεῖ νὰ τὸν κατηγορήσῃ ὅτι ἔχει ἐκφύγει ἀπὸ τὴν ὀρθὴν βᾶσιν τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως, σταθμιζομένης εἰς ὀρθόδοξα κριτήρια καὶ πλαίσια. Διδάξας κατὰ κύριον λόγον τὴν Ἱστορίαν τοῦ Δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν τοῦ ὀρθοδόξου κόσμου ἀπὸ τοῦ μεσαίωνα μέχρι τῶν ἡμε-

ρῶν μας εἶδε καὶ βλέπει τὰς σχέσεις τῆς Ὀρθοδοξίας πρὸς τὸν λοιπὸν Χριστιανικὸν κόσμον ἀπὸ τὴν ὀρθότεραν ὀπτικὴν γωνίαν, διαχωρίζων τὰς εὐθύναις ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουν τοιαῦται καὶ διαβλέπων τὰ ὀφέλη ἐκεῖ ὅπου ἀναντιρρήτως ὑπάρχουν τοιαῦτα.

Ε Π Ι Λ Ε Γ Ο Μ Ε Ν Α

1. Ἡ μεγάλη καὶ ἀμετάκλητος ἀπόφασις.

Ἡ φλογερὰ πίστις καὶ ὁ ἔνθεος ζῆλος, ἡ προσήλωσις καὶ ἀφοσίωσις εἰς τὰ θεῖα διδάγματα, ὁ ἔνθουσιασμός ὑπὲρ τοῦ μαρτυρίου, ἡ ὑποταγὴ εἰς τὸ θεῖον θέλημα, ὁ προσανατολισμὸς πρὸς ἀνώτερα ἰδανικὰ, πρὸς ἐπίτευξιν ἀγιωτέρων καὶ ὑψηλοτέρων σκοπῶν τῆς ζωῆς ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀνευρίσκεται ἡ ἀξιοπρέπεια καὶ ἡ ἠθικὴ δύναμις τῆς προσωπικότητος, ὁ σεβασμὸς τῆς παραδόσεως, ὡς ἐκκλησιαστικῆς πείρας τῶν αἰώνων, ἡ ἐτοιμασία «τοῦ δίδοναι λόγον παντὶ τῷ αἰτοῦντι»³³⁸, ἡ ἀπάρνησις τοῦ κοσμικοῦ πνεύματος καὶ ὁ ἐναγκαλισμὸς τοῦ θείου πνεύματος εἶναι μερικὰ ἐκ τῶν πολλῶν χαρακτηριστικῶν τῶν Ἱερarchῶν καὶ λοιπῶν κληρικῶν καὶ λαϊκῶν — μαθητῶν τῆς Σχολῆς — τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, οἱ ὅποιοι, ὑπὸ ὅλως ἰδιαίτερας συνθήκας ζῶντες, ἀναπέμπουν καθημερινῶς τὸν Τρισάγιον ὕμνον «προσφέροντες δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ τῶν αὐτῶν ἁμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἁγνοημάτων» καὶ δεχόμενοι «τὸν τῆς θείας καὶ ἀμάχου μονάδος... φωτισμόν, καθ' ὃν τῆς ἀληθοῦς θεολογίας συνέστηκε μυστήριον»³³⁹.

Αὐτοὶ οἱ ἐν τῇ πόλει ἐναπομείναντες μαθηταὶ τῆς Σχολῆς, ὡς Διάκονοι καὶ Πρεσβύτεροι, ὡς Ἀρχιερεῖς καὶ Πατριάρχης, ὡς διδάσκαλοι καὶ ἐπαγγελματίαι, εἶναι πάντες πρόθυμοι νὰ βαδίσουν πρὸς τὰς νέας κατακόμβας τῆς Ὀρθοδόξου Πίστεως, πρὸς τὴν διὰ τοῦ μαρτυρίου κοινωνίαν τοῦ φιλανθρώπου Σταυροῦ, νὰ μὴ φοισθοῦν τῶν δεινῶν βασάνων τῆς σαρκὸς «διὰ τὴν ἀποκαταδοκίαν τῆς μελλούσης καὶ κρείττονος ἀναστάσεως»³⁴⁰ καὶ νὰ ριφθοῦν, χάριν τῆς πίστεώς των, εἰς βυθοὺς θαλαττίους διὰ νὰ ἀγιάσουν, διὰ μίαν εἰσέτι φοράν, τὰ ὕδατα τῆς Προποντίδος, καὶ διὰ νὰ ἐνδυσθῶν αἱ ψυχὰὶ αὐτῶν αἱμάτιον σωτηρίου καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης³⁴¹ βέβαιοι ὄντες ὅτι «θλίψεις μικρὰ διὰ τὸν Θεὸν γινομένη κρείσσων ἐστὶ μεγάλου ἔργου τοῦ ἀθλίπτως τελουμένου... Διὰ τοῦτο ἐν θλίψεσιν ἐδοκιμάσθησαν οἱ ἅγιοι ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ καὶ οὐχὶ ἐν ἀνέσει»³⁴².

337. Ὁ καθηγητὴς Β. Σταυρίδης ἀποτελεῖ τὸν κατ' ἐξοχὴν δόκιμον παρ' ἡμῶν συγγραφέα τῆς Ἱστορίας τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως. Πρῶτος αὐτός, ὡς καθηγητὴς τοῦ ἐν τῷ προγράμματι τῆς Σχολῆς διὰ πρώτην φοράν εἰσαχθέντος μαθήματος τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως (ἰδὲ ἀνωτέρω σ....) συνέγραψεν εἰδικὸν πρὸς τοῦτο ἐγχειρίδιον, τὸ ὁποῖον ἐδιδάσκατο οὐ μόνον ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τῆς Χάλκης ἀλλ' ἐπὶ πλέον καὶ ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

338. Ἐβρ., 13,17.

339. ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ, Πρὸς Θαλάσιον, XXVII (PG, 90, 356B).

340. Πρβλ. Ρωμ. 8,19. Ἐβρ. 11,35.

341. Ἦσ., 61,10.

342. ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΙΜΑΚΟΣ, Κλίμαξ, IV (PG, 88, 740D).

Πάντα ύπομένουν δια τὸ ὄνομά Του, δια τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν νύμφην Του Ἐκκλησίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ συντελεῖται ἡ ἐνύλωσις τῆς θείας Χάριτος, ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ μυστηρίου τῆς ἐν Χριστῷ ἀπολυτρώσεως καὶ ἡ μέχρι θεώσεως πνευματικῆς τελείωσις τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ διηνεκὴς δὲ αὐτῶν ἐγκαρτέρησις, πηγάζουσα ἀπὸ τὸν αἰμόφυρτον Σταυρὸν καὶ τὴν ἀνάστασιν, ἀποβαίνει εἰς αὐτοὺς ἀνεξάντλητος δύναμις πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δημιουργηθείσης ἐκρύθμου καταστάσεως, μέγα δὲ πλεονέκτημα, τὸ ὁποῖον εἶναι χαρακτηριστικὸν οὐχὶ ὀλοκλήρων κοινωνιῶν, ἀλλὰ μερικῶν ἡρώων, πολλῶν δὲ τοῦ Θεοῦ Ἀρχιερέων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πλήρη συνείδησιν ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς ἀποστολῆς των ὡς μέλλοντες «να ἀποδώσουν λόγον»³⁴³, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς εὐθύνης των ἔναντι τῆς ἱστορίας, ἔναντι τοῦ κέντρου τῆς Ὁρθοδόξιας, ἔναντι τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἔναντι τοῦ Ρωμηοῦ τῆς Πόλεως, ὁ ὁποῖος, μὲ τὸν πλούσιον ψυχικόν, θρησκευτικόν καὶ ἐκκλησιαστικόν πλοῦτον του, παραμένει σφικτὰ ἀγκαλιασμένος μὲ τὰ ἱερά του, μὲ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἱστορίαν του, μὲ τὸ παγκόσμιον

τοῦτο κέντρον πλοῦτου καὶ εὐζωτίας, τὸ ὁποῖον ἀξιόθηκε νὰ ἰδῆ εἰς τοὺς χρυσοῦς του θρόνους Φωκάδες καὶ Βουλγαροκτόνους, Ἰουστινιανούς καὶ Παλαιολόγους καὶ εἰς τοὺς συντεφένιους ἄμβωνάς του Χρυσοστόμους καὶ Φωτίους.

«Καρτέρει τὰς θλίψεις· ἐν αὐταῖς γὰρ αἱ ἀρεταί... φύονται»³⁴⁴. Τὴν βαθεῖαν πραγματικότητα τῆς ὡς ἄνω προσταγῆς ἐντόνως βιοῦντα ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ ἱεροῦ κλήρου τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου εἶναι πρόθυμα, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξαιρέσεως, νὰ ἀκολουθήσουν, «ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός» Του³⁴⁵, τὴν ὁδὸν τοῦ Ἱγνατίου Ἀντιοχείας καὶ τοῦ Πολυκάρπου Σμύρνης, τὴν ὁδὸν τῆς Βιθυνίας καὶ τῆς Κουκουσοῦ, ὁδὸν τὴν ὁποίαν ἠναγκάσθη, μετὰ μεγάλης πικρίας καὶ πόνου ψυχῆς, νὰ ἀκολουθήσῃ μέγα μέρος τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας συνοδευόμενον ὑπὸ δύο Ἀρχιερέων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἕνας ἐκλήθη εἰς τὰς αἰωνίους

344. ΝΒΙΛΟΥ ΤΟΥ ΑΣΚΗΤΟΥ, Κεφάλαια παραινετικά, 92 (PG, 79, 1257A).

345. Πράξ., 5,41.

343. Πρβλ. Ἐβρ., 13,17.

Καθηγηταὶ τῆς Σχολῆς μετὰ τῶν ἀποφοιτῶν τοῦ 1958 πρὸ τοῦ πανσέπτου Πατριαρχικοῦ Ναοῦ εὐθὺς μετὰ τὴν τελετὴν τῆς Καθοσιώσεως.

μονάς. 'Η απόφασις αὕτη εἶναι τελεσίδικος δεδομένου ὅτι ἔχι μόνον «οἱ θέλοντες ζῆν εὐσεβῶς ἐν Χριστῷ 'Ιησοῦ διωχθήσονται»³⁴⁶, ἀλλὰ καὶ διότι μόνον οἱ «μάρτυρες» καταξιοῦνται τελικῶς νὰ ἴδουν τὴν «δόξαν Κυρίου»³⁴⁷. Γνωρίζουν οἱ σύγχρονοι, ὡς ἄλλως τε καὶ οἱ παλαιοί, Φαναριῶται νὰ ζοῦν καλῶς καὶ νὰ ἀποθνήσκουν καλῶς, θεωροῦντες τὸν θάνατον ὡς τὴν κορυφαίαν στιγμήν τῆς ἐλλάμψεως καὶ τῆς ἐνώσεώς των μετὸν Χριστόν, μετὸ ἄκτιστον φῶς τοῦ Θεοῦ. Γνωρίζουν νὰ ἀγωνίζονται «ἄχρι θανάτου» πιστεύοντες εἰς τὸ βαθύτερον νόημα κάθε εὐγενοῦς ἀγῶνος, πιστεύοντες εἰς τὸ βαθύτερον ἠθικὸν νόημα τῆς ἀνθρωπιᾶς καὶ κερδίζοντες, διὰ μέσου τῆς μακραίωνος καὶ περιπετειώδους μακρᾶς ζωῆς των, περγαμηνὰς ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας, ἡθους καὶ ἀρετῆς, θαυμασμοῦ καὶ γενικῆς, ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου καλῆς πίστεως, ἐπιδοκιμασίας.

'Ἐκαστος τῶν 'Αρχιερέων καὶ τῶν λοιπῶν κληρικῶν τοῦ Θρόνου παρηγορεῖ τὸν ἕτερον λέγων:

346. Β'. Τιμ. 3,12.

347. Πρβ. ΠΟΛΥΚΑΡΙΠΟΥ ΣΜΥΡΝΗΣ, Μαρτύριον, XIV, 2-3.

«προσδέχου γὰρ θλίψιν ἐπὶ θλίψει, ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι· ἔτι μικρόν, ἔτι μικρόν. Οὕτως οἶδε ψυχαγωγεῖν τῇ ἐπαγγελίᾳ τοῦ μέλλοντος τοὺς ἑαυτοῦ τροφίμους τὸ Πνεῦμα τὸ "Ἅγιον»³⁴⁸. Δὲν πρόκειται οὗτοι νὰ γίνουν μισθωτοὶ ποιμένες τῶν ὑπὸ τοῦ μεγάλου 'Αρχιερέως ἐμπειστευθέντων εἰς αὐτοὺς λογικῶν προβάτων, ἀλλὰ θὰ παραμείνουν, ὅτιδήποτε καὶ ἂν συμβῆ, «πιστοὶ ἄχρι θανάτου» εἰς τὸν Σταυρὸν Του, εἰς τὸν Λόγον Του, εἰς τὴν ὑπόσχεσιν, τὴν ὁποίαν ἔδωκαν ὀλίγας στιγμὰς πρὶν ἢ κατέλθῃ ἐπ' αὐτῶν ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος «εἰς προστασίαν τῆς 'Εκκλησίας, εἰς σημεῖα, εἰς λατρείαν ἄπασαν»³⁴⁹ πιστοὶ εἰς τὴν μακραίωνα ἱστορίαν, τὴν ὁποίαν Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς διηθουσε καὶ διέγραψε, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς ὅ,τι «οἱ προφήται εἶδον, οἱ 'Απόστολοι ἐδίδαξαν, ἡ 'Εκκλησία παρέλαβεν, οἱ Διδάσκαλοι ἐδογματίσαν, ἡ οἰκουμένη συμπεφώνηκεν... οὕτω φρονοῦντες, οὕτω λαλοῦντες.

348. Πρβλ. Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, 'Ἐπιστολαί, CXL, 1 (PG, 32, 588A).

349. 'Ἰδὲ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, 'Ομιλίαι εἰς τὰς Πράξεις, XV, 1 (PG, 60, 119), 'Ομιλίαι εἰς Β' Τιμοθέου 'Ἐπιστολήν, I, 2 (PG, 62, 603).

'Ο Καθηγητικὸς Σύλλογος τῆς Σχολῆς ἐν τῷ Ναϊδίῳ αὐτῆς ὑποδεχόμενος τὸν Καρδινάλιον Dörfner ('Οκτώβριος 1968).

οὕτω κηρύσσοντες Σὲ τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν, καὶ τοὺς Σοὺς Ἁγίους ἐν λόγοις τιμῶντες, ἐν συγγραφαῖς, ἐν νοήμασιν, ἐν θυσίαις καὶ ἐν Ναοῖς»³⁵⁰. Ναί! Θὰ παραμείνουν «πιστοὶ ἄχρι θανάτου»³⁵¹ εἰς τὴν θυσίαν τῶν πατέρων των, ὡς καὶ εἰς τὴν διαποίμανσιν ἐνὸς πληρώματος, τὸ ὁποῖον ἐναγωνίως ἀναφωρεῖ τὸ τοῦ ψαλμωδοῦ: «ἐκύκλωσεν ἡμᾶς ἐσχάτη ἄβυσσος, οὐκ ἔστιν ὁ ρυόμενος· ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς· σῶσον τὸν λαόν Σου ὁ Θεὸς ἡμῶν· Σὺ γὰρ ἡ ἰσχὺς τῶν ἀσθενούντων καὶ ἡ ἐπανόρθωσις»³⁵².

Μία δρᾶξ ἀνθρώπων, λαϊκῶν καὶ κληρικῶν, ἔχουσα ἴδιαν ἐμπειρίαν τοῦ μεγαλείου τῆς χριστιανικῆς θλίψεως καὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι «ἢ ἐν τοῖς πειρασμοῖς δοκιμασία πρὸς τὴν τελείωσιν ἄγει»³⁵³, παραμένει ἀκόμη εἰς τὴν Βασιλεύσαν διὰ τὰ μοχθῆ ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς πατρῴας κληρονομίας καὶ τῆς εὐπρεπειᾶς τῶν οἰκῶν τῶν σκηνωμάτων Του, ὡς ἐπίσης καὶ ὑπὲρ τῆς μαρτυρίας τῆς πολυτρόπου τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας καὶ τῆς περὶ τὸ ἡμέτερον Γένος οἰκονομίας Του. Καὶ αὕτη ἡ δρᾶξ ἡμέρα μετὰ τὴν ἡμέρα φθίνει διὰ τῶν ἀδικαιολογητῶν ἀπελάσεων, διὰ τῶν συστηματικῶν διώξεων καὶ τῶν ἀδικόπων ἐκφοβισμῶν, διὰ τῶν δημεύσεων τῶν τεραστίων περιουσιῶν, διὰ τοῦ κλεισίματος πολλῶν κοινοτικῶν Σχολῶν, τέλος δὲ διὰ τῶν παντὸς εἶδους ἐκδηλουμένων κοινωνικῶν καὶ ψυχολογικῶν πιέσεων μετὰ ἀπώτερον σκοπὸν ὅπως οὗτοι ἀναγκασθοῦν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Πόλιν τοῦ «Μαρμαρωμένου Βασιληᾶ», μετὰ τὰ πλέον φημισμένα πνευματικὰ καὶ κοινωνικὰ ἰδρύματα, μετὰ τὰς μοναδικὰς εἰς τὸν κόσμον μεγαλοπρεπεῖς Βυζαντινὰς Ἐκκλησίας, μετὰ τοὺς ἀνεκτιμήτους θησαυροὺς, μετὰ τὰ ἀπαράμιλλα εἰς τέχνην κειμήλια καὶ μνημεῖα, μετὰ τὰ μεγάλα νοσοκομεῖα καὶ τὰ λαμπρὰ καὶ ἔνδοξα σχολεῖα τῆς. Ὁ ἓνας βυζαντινὸς σβύνει κατόπιν τοῦ ἄλλου χωρὶς νὰ δύναται νὰ παραδώσῃ τὴν σκυτάλην τῆς πατρικῆς κληρονομίας εἰς τοὺς νέους, ὡς συνέβαιναν ἐπὶ ὀλοκλήρους αἰῶνας εἰς τὸ παρελθόν, προκειμένου ἢ θρησκεία τῶν πατέρων μας νὰ διατηρηθῆ ἀναλλοίωτος καὶ ἄφθορος ὑπὸ τοῦ φθοροποιῦ χρόνου καὶ νὰ συνεχισθῆ ἢ ἡ ἱστορία τῶν ἱστορικῶν καὶ λαμπρῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων τῆς Ρωμηοσύνης, ἢ ἡ ὁποία ἐδημιούργησε καὶ διεμόρφωσε τὸν πολιτισμὸν τῶν παραλίαν τῆς Μ. Ἀσίας, πολιτισμὸν ὁ ὁποῖος ἀπέβη πολύτιμος κληρονομία τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ζύμη τοῦ φυράματος τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἀναγεννήσεως.

Ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἐν μέρος ἡ δρᾶξ αὕτη ὀλονεν περιόριζεται, ἀπὸ τὸ ἕτερον, ἐν τούτοις, μέρος, ἐλπιδοφόρος

ἀκούγεται ἢ φωνὴ τῶν Κληρικῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, οἱ ὁποῖοι τόσον διὰ τοῦ στόματος τοῦ παραδόξως καὶ ἀδικαιολογητῶς μὴ διαμαρτυρηθέντος εἰς τοὺς διαφόρους διεθνεῖς ὀργανισμοὺς, διὰ τὰ λίαν καταστρεπτικὰ διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τῆς Ὀμογενείας σεπτεμβριανὰ ἐκεῖνα θλιβερὰ γεγονότα τῆς νύκτας τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου ἀειμνήστου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυροῦ Ἀθηναγόρου, ὅσον καὶ διὰ στόματος τοῦ νῦν τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον κλεῖζοντος Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Δημητρίου, ἀναφωνοῦν, ἄνευ δισταγμοῦ καὶ φόβου, τὸ ἱστορικόν, αὐστηρόν, γενναῖον, μονολεκτικόν, καὶ μετὰ τὸ πνεῦμα τῆς αὐτοθυσίας ἐμπεποτισμένον ἐκεῖνο (θὰ μείνωμεν ἐνταῦθα) διὰ τὸ νὰ μὴ ἀφήσωμεν ὀλομνήχους τοὺς νεκροὺς μας, οἱ ὁποῖοι φυλάσσουν τὴν Κερκόπορτα καὶ τὴν σύνεσιν τῶν ὁποίων «αἰνέσουσι πολλοί», ὡς γράφει ὁ συγγραφεὺς τῆς Σοφίας Σιράχ, «τὴν δὲ σοφίαν αὐτῶν διηγῆσονται ἔθνη καὶ τὸν ἔπαινον αὐτῶν ἐξαγγελεῖ ἢ Ἐκκλησία»³⁵⁴. Θὰ παραμείνωμεν ἐνταῦθα διὰ τὸ νὰ μὴ ἐγκαταλείψωμεν ὀλομονάχους τοὺς μεγαλοπρεπεῖς βυζαντινοὺς ναοὺς μας καὶ τὰ ἁγιάσματα τοῦ Γένους μας ἀλειτούργητα, τὴν ἱστορίαν μας ἀνυπεράσπιστον, τὴν θρησκείαν μας ἄπρακτον, τὰ μνημεῖα τοῦ Γένους μας ἐρημωμένα, τὰ Σχολεῖα μας κλεισμένα, καὶ τὸν εὐσεβῆ καὶ περιούσιον λαόν μας θρησκευτικῶς, ἐκκλησιαστικῶς, ἐθνικῶς καὶ ψυχολογικῶς προδομένα. Θὰ παραμείνωμεν ἐνταῦθα πρὸς συνέχισιν τῆς διακονίας καὶ τῆς ἀλτρουιστικῆς μας προσφορᾶς πρὸς τὸν πονεμένον ἄνθρωπον, τοῦ ὁποῖου ἢ ἀνόσος φιλοσοφεῖται καὶ συμφορὰ μακαρίζεται καὶ τὸ συμπαθὲς δοκιμάζεται»³⁵⁵, μέσα εἰς τὰ πτωχοκομεῖα, γηροκομεῖα καὶ νοσοκομεῖα τῆς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἐδραῖοι εἰς τὴν πίστιν μας ἀμετάκλητοι εἰς τὴν θρησκείαν μας, σταθεροὶ εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ ἐθνικὰς παραδόσεις μας, θὰ συνεχίσωμεν εἰς τὴν νύμφην τῆς Ἀνατολῆς, εἰς τὴν νύμφην τοῦ Γένους, ἢ ὁποία ἐπὶ δώδεκα ὀλοκλήρους αἰῶνας ἐκράτησε τὰ σκῆπτρα τῶν γραμμάτων, τοῦ λόγου, τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν, νὰ προσευχώμεθα εἰς τὸν Χριστὸν τῆς ἁγίας ἡμῶν πίστεως, ὅπως «τηρήσῃ» τὴν Ρωμηοσύνην, τὸ εὐσεβὲς ἡμῶν Γένος καὶ ὅλον τὸν κόσμον «ἐν τῷ ὀνόματι Του»³⁵⁶, «ἵνα μένη μετ' ἡμῶν εἰς τὸν αἰῶνα τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας» Του³⁵⁷.

Θὰ παραμείνωμεν, ἕως ὅτου «ὁ ἀφέντης μας Χριστὸς» τὸ θελήσει, εἰς τὰς θέσεις μας διὰ τὸ ἀναφέρωμεν εὐχὰς καὶ δεήσεις πρὸς τὸν Θεόν, διὰ τὸ προσφέρωμεν εἰς τὸν τελευταῖον ὀρθόδοξον Ρωμηὸν τὴν ἀκατανίκητον παρηγορίαν τῆς θρησκείας τῶν πατέρων μας, διὰ τὸ νὰ μὴ μείνη ἀβάπτιστος, στερού-

350. Πρβλ. Συνοδικὸν Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

351. Ἀποκ., 2,10.

352. Πρβλ. Ἰω., 2,6. Ψαλμ., 43,23.

353. Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Ἐπιστολὰὶ CI (PG, 32, 505C).

354. Πρβλ. 39,9-10.

355. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ, Ἐπιτομή, 63 (PG, 36, 577C).

356. Πρβλ. Ἰωάν. 17,11.

357. Ἰωάν., 14,16. 18.

μενος «τῆς παρουσίας τῆς θείας δυνάμεως τῆς πρὸς ἀφθαρσίαν μετασκευαζούσης τὸ ἐν τῇ φθαρτῇ φύσει γενόμενον»³⁵⁸, ἀλλὰ διὰ τὴν ἔχρη τὴν δυνατότητα νὰ βαπτισθῇ καὶ γίνῃ μέτοχος τῆς σφραγίδος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον «τὴν ζωοποιὸν ἐνήσει δύναιμι ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ἀμαρτίαν νεκρότητος εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς ζωῆν τὴν ψυχὴν (αὐτοῦ) ἀνακαινίζον»³⁵⁹. Θὰ μείνωμεν ἐνταῦθα διὰ τὴν μὴ μείνη ἔξω τῆς Ἐκκλησίας ὁ τελευταῖος εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἐρχόμενος καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου τῆς Βασιλευούσης βλέπων ὀρθόδοξος χριστιανός, ὅστις διὰ τῆς προσευχῆς προσπαθεῖ νὰ προσκολληθῇ τῷ Θεῷ ἀποβάλλων ἐκ τοῦ νοῦς καὶ αὐτὰ εἰσέτι (τὰ φιλά τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων νοήματα καὶ τὰ πάντων τῶν γεγονότων θεωρήματα)³⁶⁰.

Σφικτὰ δεμένοι μὲ ὄρατους καὶ ἀοράτους δεσμούς μὲ τὸν ἱερὸν τοῦτον ἱστορικὸν τόπον θὰ παραμείνωμεν εἰς αὐτόν, διότι ἐνταῦθα ἡ θεία Πρόνοια ἴδρυσεν, ἐστερέωσε καὶ διεφύλαξε διὰ μέσου τῶν αἰώνων, τὸν φάρον τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸ πάνσεπτον Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον, τὸ ὁποῖον θὰ παραμείνῃ εἰς τὴν Πόλιν τῶν Οἰκουμηνικῶν Συνόδων ἀμετακίνητον καὶ ἀπαρασάλευτον, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι εἶναι θεμελιωμένον μὲ τὸ αἷμα τῶν μαρτύρων τῆς πίστεως καὶ μὲ τὴν μαρτυρίαν τῶν μεγάλων θεολόγων καὶ πατέρων τοῦ Χριστολογικοῦ καὶ Τριαδολογικοῦ Δόγματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν φωτιστὴν τοὺς λαοὺς, διὰ τὴν ἐμπνέει εἰς ἡμᾶς τοὺς Ὁρθοδόξους θάρρος, γενναιοσύνη καὶ ἐμμονὴν εἰς τὰ ὅσια καὶ πάτρια τῆς θρησκείας μας καὶ διὰ τὴν χρησιμεύει εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς ὡς ἀκένωτος κολυμβήθρα ἀναβαπτισμοῦ καὶ ἀνακαινίσεως εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ ὁ ὁποῖος ἐφώτισεν τὴν Εὐρώπην καὶ ἀνανέωσε τὴν οἰκουμένην εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου, εἰς τὴν ἀμώμητον πίστιν καὶ εὐλάβειαν τῶν προγόνων μας, ὡς καὶ εἰς τὰ μεγάλα κοινωνικά, ἱστορικά, θρησκευτικά καὶ ἐκπολιτιστικά ἰδεώδη τοῦ Γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας μας, τὸ κοινωνικὸν ἔργον τῆς ὁποίας ἐφθασε, κατὰ τὰ χρόνια τῆς δουλείας, εἰς τοιοῦτο ὑψηλὸν ἐπίπεδον, ὥστε νὰ μὴ γίνηται πιστευτὸν ὑπὸ τῶν ἀθέων ἐρευνητῶν. Τοῦτο δὲ διότι ὅσα ἡ δύναμις τοῦ λογικοῦ καὶ τὸ αἶσθημα τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν ἀλληλεγγύης δὲν εὐρίσκει οὔτε λογικὰ οὔτε κοινωφελῆ, εὐλόγως τὰ κρίνει ὡς ὄντα ὑποδεέστερα αὐτῶν καὶ τὰ ἀπορρίπτει.

358. Πρβλ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, Λόγος εἰς τὴν ἐορτὴν τῶν Φώτων (PG, 46, 580), Μέγας Κωνσταντῖνος, 33 καὶ 40 (PG, 45, 84 καὶ 101).

359. Ἰδὲ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Περὶ ἁγίου Πνεύματος, 15, XV, 35 (PG, 31, 129D), Προτρεπτικὸς εἰς τὸ βάπτισμα, III, V (PG, 31, 429, 433).

360. ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ, Κεφάλαια ἀγάπης, III, 49 (PG, 90, 1032B).

Θὰ παραμείνωμεν ἐνταῦθα διὰ τὴν ἀνάβωμεν, ἐκ ἐκ μέρους ὀλοκλήρου τῆς Ρωμηοσύνης, ἕνα κερὶ ἐνώπιον τῶν θαυματουργῶν εἰκόνων τῆς Πόλεως τῆς Θεομήτορος, διὰ τὴν λιβανίζωμεν αὐτὰς ὡς καὶ τὰ παραδοθέντα εἰς ἡμᾶς ἱερά καὶ ἀθλητικὰ λείψανα τῶν μαρτύρων τῆς πίστεως καὶ τοῦ Γένους καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἐκβλύει μύρον ἅγιον, καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀναπαύεται τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ πνεῦμα τῆς δόξης καὶ τοῦ μαρτυρίου τῆς φυλῆς μας.

Μὲ ἐσχατολογικὴν προοπτικὴν ἀντιμετωπίζοντες τὰς πολλὰς πικρίας καὶ θλίψεις, τοὺς διωγμοὺς καὶ τὰ πολυειδῆ καὶ πολύμορφα μαρτύρια καὶ τηροῦντες πιστῶς τὰ Κυριακὰ Λόγια καὶ θέλοντές με ἰδεῖν καὶ ἄψασθαί μου τῆς βασιλείας ὀφείλουσι θλιβέντες καὶ παθόντες λαβεῖν με³⁶¹, δὲν θὰ ἐγκαταλείψωμεν, πάσῃ θυσίᾳ, τὰς ἀκριτικὰς ἡμῶν θέσεις, τὰς ὁποίας μᾶς ἐνεπιστεύθη ἡ ἱστορία, διὰ τὴν δυνηθῶμεν νὰ κλείσωμεν τὰ μάτια τοῦ τελευταίου βυζαντινοῦ καὶ νὰ τὸν προπέμψωμεν ἀπὸ τὴν στρατευομένην εἰς τὴν θριαμβεύουσαν τῶν πρωτοτόκων Ἐκκλησίαν μὲ τὸ «σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου» καὶ μὲ τὴν σημάειαν τῆς ἀναστάσεως. Θὰ παραμείνωμεν εἰς τὰ προκχωρημένα ταῦτα φυλάκια τῆς πίστεως καὶ τοῦ Γένους διὰ τὴν ἐνταφιάσωμεν τὸν τελευταῖον πιστὸν τηρητὴν τῶν ἀλωβήτων Δογμάτων τῶν Οἰκουμηνικῶν Συνόδων καὶ τῆς πίστεως τῶν προγόνων μας, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐνταφιάσωμεν οὐχὶ ὅπως καὶ ὅπου τύχη, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐξόδιον ὑμολογίαν τῶν προγόνων μας δίπλα ἀπὸ τοὺς τάφους τῶν πατέρων μας διὰ τὴν μὴ μείνῃ μόνος τοῦ, διὰ τὴν ἐνωθῶν τὰ ὅσα τὸ μετὰ τὸ ἐκείνων, ἢ μνήμη του μὲ τὴν μνήμην ἐκείνων, ἢ ζωὴ του μὲ τὴν ζωὴν ἐκείνων, διὰ τὴν συνδεθῇ, τέλος, ἢ τελευταία τραγικὴ σελίδα τῆς ἱστορίας μὲ τὴν πρώτην ἐνδοξὸν σελίδα τῆς Πόλεως τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὅπου πεντακόσιες ἐκκλησίαι καὶ μοναστήρια ὑπέθαλπον τὴν θρησκευτικὴν εὐλάβειαν τῶν εὐσεβῶν βυζαντινῶν, οἱ ὁποῖοι προσέφερον ἀνυπολόγιστους ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐκ τέφρας ἀνάστασιν τοῦ Γένους, ὅπου πάμπολλα ἀγαθοεργὰ καταστήματα, νοσοκομεῖα, πτωχοκομεῖα, γηροκομεῖα καὶ ξενῶνες μαρτυροῦσαν περὶ τοῦ ὕψους τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε φθάσει ἡ Βασίλισσα τῶν πόλεων, τὴν ὁποῖαν, ὡς γράφει ὁ διηγηματογράφος Ἀλέξ. Μωραϊτίδης, «ἄγγελοι τὴν ζωγράφισαν καὶ ἄγγελοι χάραξαν τὸ σχέδιόν της, καὶ ἀπὸ τότε ὑπάρχει χαραγμένο μὲ χρυσὴς γραμμὲς στὰ φυλλοκάρδια τοῦ Γένους». «Ἄθάνατοι θνητοί, θνητοὶ ἄθάνατοι, ζῶντες τὸν ἑαυτῶν θάνατον, τὸν δὲ ἑαυτῶν βίον τεθνεῶτες» (Ἡράκλειτος). Δὲν θὰ μετακινήθωμεν ἐκ τῆς πόλεως ταύτης τοῦ Βυζαντίου, διότι «γλυκύτερον πρᾶγμα δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὴν πατρίδα καὶ θρησκείαν. Ὅταν δι' αὐτὰ τὸν ἄνθρωπον δὲν τὸν τύπτει ἡ συνείδησή του, ἀλλὰ τὰ δουλεύει ὡς τίμιος καὶ τὰ προσκυνεῖ, εἶναι ὁ πλέον εὐτυχῆς καὶ πλέον πλούσιος». «Ἐκεῖ ὅπου θὰ τοποθετήσῃ τις τὸν ἑαυτὸν του καθ' ὅσον εἶναι τῆς γνώμης ὅτι αὐτὴ ἢ

361. ΒΑΡΝΑΒΑ, Ἐπιστολὴ, VII, 11.

Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ*

'Αλλά διατί ἡ τόση αὐστηρότης του; Διὰ τὸν Τερτυλλιανὸν ὁ ἄρτος idololatria εἶναι πολὺ πλέον ἰσχυρὸς ἀπὸ ὅ,τι σήμερον. Διεισδύει στὴν ἐτυμολογίαν του: εἰδῶλον — εἶδος — καὶ λατρεία. Ἡ μοναδικὴ λατρεία ἀνήκει ὑπὸ Ἰουδαίων καὶ χριστιανῶν στὸν ἕνα καὶ μόνον Θεόν. Εἰς Αὐτὸν πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις. Τὸ εἰδῶλον εἶναι ἰδέα, σκιά, φανταστικόν, δὲν ἔχει ὑπόστασιν, ἄρα εἶναι ψευδές, ἀπατηλόν, παραπλανητικόν. Δικαίως ὁ ἱ. Χρυσόστομος παρατηρεῖ ὅτι πρὸ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Χριστοῦ «ὁ μὲν διάβολος ἠπάτα, ἡ δὲ ἁμαρτία ἔσφαζεν, ὁ δὲ θάνατος ἔθαπτεν» (ὁμιλία ὅτι εἰς ὁ νομοθέτης, PG 56, 402). Ἀργότερον δὲ Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς θὰ περιγράψῃ πόσην διαλυτικὴν δύναμιν, σύγχυσιν, ταραχὴν καὶ κακὸν εἰσάγει στὴ σκέψιν καὶ στὴν ὅλη ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου: «Καὶ γὰρ φύσει τὸ κακὸν σκεδαστὸν ὑπάρχει καὶ ἄστατον καὶ πολὺμορφον καὶ διαιρετικόν». (Κεφάλαια, Ἐκατοντὰς 1,49: PG 90, 1197). Τέτοιοι ἦσαν οἱ κατὰ φαντασίαν, πλασματικοὶ θεοί. Πῶς λοιπὸν νὰ προσφέρῃ λατρείαν, δηλαδὴ ὑπηρεσίαν, σ' ἕνα εἰδῶλον — *Idolum*, σὲ κάτι δηλαδὴ ψεύτικο καὶ ἀνυπόστατο; Ὁ Πονηρὸς ἐπὶ πλέον χρησιμοποιεῖ τὰ εἰδῶλα διὰ σκοτεινοὺς σκοποὺς (ὅπως ἀναπτύσσει εἰς τὸ ἔργον του *De Corona VII*, 7-9). Οὕτω, ἕνα εἰδῶλον προσφέρεται ὡς ὑποκατάστατον, ἐφ' ὅσον σφετερίζεται, οἰκειοποιεῖται ὅ,τι ἀνήκει στὸν Θεόν, διότι παύει νὰ εἶναι ἀντικείμενον ὑλικὸν ἀδιάφορον. Τὰ πάντα φανερόνουν πλέον ὅτι χρησιμοποιεῖται ὡς ὄργανον τοῦ διαβόλου (*De spect.* 12,5), ἀσφαλῶς μία ἐρ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 366 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 τεύχους.

θεσίς εἶναι ἡ καλύτερη, ἢ ὅπου τοποθετηθῆ ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος, ἐκεῖ κατὰ τὴν γνώμην μου πρέπει νὰ μένῃ καὶ νὰ κινδυνεύῃ χωρὶς νὰ ὑπολογίζῃ, ἐκτός τοῦ ἐνδεχομένου ἀσχοῦς, μήτε τὸν θάνατον μήτε ἄλλο τι)³⁶². Αὐτὴ εἶναι ἡ σκέψις καὶ αὐτὴ ἡ ἀπόφασις τῶν «τελευταίων Βυζαντινῶν», οἱ ὅποιοι ἐτάχθησαν καὶ προθύμως ἐδέχθησαν νὰ φυλάττουν Θερμοπύλας διατηροῦντες τὴν βυζαντινὴν ὄντοτητα καὶ ταυτότητα τοῦ Γένους μας, διὰ τὴν ὁποίαν ἄλλως τε πολλοὶ ξένοι καὶ μᾶς μισοῦν καὶ μᾶς καταδιώκουν καὶ μᾶς πολεμοῦν μὲ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους.

Τὸ ἐνδοξον παρελθόν, τὸ δυσχερὲς παρὸν καὶ τὸ ἀβέβαιον μέλλον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ρωμηοσύνης ἀποτελοῦν μίαν ἐνιαίαν καὶ ἀδιάσπαστον χρονικὴν καὶ γεωγραφικὴν ἐνότητα, ἡ ὁποία, ἐξεταζομένη ὑπὸ τὸ πρῶμα τῆς θείας οἰκονομίας καὶ τῆς αἰωνιότητος, μᾶς ὑποχρεώνει νὰ μὴ μετακινήθωμεν. Καὶ τοῦτο διότι,

μηνεῖα μὲ φιλοσοφικὸν ἔνδυμα, πλατωνικόν. Σ' ἕνα εἰδῶλον κατοικεῖ ὁ δαίμων, ὅπως καὶ ἱ. Αὐγουστῖνος θὰ τὸ ἐπιβεβαιώσῃ ἀργότερον (*De civit. Dei* 8,26).

Ἡδη ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ὁμιλεῖ διὰ τὴν ματαιότητα τῶν ἐθνικῶν εἰδῶλων, Ψαλ. 113,12. Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς διαλύων κάθε ἀμφιβολίαν διὰ τὴν ἀπάτην τῶν ἀνδριάντων, κατασκευαζομένων πρὸς ἡρωοποίησην καὶ θεοποίησην τῶν βασιλέων σημειώνει:

«Ἔστιν γὰρ ὡς ἀληθῶς τὸ ἄγαλμα ὕλη νεκρὰ τεχνίτου χειρὶ μεμορφωμένη (Προτρεπτ. 51,6).

Μὲ παρρησίαν, ἐν συνεχείᾳ, ἐπιτιμᾷ τοὺς ἐθνικοὺς Ἕλληνας, διότι ὄσους ἡγέτας λατρεύον δὲν εἶναι οὔτε «θεοί»:

«Ἐπειδὴ οὐ θεοί, οὐς θρησκεύετε, αὐθις ἐπισκέψασθαι μοι δοκεῖ εἰ ὄντως εἶεν δαίμονες, δευτέρα τοιαύτη, ὡς ὑμεῖς φατε, ἐγκατελεγόμενοι τάξει. Εἰ γὰρ οὖν δαίμονες, λίχνοι τε καὶ μισροί» (Προτρ. 40,1).

Τὸ κέντρον τῶν κατηχητικῶν ἐπιχειρημάτων τῶν Πατέρων εἶναι κατὰ ταῦτα σαφές. Ὁ Θεὸς τῶν χριστιανῶν δὲν συναγωνίζεται μὲ τοὺς θεοὺς καὶ τὰ εἰδῶλα. Οὔτε μὲ τὴν ἀπὸ τοὺς πιστοὺς του προσφερομένην πρὸς Αὐτὸν λατρείαν ἀξιάζει ἡ δόξα του, οὔτε ἡ μεγαλοπρέπειά του μειώνεται, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος στραφῆ ἄλλοῦ, εἰς μάταια καὶ ψευδῆ. Ὁ Χριστὸς, μὲ ἄλλας λέξεις, δὲν ἐζήλευε ὅταν ζῶα, κτίσματα, αὐτο-

ὡς τονίζουν εἰς τὰ κηρύγματα τῶν οἱ Ἱεράρχαι τοῦ Θρόνου, αεὶ τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα ἐκ χειρὸς Κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ ὑποίσωμεν; Ἀναγκάζομεν τὸν Κριτὴν ἄμωια χορηγεῖν πράγματα δι' αἰῶνος ἡμῖν. Διδάσκωμεν τὸν Δεσπότην, ὅπως χρὴ διεξαγάγειν τὸν ἡμέτερον βίον; Αὐτὸς τῶν οἰκειῶν ψήφων ἔχει τὴν ἐξουσίαν. Ὅπως βούλεται τάττει τὰ καθ' ἡμᾶς. Σοφὸς δὲ ἔστι καὶ τὸ λυσιτελοῦν ἐπιμετρεῖ τοῖς οἰκέταις)³⁶³.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Μητροπολίτης Περιστερίου

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ (ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ) ΖΑΦΕΙΡΗΣ

Καθηγητὴς Πανεπιστημίου

363. Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Ὁμιλία περὶ τοῦ προσηλωσθαι τοῖς βιωτικοῖς (PG, 31, 561C).

κράτορες έτιμῶντο με θεῖες τιμές ἀπὸ τοὺς δυστυχεῖς ἀνθρώπους ὑπηκόους. "Ο,τι συνέβαινε κυρίως εἶναι, ὅτι κατέπιπτε αὐτὴ ἡ ἀνθρωπίνη ἀξιοπρέπεια. "Ο ἄνθρωπος ὑφίσταται ζημίαν ὅταν δὲν λατρεύῃ ὅποιον πρέπει καὶ ὅπως πρέπει. Καὶ πάλιν ὁ ἄνθρωπος κερδίζει ὅταν ἀρνεῖται νὰ λατρεύσῃ τὰ εἰδῶλα τῶν ἔθνῶν, πρόσωπα, πράγματα, πάθη, ἀδυναμίες. Διότι ὁ λατρεῶν ἐξομοιώνεται, ταυτίζεται καὶ μορφώνεται σύμφωνα με τὸ λατρευόμενον ὄν. Ἀργότερον τόσον οἱ Ἀλεξανδρινοὶ διδάσκαλοι, ὅσον καὶ οἱ Καππαδόκων Πατέρες θ' ἀναπτύξουν ἀναλυτικώτερον τὴν σωστικὴν ἐπιρροὴν τῆς εὐχαριστιακῆς λατρείας. Τὸ θέμα: θέωσις εἰς ὅλους σχεδὸν ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τῆς σωτηριολογίας των, ἐφ' ὅσον ὁ πιστὸς ἐνώνεται με αὐτὸν τὸν Θεόν, ἔρχεται εἰς κοινωνίαν με τὰς θείας ἐνεργείας του. Ἐὰν ὁ ἀρχαῖος κόσμος μεθυσμένος διὰ κατακτήσεις, με ἐπεκτατικὰς τάσεις, με τὴν θεοποίησιν πλούτου, δυνάμεως καὶ δόξης ἐγνώρισε τόσες περιπέτειες, πλὴν καὶ ὁ σύγχρονος βυθισμένος σὲ μιὰ ἄλλην νεο-εἰδωλολατρεία, νομίζει κανεὶς, ὅτι δὲν ἐδιδάχθη ἀπὸ τὴν ἱστορίαν. Δὲν ἔμαθε τὸ πικρὸν μάθημα, ὅτι κάθε ὑποκατάστατον στὸν "Ἐνα καὶ μόνον Ἀληθινὸν Θεόν, χειροτερεύει τὴν ζωὴν τοῦ ἰδίου τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀντὶ νὰ λύσῃ τὰ προβλήματα γεννᾷ ὄλονεν καὶ νέα τοιαῦτα. Ἀποξένωσις ἀπὸ τὸν Θεὸν εἶναι πηγὴ κάθε ἀθλιότητος καὶ δυστυχίας. Γρηγόριος ὁ Νύσσης ἔκαμε ὀρθὴν διάγνωσιν ὅταν με πολλὴν συντομίαν διευτύπωσε τὸ ἀξίωμα: «Ἀμαρτία ἐστὶν ἡ τοῦ Θεοῦ ἀλλοτρίωσις, ὅς ἐστιν ἡ ἀληθινὴ τε καὶ μόνη ζωή». (Κατὰ Εὐνομίου 2; PG 45, 545B).

* * *

Ἄλλοτε τῆς λατρείας θεοποιημένων βασιλέων ὑπὸ τοῦ Κυπριανοῦ, εἶναι ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔργα του μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ἐκ τοῦ ἔθνισμοῦ. Ὡς νεόφυτος, γεμᾶτος ζῆλον νὰ καταπολεμήσῃ τὰς σαθρὰς κοσμοθεωρίας ποὺ ἐπὶ τόσα ἔτη τὸν ἐκράτουν εἰς τὸ σκότος, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος. Ἰδέαι νωπαί, χθεσινά, δι' αὐτὸ χύνουν τώρα φῶς εἰς τὸ θέμα. Φαίνεται ὅτι πλεῖστα ἀπολογητικὰ στοιχεῖα ἀρῶνται ἀπὸ τὸν Τερτυλιανὸν καὶ Μινούκιον Φήλικα.

Ἄλλοτε τῆς λατρείας θεοποιημένων βασιλέων ὑπὸ τοῦ Κυπριανῶς ἔχει ἀφιερῶσει μιὰν Ὀμιλίαν περὶ τῆς καταιόχτης τῶν εἰδώλων, γραφεῖσαν περὶ τὸ 246¹⁹. Ἀπαριθμεῖ τὴν ἀπάτην τῶν προγενεστέρων γενεῶν ὅπου ἱερά στήμενα, ἀγάλματα ὑψωμένα, θύματα προσφερθέντα, πανηγύρεις καὶ ἱεσῖαι προσφερθεῖσαι, δὲν ἀπηυθύνοντο πρὸς θεοὺς, ἀλλὰ πρὸς βασιλεῖς ἀνθρώπους. Ἐπομένως ἡ πρὸς αὐτοὺς λατρεία οὐδὲν κέρδος ἀπέφερε οὔτε εἰς αὐτοὺς τοὺς Ρωμαίους, οὔτε εἰς ἄλλους. Οἱ ἔθνικοι ἦσαν ὑπερήφανοι διὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἰσχύν καὶ ἀπέδιδον τὴν λάμπιν καὶ τὴν κοσμοκρατορικὴν ὑπεροχὴν αὐτῆς εἰς τὴν εὐνοίαν τῶν θεῶν των. Ἀποδεικνύει ὅτι οἱ βασιλεῖς οὐδέποτε ἐξεδήλωσαν τὴν ἰσχύν των διὰ τὴν θεμελίωσιν ὑγιῶς

ἐξουσίας, διὰ τὴν ἐδραίωσιν τοῦ ἔθνους, διότι καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐστεροῦντο καὶ τῆς παραμικρᾶς ἰσχύος. Ἦσαν θνητοί. Πολλὲς φορές ἦσαν ἡ προσωποποίησις κατωτέρων ἀδυναμιῶν καὶ κάθε κακίας. Διεξήγετο ἀμίλλα μεταξὺ των, ποιὸς θὰ ὑπερβῆ τὸν ἄλλον εἰς τὴν ἀνηθικότητα.

Ἐν κατακλειδί ἐξάγει τὸ συμπέρασμα ὅτι εἰς εἶναι ὁ Θεός, ἀκριβῶς διότι εἰς ἐκ τοῦ μοναρχικοῦ συστήματος τῶν πολιτευμάτων διοικεῖ καὶ βασιλεύει:

«Ὁ Κύριος τῶν ὅλων εἶναι εἷς, ὁ Θεός. Διὰ τοῦτο τὸ μεγαλεῖον του δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη ἰσοτιμὸν τινα. Αὐτὸς μόνος κατέχει ὅλην τὴν δύναμιν... Αἱ μέλισσαι ἔχουν μιὰν βασιλισσαν. Εἰς τὰ ποιμνία ὑπάρχει εἷς ὀδηγός. Εἰς τὰς ομάδας εἷς ἀρχηγός. Πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ εἶναι εἷς ὁ Κυβερνήτης τοῦ κόσμου. Αὐτὸς διατάσσει ἅπαντα, με τὸν λόγον Του. Τὰ ρυθμίζει με τὴν σοφίαν Του καὶ τὰ βοηθεῖ νὰ ἐκπληρώσουν τὸν σκοπὸν των με τὴν δύναμίν Του. Ὁ ἀπλοῦς λαὸς λατρεύει ὡς θεοὺς ἐκείνους ποὺ ποτὲ δὲν ἦσαν θεοί. Ἀπλούστατα, ἦσαν πρῶν βασιλεῖς, οἱτινες λόγῳ τοῦ βασιλικοῦ παρελθόντος των ἔτυχε νὰ λατρεύωνται ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους των μετὰ θάνατον, ἕνα διαιωνισθῆ ἡ μνήμη των. Ἐντεῦθεν καὶ ναοὶ ἰδρύθησαν ὑπὲρ αὐτῶν, εἰκόνες ἐπενοήθησαν ἕνα ζωντανεύουν τὰ πρόσωπά των εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς. Ἦρχισαν νὰ προσφέρουν ὑπὲρ αὐτῶν θύματα, νὰ ἐπινοοῦν τελετάς, ἀπονέμοντες θυσίας καὶ τιμάς. Ὁ πολλαπλασιασμὸς των συνετέλεσεν ὥστε αἱ τελεταὶ νὰ προσλάβουν ἱερὸν χαρακτῆρα, ἐνῶ ἀρχικῶς ἐπενοήθησαν ἀπλῶς καὶ μόνον ὡς παρηγορία...» (I,8).

Ὄταν ἀργότερον ἐνέσηκψεν διωγμὸς, ὁ ἱ. Κυπριανὸς συλλαμβάνεται. Εἰς τὴν δίκην με παρησίαν ὁμολογεῖ τὰς πεποιθήσεις του καὶ ἀναιρεῖ κάθε διάθεσιν λατρείας εἰδώλων καὶ βασιλέων. Πρῶτη ἀνάκρισις τοῦ Κυπριανοῦ (γ' ἡμέρα τῶν Καλῶν Σεπτεμβρίου, ἡτοὶ 30 Αὐγούστου 257):

— Ὁ Ἐπαρχὸς Ἀσπάσιος Paternus: Οἱ ἱερωτάτοι αυτοκράτορες Βαλεριανὸς καὶ Γαλλινὸς εὐηρεστήθησαν νὰ μοῦ γράψουν ὅπως ὑποχρεώσω ὅσους δὲν ἀναγνωρίζουν τὰς ρωμαϊκὰς τελετάς νὰ ἀλλάξουν γνώμην καὶ νὰ συμμορφωθοῦν. Ποῶν εἶναι τὸ ὄνομά σου;

— Κυπριανός: Εἶμαι χριστιανὸς καὶ ἐπίσκοπος. Δὲν ἀναγνωρίζω εἰμὴ ἕνα Θεὸν μοναδικὸν καὶ ἀληθῆ τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ. Τοῦτον τὸν Θεὸν ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ ὑπηρετῶμεν. Εἰς τοῦτον προσευχόμεθα ἡμέρας καὶ νυκτὸς ὑπὲρ ἡμῶν, ὑπὲρ πάντων τῶν ἀνθρώπων, καὶ πρὸς συντήρησιν τῶν αυτοκρατόρων.

— Paternus: Ἐπιμένεις λοιπὸν εἰς τὴν ἀπόφασίν σου;

19. Quod idola Dii non sint, ἐν P.L. 4, 564-582.

— Κυπριανός: Μία απόφασις πού ὁ Θεός ὁ ἴδιος μου ἐνέπνευσε, δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἀλλάξῃ.

— Paternus: 'Αλλά κατ' ἐντολήν τῶν αὐτοκρατόρων θὰ ὑποστῆς ἐξορίαν εἰς τὴν πόλιν Curubis.

— Κυπριανός: Εἶμαι καθ' ὅλα ἔτοιμος νὰ μεταβῶ ἐκεῖ.

— Paternus: Αἱ διαταγαὶ πού ἔλαβα ἀπὸ τοὺς αὐτοκράτορας ἐνδιαφέρουν ὄχι μόνον τοὺς ἐπισκόπους, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τοὺς ἱερεῖς. Θέλω λοιπὸν νὰ ξεύρω ἀπὸ σέ, ποῖοι ἱερεῖς ὑπάρχουν εἰς τὴν πόλιν αὐτήν...»²⁰.

Δευτέρα ἀνάκρισις (18ῃ ἡμέρα τῶν Καλένδων Ὀκτωβρίου, 14 Σεπτεμβρίου 258).

— Γαλέριος Μάξιμος ἑπαρχος: Εἶσαι σὺ ὁ Θάσκιος Κυπριανός;

— Κυπριανός: 'Εγὼ εἶμαι.

— Γαλέριος: Σὺ εἶσαι ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ τοῦ ὀμίλου τῶν ἱεροσύλων;

— Κυπριανός: 'Εγὼ ὁ ἴδιος.

— Γαλέριος: Οἱ αὐτοκράτορες σέ διατάσσουν νὰ θυσιάσῃς.

— Κυπριανός: Δὲν θὰ τὸ πράξω.

— Γαλέριος: Σκέψου.

— Κυπριανός: 'Εκτέλεσε τὰς διαταγὰς πού πῆρες. Σὲ μίαν ὑπόθεσιν τόσον δικαίαν εἶναι περιττὴ κάθε συζήτησις.

Τότε ὁ ἑπαρχος ἐζήτησε τὴν γνώμην τοῦ συμβουλίου του καὶ ἀπήγγειλε τοὺς κάτωθι λόγους μὲ μίαν φωνὴν ἀδύνατην καὶ διακοπτομένην:

«'Απὸ πολλοῦ χρόνου, ζῆς μὲ ἀσεβεῖς προθέσεις ἱεροσυλίας. Συνήθροισες περὶ αὐτὸν διεστραμμένους τύπους διὰ νὰ ὑπονομεύσῃς τὰ θεμέλια τῶν θεῶν τῆς Ρώμης καὶ τῶν ἱερῶν νόμων μας. 'Η ἀσέβεια σου τόσον ἔχει προχωρήσει ὥστε οἱ ἱεροὶ αὐτοκράτορες μας Βαλεριανὸς καὶ Γαλλινὸς δὲν ἔμπόρεσαν νὰ σὲ πείσουν διὰ προσφορὰν θυσιῶν καὶ λατρειῶν πρὸς

αὐτούς. 'Επειδὴ εἶσαι ὁ αὐτουργὸς τῶν πλέον αἰσχροῶν πράξεων καὶ ὁ ἀρχηγὸς μιᾶς ἀσεβοῦς παρατάξεως, τιμωρούμενος συγχρόνως θὰ γίνῃς παράδειγμα καὶ δι' αὐτούς πού παρεσύρθησαν ἀπὸ σέ. Τὸ αἷμα σου θὰ ἐξιλεώσῃ τοὺς νόμους τῆς Αὐτοκρατορίας²¹.

Ὅταν τὸ 410 ἡ Ρώμη κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἀλαρίχου, τότε τὰ παράπονα τῶν ἐθνικῶν ἐναντίον τῶν χριστιανῶν ηὐξήθησαν καὶ ἐτέθησαν ἐπὶ ἄλλης βάσεως. Κανένα ἄλλον δὲν ἠτιῶντο δι' ὅλας τὰς ἐθνικὰς συμφορὰς καὶ διὰ τὴν πτώσιν τῆς ρωμαϊκῆς δυνάμεως ἀνά τὸν κόσμον, παρὰ τοὺς χριστιανούς μόνον. Αὐτοὶ εὐθύνονται διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὴν παραδοσιαρχικὴν θρησκείαν καὶ «ἀποστασίαν» τοῦ ἔθνους ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας καὶ τὰς τόσας ἐθνικὰς συμφορὰς. Πέντε ἔτη πρὸ τῆς βαρβαρικῆς εἰσβολῆς ὁ χριστιανὸς ποιητὴς Προυδέντιος προσεπάθησε μὲ ὀρθὰ ἐπιχειρήματα ν' ἀναχαιτήσῃ τοὺς μεθυσμένους ἡγέτας καὶ τὸ βαῖνον πρὸς κατάρρευσιν ἔθνος (Contra Symmachum II, 640). Τὰ πράγματα ὅμως ἐξηλίχθησαν κατὰ τρόπον ὀλέθριον καὶ ταχύτερον ἀπὸ τίς πιδ αἰσιδόξες προβλέψεις. Τότε οἱ ἀρχαιολάτρεις καὶ συμπαθοῦντες καὶ τὰ ἐθνικὰ θρησκευτάματα ἐζήτουν ὑπευθύνους. Ἦτο ἐπανάληψις παλαιῶν προλήψεων τὰς ὁποίας δύο αἰῶνας πρὶν ὁ Τερτυλλιανὸς μὲ αὐστηρὰν γλῶσσαν εἶχεν στηλιτεύσει καὶ ἀνατρέψει εἰς τὸν «'Απολογητικόν» του (κεφ. 40). Καὶ ἀνατρέπων τίς ἀνακριβεῖς κατηγορίες τῶν ἐθνικῶν συγγραφέων τοὺς ἔγραφε: «'Εὰν ὁ Νεῖλος ἐκχυλίση τῆς στάθμης του, ἐὰν ὁ Τίβερις πλημμύρῃσι. 'Εὰν ὁ οὐρανὸς μένη αἰθριὸς ἢ ἡ γῆ λόγῳ τῶν σεισμῶν τρέμη, ἐὰν ἐπέλθῃ λιμὸς ἢ κάποιος λοιμὸς, δι' ὅλα αὐτά, ἔνοχοι ὄλων εἶναι μόνον οἱ χριστιανοί. Αὐτοὶ πταίουν. Καὶ ἀμέσως τότε ὑψώνεται μία ἐχθρική κραυγὴ πανταχόθεν καὶ ὄλοι φωνάζουν: «Οἱ χριστιανοὶ νὰ ὀδηγηθοῦν στοὺς λέοντας».

* * *

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Σηλυβρίας ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ

20. Actes Proconsulaires ἐν St. Cyprian, Edit. G. Hartel III, σ. CX-CXI.

21. Actes Proconsulaires ἔ. ἀ. σελ. CXII-CXIII καὶ Βίος τοῦ Ἀγίου Κυπριανοῦ ὑπὸ Pontius σελ. CVII-CVIII.

“ΙΝΑ ΜΗ ΜΩΜΗΘΗ, Η ΔΙΑΚΟΝΙΑ,,

(B' Κορ. στ' 4)

Ἐκθεσις Πεπραγμένων τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος»

(Ἀπὸ Σεπτεμβρίου 1980 ἕως Αὐγούστου 1983).

ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ Ἐπισκόπου Ἀνδρούσης Ἀναστασίου
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Θεμελιώδης διευκρίνησις

Ἔργα ὑποδομῆς

Τομεῖς Ἐκδόσεων καὶ Ὀπτικοακουστικῶν

1. Ἐκδοτικὴ δραστηριότης
2. Τυπογραφικὴ μονὰς
3. Τμήμα διαθέσεως ὀρθοδόξου ἐντύπου
4. Ραδιοφωνικαὶ ἐκπομπαὶ

Ἐπιμορφωτικὸς — Ἐκπαιδευτικὸς τομεὺς

5. Φροντιστήριον Ὑποψηφίων Κατηχητῶν
6. Θεολογικὸν Φοιτητικὸν Οἰκοτροφεῖον
7. Ἀνωτέρα Σχολὴ Κοινωνικῆς Ἐργασίας — Διακονισσῶν (ΑΣΚΕΔ)

Ἱεραποστολικὸς Τομεὺς

8. Γραφεῖον Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς
9. Προσκύνημα Ἀγ. Βαρβάρας καὶ ἄλλαι διακονικαὶ ἐκδηλώσεις

Προσωπικὸν — Οἰκονομικὰ

Περιουσιακὰ στοιχεῖα

Προτάσεις

ΘΕΜΕΛΙΩΔΗΣ ΔΙΕΥΚΡΙΝΗΣΙΣ

Πολλοί, κληρικοί καὶ λαϊκοί, ἔχουν μίαν ἰδικήν των ἀντίληψιν περὶ τῶν εὐθυνῶν καὶ τῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς Α.Δ., ἡ ὁποία συνήθως στηρίζεται ἢ εἰς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐγνώριζον ὅτι ἦτο παλαιότερον (1946-1967) ὁ ἐν λόγῳ Συνοδικὸς Ὄργανισμός, εἴτε εἰς ὅ,τι νομίζουν ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι. Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ αὐτῆς τῆς λανθασμένης προϋποθέσεως σχολιάζουν ἢ κρίνουν τὸ ἔργον τῆς Α.Δ.. Διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται νὰ διευκρινησθῇ μίαν ἀκόμη φοράν, ὅτι ὁ ἰδρυτικὸς Νόμος περὶ Ἀποστολικῆς Διακονίας ἔχει κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαπενταετίαν τροποποιηθῆ καὶ αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Συνοδικοῦ Ὄργανισμοῦ ἔχουν οὐσιαστικῶς περισταλεῖ.

ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΝ ἢ Α.Δ. ἦτο ἀρμοδία διὰ τὸ Κατηχητικόν, Ποιμαντικόν, Κηρυκτικὸν ἔργον, τὴν Ἰ. Ἐξομολόγησιν, τὴν ἀντιμετώπισιν ξένων προπαγανδῶν. Ὁ τελευταῖος ὁμως Καταστατικὸς Χάρτης (1977) ἀφήρσεν αὐτὰς τὰς ἀρμοδιότητας καὶ τὰς ἀνέθεσεν εἰς τὰς Συνοδικὰς Ἐπιτροπὰς. Οἱ γραμματεῖς τῶν ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῶν δὲν ὑπάρχονται πλέον εἰς τὴν Α.Δ. — ὅπως συνέβαινε μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1969-1977—, καὶ ὁ Γεν. Διευθυντὴς οὐδεμίαν ἀρμοδιότητα ἔχει διὰ τὰ ἀνατεθέντα εἰς τὰς Συνοδικὰς Ἐπιτροπὰς θέματα. Διὰ τοῦτο ἔκτοτε ἔχει ἀνασταλεῖ ἐκ μέρους τῆς Α.Δ. πᾶσα πρωτοβουλία διὰ τὸ Ποιμαντικόν, Κατηχητικόν, Κηρυκτικόν ἔργον, ἐν ἀναμονῇ τοῦ ὑπὸ ψήφισιν Προεδρικοῦ Διατάγματος περὶ Α.Δ.. Τοῦτο — ἐτοιμοσθὲν ὑπὸ Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐξ Ἀρχιερέων καὶ ἀναπτυχθὲν εἰς κοινήν συνάντησιν Δ.Ι.Σ. καὶ Δ.Σ. τῆς Α.Δ.— κατετέθη εἰς τὴν Δ.Ι.Σ. τὸν Μάιον 1980. Σχετικῶς μὲ τὴν δομὴν, ἡ ὁποία προτείνεται εἰς αὐτὸ ἵνα ὁ Ὄργανισμός ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς πολλαπλὰς σημερινὰς ἀνάγκας, βλ. «Εἰς ἔργον Διακονίας» 1982, Παράρτ. σελ. 85-102. Τὸ ὄργανόγραμμα αὐτὸ κατεχωρήθη εἰς τὸ Ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ προωθεῖτο συντόμως τὸ σχετικὸν Προεδρικὸν Διάταγμα.

Ἡ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΣ ΤΗΣ Α.Δ. ΣΗΜΕΡΟΝ περι-
ορίζεται εἰς τὰ ἑξῆς: 1. Γραφεῖον Ἐκδόσεων 2.

Τυπογραφείον 3. Βιβλιοπωλείον 4. Ραδιοφωνικά έκπομπαι 5. Θεολογικόν Οικοτροφείον 6. Φροντιστήριον Κατηχητών 7. ΑΣΚΕΑ 8. Γραφείον 'Εξωτερικής 'Ιεραποστολής.

Όλοι αὐταὶ αἱ δραστηριότητες ὄχι μόνον συνεχίσθησαν, ἀλλὰ καὶ ἀνεπτύχθησαν ἀποφασιστικῶς, ὡς καταφαίνεται ἀπὸ τὸν παρόντα ἀπολογισμόν.

«Εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον».

ΕΡΓΑ ΥΠΟΔΟΜΗΣ

Ἡ κυρίως προσπάθεια κατὰ τὴν διαρρέυσαν περίοδον ἐστράφη εἰς τὴν δημιουργίαν ἔργων ὑποδομῆς, τὰ ὅποια θὰ στηρίξουν μελλοντικῶς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀνωτέρω προσπαθειῶν τῆς 'Εκκλησίας. Συνοπτικῶς:

1. Πρώτη ἀποφασιστικῆς σημασίας ἐνέργεια ὑπῆρξεν ἡ ἐξασφάλισις διὰ νόμου (Ν.Δ. 1151/1981) σημαντικῆς ἐτήσιας κρατικῆς ἐπιχορηγήσεως τοῦ ἔργου τῆς Α.Δ.

2. Ἀνοικοδόμησις τοῦ Κέντρου Βιβλίου καὶ Ἐπικοινωνίας πλησίον τῆς Νομικῆς Σχολῆς, ἐμβαδοῦ 650 τ.μ.

3. Ἀνοικοδόμησις νέας Τυπογραφικῆς Μονάδος εἰς τὴν Ἁγίαν Βαρβάραν Αἰγάλεω, ἐμβαδοῦ 2.442 τ.μ.

4. Ἀποπεράτωσις ὄλων τῶν σχεδίων τοῦ Νέου Θεολογικοῦ Οἰκοτροφείου εἰς τὴν Πανεπιστημιούπολιν.

Τὰ δύο πρῶτα οἰκοδομήματα συνολικῆς ἀξίας 105.000.000 δρχ. ἤδη ἔχουν τελειώσει καὶ συντόμως θὰ ἐγκαινiasθοῦν. Ἡ προσπάθεια διὰ τὸ τρίτον, λόγῳ τῶν νέων συνθηκῶν εἰς τὰ Πανεπιστήμια, πρὸς τὸ παρὸν ἀνεστάλη.

5. Θεμέλιον διὰ τὴν συνεχῆ ἐκδοσιν καὶ διάδοσιν ἀγιογραφικῶν κειμένων ἦτο ἡ κατόπιν ἐπιμόνων διαβημάτων εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν διάσωσις καὶ παραχώρησις εἰς τὴν Α.Δ. τοῦ Καρλακείου κληροδοτήματος.

6. Εἰς τὸν τομέα τῆς Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς ἰδιαιτέρως ἀξιωματικῶς εἶναι: α) ἡ ἐκδοσις τοῦ περιοδικοῦ «ΠΑΝΤΑ ΤΑ ἘΘΝΗ» καὶ β) ἡ προσωπικὴ ἐργασία στελεχῶν τῆς Α.Δ. εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν πρὸς ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῆς πρώτης Ἱερατικῆς Σχολῆς ἐν Ἀφρικῇ καὶ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν ἐκεῖ ὀρθοδόξων πυρήνων.

ΤΟΜΕΥΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΩΝ

1. ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΣ

Με σκοπὸν τὴν καλλιέργειαν τῆς ὀρθοδόξου πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἡ Α.Δ., χάριτι Θεοῦ, ἀνέπτυξε τὴν ἐξῆς ἐκδοτικὴν δραστηριότητα:

Φωνὴ Κυρίου

Ἐμερίμνησεν ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ περιεχομένου τῆς «Φωνῆς Κυρίου» εἰς ὑψηλὸν πνευματικὸν ἐπίπεδον, μετὰ τὴν ἐπιστράτευσιν ἀξιολόγων συνεργατῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν διάδοσιν τῆς καὶ εἰς τὰ πλέον ἀπομακρυσμένα χωρία τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀλλοδαπήν. Τὸ τετρασέλιδον τοῦτο ἐντυπον ἐκυκλοφόρησε, κατὰ μέσον ὄρον, εἰς 352.000 ἀντίτυπα ἐβδομαδιαίως. Τὰς κηρυγματικὰς σειρὰς τῆς περιόδου αὐτῆς συνέγραψαν οἱ: Σεβασμ. Μητροπολίτης Ζακύνθου κ. Παντελεήμων, Ἀρχιμ. Ἱερόθεος Βλάχος, ἱεροκήρυξ τῆς Μητροπ. Ἐδέσσης, καὶ πρωτοπρεσβ. Γεώργιος Μεταλληνός, Λέκτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς. Διὰ τὸ 1984 προγραμματίζεται ἀνανέωσις τῆς μορφῆς καὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ ἐν λόγῳ φυλλαδίου.

Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια

Τὸν Αὐγούστον 1983 ἡ ἐφημερὶς «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» συνεπλήρωσεν 7 ἔτη ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς τῆς. Τὴν διεύθυνσιν συντάξεως εἶχεν ὁ Σεβασμ. Μητροπολίτης Πειραιῶς κ. Καλλίνικος, τὴν δὲ ἐπιμέλειαν τῆς ὕλης καὶ τὴν συγγραφὴν, ἔκδοσιν, οἰκονομικὴν διαχείρησιν καὶ τὴν ἀποστολὴν τῆς ὑπάλλληλοι τῆς Α.Δ.. Κατὰ τὴν τριετίαν αὐτὴν ἐκυκλοφορήθησαν ἐν συνόλῳ 906.000 φύλλα. Κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Δ.Σ. τῆς Α.Δ. ἡ ἐκδοσις τῆς ἐν λόγῳ ἐφημερίδος ἀνεστάλη λόγῳ οἰκονομικῶν προβλημάτων. Καὶ ἀπὸ 1.9.83 ἐκδίδεται ὑπὸ ἄλλου φορέως.

Πάντα τὰ ἔθνη

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1981 ἐκυκλοφόρησε τὸ τριμηνιαῖον ἱεραποστολικὸν περιοδικὸν «Πάντα τὰ ἔθνη» μετὰ γενικὸν σκοπὸν τὴν ἀκαλλιέργειαν τῆς συναισθησεως τῆς οἰκουμενικότητος τῆς Ὀρθοδοξίας». Ὅπως ἀναφέρεται εἰς τὸ πρῶτον τεῦχος:

«Ὑστερα ἀπὸ τὴν υἱοθέτησιν τοῦ προγράμματος τῆς Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς ἀπὸ τὴν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὴ δημιουργία τοῦ ἀρμοδίου συνοδικοῦ φορέως, ἐπανειλημμένως εἶχε ἐπισημανθεῖ ἡ ἀνάγκη υπάρξεως ἐνὸς ὑπευθύνου δημοσιογραφικοῦ ὀργάνου, ποῦ θὰ ἐκφράζει τὸ ἱεραποστολικὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ θὰ συμβάλλει στὴ συνεχῆ κινητοποίηση τοῦ πληρώματός τῆς γιὰ τὴν ἱεραποστολὴν εἰς πάντα τὰ ἔθνη...»

Τὸ τριμηνιαῖο περιοδικὸν «Πάντα τὰ ἔθνη» θὰ ἐπιδιώξει: α) νὰ ἐνημερώνει τὸν ἑλληνικὸν λαὸν πάνω στὴν πολύμορφη πραγματικότητα τοῦ κόσμου, ποῦ περιλαμβάνει τόσα ἔθνη μετὰ ποικίλα προβλήματα, δυνατότητες καὶ χαρίσματα. Καὶ β) νὰ τὸν πληροφοροῦν μετὰ τρόπο ὑπεύθυνον γιὰ τὶς ὀρθόδοξες ἱεραποστολικὰς προσπάθειες ἀνὰ τὸν κόσμον».

Τὴν σύνταξιν τούτου, κατόπιν προτάσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἐδέχθη νὰ ἀναλάβῃ ἐθελοντικῶς τὸ Διορθόδοξον Κέντρον («Πορευθέντες»). Μέχρι τοῦδε ἐξεδόθησαν 7 τεύχη εἰς 93.000 ἀντίτυπα συνολικῶς.

Ἁγιογραφικαὶ ἐκδόσεις

1) Ἰδιαιτέρως σημαντικὴ ὑπῆρξεν ἡ ἐκδοσις τῆς ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ Ο΄, εἰς 5.000 ἀντίτυπα. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐξεδόθη διὰ πρῶτην φοράν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ὅπως διευκρινίζεται εἰς τὸν πρόλογον:

«Διὰ νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν ἀύξανομένην ζήτησιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἢ Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπεφάσισε, μέχρι τῆς ἐτοιμασίας κριτικῆς ἐκδόσεως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὑπὸ ὁμάδος ὀρθοδόξων βιβλικῶν θεολόγων, νὰ θέσῃ εἰς κυκλοφορίαν τὸ κείμενον τῶν Ἑβδομήκοντα κατὰ τὴν κριτικὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ἐπιφανοῦς ἐπιστήμονος Alfred Kahls, ὅστις ἐβασίσθη κυρίως εἰς τοὺς τρεῖς σπουδαιότερους ἀρχαίους κώδικας τῆς Ἐκκλησίας: Ἀλεξανδρινόν, Βατικανόν καὶ Σιναϊτικόν. Τὴν δίτομον αὐτὴν κριτικὴν ἐκδοσιν τοῦ ἱεροῦ κειμένου, ἥτις κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν παραμένει μέχρι σήμερον ἡ καλύτερα, συνήρῳσεν εἰς ἓνα εὔχρηστον τόμον καὶ διέθεσεν ἡμῖν εὐγενῶς ἡ ἔχουσα τὰ ἐκδοτικὰ δικαιώματα Βιβλικὴ Ἐταιρία. Ἐκ τῆς ἀρχικῆς ἐκδόσεως παρελείφθησαν τὰ κείμενα τῶν Ψαλμῶν τοῦ Σολομῶντος καὶ τῶν Ῥόδων, ὡς μὴ ἀνήκοντα εἰς τὸν Κανόνα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐξ ἄλλου δὲ ἐτοποθετήθησαν τὸ μὲν βιβλίον τοῦ Ἰὼβ μετὰ τοὺς Ψαλμούς, τὸ δὲ Μακκαβαίων Δ' ἐν παραρτήματι εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔργου, συμφώνως πρὸς τὰς παλαιότερας ἐκδόσεις τὰς ἐγκεκριμένας ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. Ἡ παρούσα ἐκδοσις, πραγματοποιουμένη ἐλλογία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἐγκοίσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, δὲν ὑποδηλοῖ ἐπίσημον ἀναγνώρισιν τῆς μορφῆς τοῦ κειμένου οὔτε προορίζεται διὰ λειτουργικὴν χρῆσιν. Τὰ κείμενα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης τὰ ἀναγνωσκόμενα κατὰ τὸς λατρευτικὰς συνάξεις ἔχον ἤδη ἐκδοθῆ ὑπὸ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, ἐντεταγμένα εἰς τὰ ἐν χρῆσει λειτουργικὰ βιβλία.

Ὁ ἀνὰ χεῖρας τόμος, μὲ τὸ ὑψηλὸν ἐπιστημονικὸν καὶ ἐκδοτικὸν ἐπίπεδόν του, ἐλπίζομεν ὅτι θὰ εἶναι ἰδιαιτέρως χρήσιμος εἰς τοὺς θεολόγους, τοὺς φοιτητὰς καὶ γενικώτερον τοὺς διανοουμένους τῆς χώρας — καθ' ὅσον παρέχει πανοραμματικὴν θέαν τοῦ κειμένου βάσει τῶν παραλλαγῶν τῶν σημαντικωτέρων κωδίκων — καὶ πολύτιμος θησαυρὸς διὰ τὴν ἐστίαν τῶν ὀρθοδόξων οἰκογενειῶν ἑλαίω μὴ τρεφόμενον, σβέννεται πάντως τὸ λυχναιὸν φῶς· οὕτω τῶν ἁγίων Γραφῶν χωρὶς οὐκ ἔστιν κατ' ἀλήθειαν δύναμις νοημάτων θεοπρεπῆς (Μάξιμος Ὁμολογη-

τής). Ἐκάστη νέα ἐκδοσις ἀγιογραφικοῦ κειμένου ἀποτελεῖ ἐλλογίαν Θεοῦ, αἰτίαν δοξολογίας καὶ αἴνου».

2) Συμβολὴν εἰς τὴν ἀνεωτέραν μελέτην καὶ κατανόησιν τοῦ κειμένου τῆς ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ προσέφερον ἡ γενομένη ὑπὸ τῆς Α.Δ. ἐκδοσις τοῦ πρωτοτύπου κειμένου μετὰ παραλλήλου μεταφράσεως, εἰς 25.000 ἀντίτυπα. Εἰς τὸν σχετικὸν πρόλογον μεταξὺ ἄλλων ἐπισημαίνεται:

«Ἀποτελεῖ ἰδιαιτέρη δωρεὰ τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν ἑλληνικὸ λαὸ ὅτι ἡ πρώτη καταγραφή τῆς Καινῆς Διαθήκης, τοῦ βιβλίου ποὺ ἄλλαξε τὴν ἱστορία τοῦ κόσμου, ἔγινε στὴν ἑλληνική. Καθὼς ὁμως μεταβάλλεται ἡ γλῶσσα μας, πολλὰ τμήματα τοῦ πρωτοτύπου κειμένου, ἰδιαιτέρα τῶν ἐπιστολῶν, δὲν εἶναι πλέον κατανοητὰ ἀπὸ τὰ ἐσφύτερα στρώματα τοῦ λαοῦ. Τώρα μάλιστα μὲ τὴν ἀποκλειστικὴν διδασκαλία τῆς δημοτικῆς στὴ στοιχειώδη καὶ μέση ἐκπαίδευση, ἀξάνεται ταχύτατα ὁ ἀριθμὸς ἐκείνων ποὺ χρειάζονται μιὰ μετάφραση τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Γιὰ νὰ ἀνταποκριθῇ στὴ μεγάλη καὶ ἐπιγενομένη ἀνᾶγκη, ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία ἀπεφάσισε νὰ ἐκδώσῃ, πρὸς τὸ παρόν, τὸ πρωτότυπο κείμενο τῆς Καινῆς Διαθήκης, παραθέτοντας παράλληλα τὴ γνωστὴ ὡς μετάφραση τῶν Καθηγητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀειμνήστων Β. Βέλλα, Ἀρχιμ. Εὐδ. Ἀντωνιάδου, Ἀμ. Ἀλιβιζάτου καὶ τοῦ ὁμοτ. καθηγητοῦ κ. Γεωρ. Κοιλιάρη. Αὐτὴ ἡ μετάφραση, ποὺ κυκλοφόρησε ἀρχικὰ (1967) ἡ Βιβλικὴ Ἐταιρία, βασίστηκε στὸ πρωτότυπο ἑκδομένο κείμενο, σὲ μερικὲς δὲ περιπτώσεις λαμβάνει ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν κριτικὴν ἐκδοσὴ τοῦ Nestle...

Κάθε μετάφραση παρουσιάζει ἀναπόφευκτες ἐλλείψεις καὶ ἀτέλειες· δεδομένου δὲ ὅτι ἡ γλῶσσα, σὰν ζωντανὸς ὀργανισμὸς ποὺ εἶναι, συνεχῶς ἐξελισσεται, ἔχει μόνον καιρικὸ καὶ βοηθητικὸ χαρακτήρα. Εἶναι κάτι σὰν τὶς σκαλωσιές γιὰ τὴν οἰκοδομὴ ἑνὸς κτιρίου. Σκοπὸς τῆς παραμένει ἡ ἐνκολλότερη προσέγγισις τοῦ νοήματος τοῦ πρωτοτύπου καὶ ὄχι βέβαια ἡ ὑποκατάστασή του. Τὸ πρωτότυπο κείμενο εἶναι ἀν αντικατάστατο. Ἐλπίζομεν ὅτι σύντομα θὰ ἀπάξει ἡ δυνατότητα μιᾶς νέας μεταφράσεως προσαρμοσμένης στὰ πρὸ πρόσφατα δεδομένα τῆς ἑλληνικῆς πραγματικότητος καὶ στὶς πνευματικὲς ἀνάγκες τοῦ λαοῦ...».

Διὰ τὴν ἐκδοσιν τόσοσιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅσον καὶ τῆς Καινῆς ἐδημοσιεύθησαν λίαν εὐνοϊκὰ σχόλια εἰς πολλὰς ἑφημερίδας καὶ περιοδικὰ, καὶ μετεδόθησαν χρονικὰ (ρεπορτάζ) ἀπὸ τὸ ραδιόφωνον.

3) Νέον ἐπίπεδον εἰς τὰς ἀγιογραφικὰς ἐκδό-

σεις καθορίζει ή νέα έκδοσις του ΘΕΙΟΥ ΚΑΙ ΙΕΡΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ, του προοριζομένου διά λειτουργικήν χρήσιν. Πρόκειται περί ιδιαίτερας επιμελημένου τόμου όπως αρμόζει εις τὸ ἱερὸν τοῦτο κείμενον, τὸν ἄξονα τῆς πνευματικῆς καὶ λειτουργικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐκδόσεως συνέβαλον πολλοὶ συνεργάται τῆς Α.Δ. ὑπὸ τὴν ἄμεσον παρακολούθησιν τῆς Γεν. Διευθύνσεως. Ἡ διόρθωσις τοῦ κειμένου ἐβασίσθη εἰς τὴν ἐκδοσιν τῆς Καινῆς Διαθήκης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἡ ὁποία περιέχει τὸ βυζαντινὸν κείμενον, ὡς τοῦτο παραδίδεται εἰς τὰ χειρόγραφα τῆς λεγομένης ομάδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Διωρθώθησαν ἐπίσης ἐπιμελῶς καὶ τὰ ἐν τῷ παραρτήματι περιεχόμενα λειτουργικὰ στοιχεῖα, μὲ ὁδηγὸν τὸ ἰσχὺν Τυπικὸν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Τέλος, διὰ τὴν σελιδοποίησιν καὶ διακόσμησιν τοῦ τόμου ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν παλαίτικοι καλλιτεχνικαὶ ἐκδόσεις, χειρόγραφα Εὐαγγέλια, ὡς καὶ στοιχεῖα ἐξ ἄλλων βυζαντινῶν λειτουργικῶν χειρογράφων. Ὁ τόμος αὐτὸς ἐξεδόθη εἰς 2.500 ἀντίτυπα καὶ κυκλοφορεῖ εἰς δερματόδετον βιβλιοδεσίαν, ἀπέσπασε δὲ κατὰ τὴν Ἐκθεσιν Βιβλίου εἰς τὸ Ζάππειον (Δεκεμβρ. 1982) «Ἐπαινον».

4) Συνεχίζουσα τὴν μακροχρόνιον προσφορὰν τῆς εἰς τὴν διάδοσιν ἐπιτόμων λαϊκῶν ἐκδόσεων, ἡ Α.Δ. ἐκυκλοφόρησε τὴν ΚΑΙΝΗΝ ΔΙΑΘΗΚΗΝ (κείμενον), εἰς 20.000 ἀντίτυπα.

Λειτουργικαὶ ἐκδόσεις

Διὰ τὰς λατρευτικὰς ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας ἐκυκλοφορήθησαν εἰς πρώτην ἐκδοσιν τὰ κάτωθι βιβλία:

1. Ἀκολουθία Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, εἰς 4.000 ἀντίτυπα.
2. Λειτουργία Προηγιασμένων Δώρων, εἰς 2.000 ἀντίτυπα.
3. Μέγα ἀπόδειπνον, εἰς 10.000 ἀντίτυπα.
4. Μεγάλη Ἑβδομάς (τσέπης) (ἐπιμέλεια π. Κωνστ. Παπαγιάννη), εἰς 10.000 ἀντίτυπα.
5. Ἐπιτάφιος θρῆνος, εἰς 40.000 ἀντίτυπα.

Κατόπιν ἐπιμελοῦς διορθώσεως τῶν παλαιότερων ἐκδόσεων, ἀνετυπώθησαν τὰ ἐξῆς βιβλία:

6. Ἀκολουθία Εὐχελαίου, εἰς 4.000 ἀντίτυπα.
7. Εὐαγγέλιον (μεσαίου σχήματος), εἰς 3.000 ἀντίτυπα.
8. Λειτουργία Προηγιασμένων Δώρων, εἰς 2.000 ἀντίτυπα.
9. Ψαλτήριον (μεγάλου σχήματος), εἰς 4.000 ἀντίτυπα.
10. Θεία Λειτουργία Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, εἰς 42.000 ἀντίτυπα.

11. Εὐχολόγιον εἰς 10.000 ἀντίτυπα.
12. Ἱερατικόν, εἰς 7.000 ἀντίτυπα.
13. Ἐγκόλιον Ἀναγνώστου, εἰς 7.000 ἀντίτυπα.
14. Λειτουργία Ἀγ. Ἰακώβου Ἀδελφοθέου, εἰς 2.000 ἀντίτυπα.
15. Νεκρώσιμος Ἀκολουθία, εἰς 6.000 ἀντίτυπα.
16. Εὐαγγέλιον (μικροῦ σχήματος), εἰς 6.000 ἀντίτυπα.
17. Μηναῖον Ἰανουαρίου, εἰς 5.000 ἀντίτυπα.
18. Μηναῖον Φεβρουαρίου, εἰς 5.000 ἀντίτυπα.
19. Μηναῖον Ἀπριλίου, εἰς 5.000 ἀντίτυπα.
20. Μηναῖον Νοεμβρίου, εἰς 5.000 ἀντίτυπα.
21. Μηναῖον Δεκεμβρίου, εἰς 5.000 ἀντίτυπα.
22. Ἀκολουθία Ἀγίας Φιλοθέης, εἰς 1.500 ἀντίτυπα.
23. Ἀκολουθία Γάμου, εἰς 5.000 ἀντίτυπα.
24. Ἀκολουθία Βαπτίσματος, εἰς 5.000 ἀντίτυπα.

Πατερικαὶ ἐκδόσεις

Τὸ Γραφεῖον τῆς Πατρολογίας, παρὰ τὴν ἑλπιωμένην συνεργατῶν, συνέχισε καὶ κατὰ τὸ ὑπὸ ἀνασκόπησιν διάστημα τὴν ἐκδοσιν τῆς σειρᾶς «Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων». Ἐκυκλοφορήθησαν οἱ τόμοι:

1. 58ος, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, εἰς 2.000 ἀντίτυπα.
2. 61ος, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, εἰς 2.000 ἀντίτυπα.
3. 62ος, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, εἰς 2.000 ἀντίτυπα.
4. Ἐχει στοιχειοθετηθῆ καὶ ἐκτυπώθῃ ὁ 50ος, Βασίλειος ὁ Μέγας.
5. Ἐπερατώθη ἡ ἐπιμέλεια τῶν κειμένων, τὰ ὁποῖα περιέχουν Σχόλια ἐπὶ τῶν ἔργων τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, καὶ θὰ συμπεριληφθοῦν εἰς τοὺς τόμους 63ον καὶ 64ον.
6. Συνκεντρώθη καὶ ἐπεξηργάσθη τὸ σχετικὸν ὕλικόν τὸ ἀναφερόμενον εἰς ἔργα τοῦ Γρηγορίου Νύσσης διὰ τοὺς τόμους 65ον καὶ 66ον.
7. Συνεπληρώθησαν διὰ νέων λημμάτων οἱ πίνακες τῶν τόμων: 4ου, 5ου, 6ου 7ου καὶ 8ου.
8. Ἐξεδόθη ὁ 2ος τόμος τοῦ τρίτου ἔργου «Κοινωνικὴ Διδασκαλία Ἑλλήνων Πατέρων» (Κείμενα: Ν. Θ. Μπουγάτσου), εἰς 1.500 ἀντίτυπα· ἔχει δὲ στοιχειοθετηθῆ καὶ ὁ 3ος τόμος.

Ἐπανεξεδόθησαν οἱ τόμοι:

9. 7ος, Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, εἰς 1.500 ἀντίτυπα.
10. 44ος, Δίδυμος ὁ Ἀλεξανδρεὺς, εἰς 1.500 ἀντίτυπα.

Εἰς τὴν σειράν «Ἐπὶ τὰς πηγὰς» (εἰς τὴν ὁποίαν ἐπιλέγονται βασικὰ ἔργα τῆς πατερικῆς δημιουργίας καὶ ἐκδίδονται μὲ μεταφράσιν καὶ σχόλια) ἐξεδόθη τὸ βιβλίον:

11. Μυσταγωγικαὶ Κατηχήσεις, Ἀγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, εἰς 2.000 ἀντίτυπα.

(Συνεχίζεται)

Η ΣΤ' ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥ Π. Σ. Ε.

(BANKOUBER, 24 ΙΟΥΛΙΟΥ — 10 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1983)

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ

Τὰ δλέμματα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καί, γενικώτερα, τοῦ θρησκευτικοῦ κόσμου δίκαια στράφηκαν μὲ πολλή προσοχή στὴν τελευταία Γενικὴ Συνέλευση τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, ποὺ πραγματοποιήθηκε στὸ Βανκούβερ. Εἶναι δύσκολο νὰ ἀποσιωπηθεῖ ἢ νὰ περάσει ἀπαρατήρητη μιὰ τέτοια Συνέλευση, τὴν στιγμὴ ποὺ τὸ Συμβούλιο ἀριθμεῖ σήμερα πάνω ἀπὸ 300 Ἐκκλησίες - μέλη καὶ σὲ μερικὰ —γεωγραφικὰ θὰ ἔλεγα— προγράμματα, ὅπως ἐκεῖνα τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστη καὶ Τάξη», συνεργάζεται ἀπόλυτα καὶ μὲ τὴν Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία.

Δὲν ὑπάρχει, λοιπόν, καμμιά ἀμφιβολία, ὅτι πολλὰ θὰ λεχθοῦν καὶ πολλὰ θὰ γραφοῦν γιὰ τὴν Συνέλευση αὐτή. Θεώρησα ἡγ' αὐτὸ σκόπιο νὰ μὴ προσθέσω στὴν ἐκτενῆ διδασκαλία, ποὺ σιγὰ - σιγὰ θὰ συσσωρευθεῖ, ὅτε μιὰ λεπτομερῆ καὶ ἀναλυτικὴ ἐξιστορήση τῶν κατὰ τὴν Συνέλευση —στὴν ὁποία εἶχα τὴν τιμὴ καὶ τὸ προνόμιο νὰ μετέσχω σὰν μέλος τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου—, ὅτε μιὰ ἐξουχιστικὴ θεολογικὴ ἀνάλυση τῶν κειμένων καὶ ἀποφάσεων τῆς. Σκέφτηκα, ὅτι θὰ ἦταν καλλίτερα νὰ θέσω τὸ κέντρο τοῦ δάρους σὲ μιὰ σειρά ἀπὸ προσωπικὲς ἐντυπώσεις καὶ σκέψεις, ἔτσι ὅπως πηγάζουν μέσα ἀπὸ τὴν διωματικὴ μου ἐμπειρία κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Συνέλευσης, τὴν ὁποία ἄλλωστε θεωρῶ ὡς ἓνα «γεγονός» μᾶλλον, παρὰ ὡς μιὰ σειρά κειμένων, ψηφισμάτων καὶ ἀποφάσεων.

Η ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ: ΜΙΑ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΚΑΙ ΑΜΟΙΒΑΙΑΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Πράγματι, μιὰ Γενικὴ Συνέλευση τοῦ Π.Σ.Ε. εἶναι πρῶτα ἀπὸ ὅλα ἓνα «γεγονός», ἓνα γεγονός ἰδιαιτέρως σημασίας γιὰ τὸν χριστιανικὸ κόσμο. Σὲ μιὰ τέτοια συνέλευση παίρνουν μέρος ἀντιπρόσωποι καὶ παρατηρηταί, ποὺ ἀνήκουν σὲ διάφορες ἐκκλησιαστικὲς παραδόσεις, πρᾶξοντα ἀπὸ διάφορα γεωγραφικὰ πλάτη καί, ἀκόμα, ἀντιπροσωπεύουν διάφορους κοινωνικο - πολιτικούς καὶ πολιτιστικούς κόσμους. Ἔτσι, ὅσα λέγονται, ὅσα γίνονται καὶ ὅσα ἀποφασίζονται σὲ μιὰ τέτοια συνέλευση δίνουν μιὰ ἀνάγλυφη καὶ ἀρκετὰ λεπτομερῆ εἰκόνα τῆς ἐκκλησιαστικῆς, πολιτικῆς, κοινωνικῆς, οικονομικῆς καὶ πολιτιστικῆς πραγματικότητος σὲ μιὰ ἱστορικὰ δεδομένη περίοδο.

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτό, μιὰ Γενικὴ Συνέλευση εἶναι μιὰ μοναδικὴ εὐκαιρία γιὰ ἓνα ἀπολογισμὸ τῶν ὄσων ἐγίναν

—καὶ ἴσως καὶ γιὰ μιὰ εἰλικρινῆ ὁμολογία τῶν ὄσων ἔπρεπε νὰ γίνον καὶ δὲν ἐγίναν— μέσα στὰ πλαίσια τῆς προσπάθειας τῶν Ἐκκλησιῶν νὰ προχωρήσουν πρὸς τὴν ἐνότητα.

Ἡ Γενικὴ Συνέλευση εἶναι, ἐπίσης, μιὰ εὐκαιρία γιὰ νὰ ἐκφράζουν οἱ Ἐκκλησίες τὶς προσδοκίες καὶ τὶς ἐλπίδες τους γιὰ τὸ μέλλον, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκμυστηρευθοῦν ἢ μιὰ στὴν ἄλλη τὶς ἀγωνίες καὶ τοὺς φόβους, ποὺ δίκαια πολλές φορές προκαλεῖ ὁ σύγχρονος κόσμος.

Ἔτσι ἀκριβῶς χαρακτήρισε καὶ τὴν Συνέλευση αὐτὴ ὁ Γενικὸς Γραμματέας τοῦ Συμβουλίου Δρ Φίλιππος Potter, ὁ ὁποῖος στὴν ἐναρκτήρια ὁμιλία του εἶπε: «Ἡ Συνέλευση αὐτὴ εἶναι ἓνα ζωντανὸ παράδειγμα ἐκείνου ποὺ ἐννοοῦμε μὲ τὸν ὄρο «οἰκουμενικὴ ἀγωγή»... Ὅλα τὰ προγράμματα καὶ ὅλες οἱ συναγῆσεις τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν εἶναι μέσα, μὲ τὰ ὁποῖα οἱ ἄνθρωποι, στὰ πλαίσια τῆς βίαιας πραγματικότητος τοῦ κόσμου, ἀφήνουν τὸν ἑαυτὸ τους νὰ ἀνακαλύψει τὴν πραγματικότητα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ».

Αὐτὸ τὸ πνεῦμα, λοιπόν, ὁδηγεῖ τοὺς ἀντιπροσώπους ποὺ παίρνουν μέρος σὲ μιὰ συνέλευση νὰ συζητήσουν —πολλὲς φορές ἔντονα, ἀλλὰ πάντα ἐποικοδομητικὰ— καὶ νὰ καθορίσουν —μὲ σχετικὲς δυσκολίες θέματα, ἀλλὰ πάντα μὲ τὴν βαθειὰ πεποίθησή ὅτι ἐπιτελοῦν χρέος ἱερὸ— αὐτὰ ποὺ μποροῦν νὰ ποῦν καὶ νὰ πράξουν ἀπὸ κοινοῦ οἱ Ἐκκλησίες τους μέσα στὸν πολυδάσαντο σήμερινὸ κόσμο, μὲ μοναδικὸ σκοπὸ τὴν δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου.

Συνοφίζοντας τὴν κλήση τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὴν ἀποστολὴ τῶν ἀντιπροσώπων στὸ Βανκούβερ, ὁ Δρ Φίλιππος Potter εἶπε ὅτι: «Ἡ κοινὴ αὐτὴ κλήση ἀπαιτεῖ μιὰ κοινωνία ὁμολογίας, ἀγωγῆς, συμμετοχῆς, διανομῆς, θεραπείας, καταλλαγῆς, ἐνότητος καὶ προσδοκίας, πρὸς δόξα Θεοῦ, Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος»².

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΖΩΗ ΤΟΥ

Ἐτὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ποὺ ἀνέκαθεν καὶ γιὰ αἰῶνες πρωτοστάτησε σὲ κάθε κίνηση γιὰ τὴν ἀποκατά-

1. Philip Potter, A House of Living Stones, ἐν: The Ecumenical Review 35 (1983), 4, σ. 356.

2. Philip Potter, ἐνθ' ἄν., σ. 363.

σταση τής εκκλησιαστικής ενότητας, ως και για την προώθηση τής ιδέας τής συνεργασίας, τής αλληλοβοηθητικής και αλληλοβοηθείας τών χριστιανών σε κλίμακα πανανθρώπινη και παγκόσμια (...) με ενδιαφέρον και ένθουσιασμό δέχθηκε και αγάλισε το κύριο θέμα τής ΣΤ' Γενικής Συνέλευσης του Συμβουλίου, δηλαδή το θέμα 'ό Ιησούς Χριστός, ή ζωή του κόσμου'³.

Το κατ' εξοχήν χριστολογικό αυτό θέμα τής Συνέλευσης συγκέντρωσε όντως όλες τις προϋποθέσεις για μιὰ από κοινού προσπάθεια ἀμβάθυνσης στο παγκόσμιο κήρυγμα και στο πανανθρώπινο σωτηριώδες έργο του Χριστού. Δέν ήταν μόνο θέμα χριστολογικό, αλλά σε μιὰ ευρύτερη έννοια — τήν σωστή και πλήρη έννοια τής χριστολογίας — και θέμα ανθρωπολογικό και σωτηριολογικό. Πέρα όμως από αυτό, ήταν και τόσο συγκεκριμένο, τόσο σαφές και τόσο άπτό, που δέν επέτρεπε πολύπλοκες και σχολαστικές διατυπώσεις και άόριστες εκφράσεις. Ήταν περισσότερο μιὰ κατάφαση και μιὰ δυναμική διατύπωση, που προσκαλούσε σε μιὰ ζωντανή και εκπεφρασμένη μαρτυρία του Χριστού μέσα στον σύγχρονο κόσμο.

Το σημείο αυτό το είχε ήδη έντοπίσει και το προπαρσκευαστικό συνέδριο τής Δαμασκού, ένα συνέδριο όπου οι αντιπρόσωποι τών 'Ορθόδοξων' Εκκλησιών εξέφρασαν τις απόψεις και τις προσδοκίες τους έν όψει τής ΣΤ' Γενικής Συνέλευσης. «Δέν μπορούμε», λέγουν στην έκθεσή τους, «να κηρύξουμε τον 'Ιησού Χριστό σαν την ζωή του κόσμου χωρίς να σκεφθούμε τα εκατομμύρια που υποφέρουν — από φτώχεια και στερήσεις, καταπίεση και εκμετάλλευση, θρησκευτικό διωγμό, βασανιστήρια, φυλάκιση χωρίς δίκη και ποιγές ύστερα από ψευδοδικές, παραδίαιση τών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. 'Οφείλουμε να συνδέσουμε την κήρυξη του Χριστού με κάθε έκδήλωση του αγώνα εναντίον τών κακών αυτών και τις κινήσεις για την απελευθέρωση τών καταπιεσμένων, την βελτίωση τής ύγείας εκατομμυρίων, την καταπολέμηση τής άγνοιας και τής άδικίας»⁴.

Έτσι, λοιπόν, σε όλες τις φάσεις τής Συνέλευσης τέθηκε καθαρά επί τάπητος το δράμα τής χειμαζόμενης

3. Μητροπολίτου Μύρων Χρυσοστόμου, 'Ο Χριστός ή ζωή του κόσμου και ό Θρόνος ή ζωή του πληρώματος, έν: 'Επίσκοφισ 13 (1982), 285 σ. 13.

4. «Jesus Christ — The Life of the World», Orthodox Contribution to the Thema of the Sixth Assembly of the W.C.C., Vancouver, 1983, έν: Orthodox Thought, Reports of Orthodox Consultations organised by the W.C.C., 1975-1982, Ed. by George Tsetsis, Geneva, W.C.C., 1983, σ. 81. Πρβλ. και αποσπάσματα τής έκθεσης του Συνεδρίου αυτού (Δαμασκός, 5-9 Φεβρ. 1982) έν: 'Επίσκοφισ 13 (1982), 267, σσ. 10-14. Σημειωτέον ότι στα πλαίσια τής πορείας προς την Γενική Συνέλευση του Βανκούβερ οργανώθηκαν από το Π.Σ.Ε. συνολικά δώδεκα προπαρασκευαστικά συνέδρια με εκπροσώπους τών 'Ορθόδοξων' Εκκλησιών. Οι έκθέσεις τών συνεδρίων αυτών συμπεριλαμβάνονται στον προμνημονευθέντα τόμο: Orthodox Thought.

σήμερα ανθρωπότητας. Κατά γενική όμολογία, ό κόσμος μας κατήντησε ένας κόσμος έντάσεων, κόσμος άλυτων προβλημάτων σε όλους τους τομείς τής ζωής. Το έρώτημα, επομένως, που άπειρες φορές γεννήθηκε στην Συνέλευση ήταν αν οι χριστιανοί, και κατά συνέπεια οι Έκκλησίες, μπορούν σήμερα να μείνουν άπαθείς θεαταί μπροστά στην κοινωνική άδικία, που έχει σαν αποτέλεσμα τον έξευτελισμό του ανθρώπου, εικόνας Θεού. "Αν μπορούν να παραθεωρήσουν την οικονομική άθλιότητα, τον φυσικό μαρασμό και την πείνα δλόκληρων λαών. "Αν μπορούν, ακόμα, να άγνοήσουν τις θύαιες μετακινήσεις, το ξεριζώμα και το προσφυγικό χάος, τον πόνο και την δυστυχία δλόκληρων πληθυσμών. "Αν μπορούν, τέλος, να σωπάσουν μπροστά στην ξέφρενη άμμιλλα τών εξοπλισμών και την πιθανότητα ενός νέου πολέμου, που έπαυόλουν με πλήρη έξαφανισμό τον άνθρωπο, για τον οποίο ό Χριστός απέθανε.

Πολλοί από τους αντιπρόσωπους εξέθεσαν με σαφήνεια ότι «στis μέρες μας ύφίσταται μιὰ τραυματική κατάχρηση τής εξουσίας»⁵. Οι σημερινές άρχές και έξουσίες με διαταγές και με έξαναγκασμό υποχρεώνουν τον άνθρωπο να μείνει δέσμιος τής κοσμικότητας του κόσμου.

Και όμως, «ό Θεός, ό δωρητής τής ζωής, είναι ή πηγή όλων τών δυνάμεων, ακόμα και εκείνων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ενάντια και σ' αυτή την ίδια την υπαρχή Του (Ιω. 19,11). 'Ο Θεός παρέχει: στη ζωή την δυνατότητα να επιδρά πάνω στην ίδια την ζωή και, γεμάτος από άγάπη, αναμένει ότι ή δύναμη θα άσκηθεί σύμφωνα με το θέλημά Του. Κατά συνέπεια, ή δύναμη και ή έξουσία ύφίστανται με την έγκριση του Θεού (Ρωμ. 13, 1-2), ούτως ώστε να τελούν στην ύπηρεσία τής δημιουργίας Του»⁶.

Οι Έκκλησίες, όμως, που δέν προσπαθούν να κάνουν κατάχρηση τής έξουσίας, που δέν μπορούν παρά μόνο να πείσουν τον άνθρωπο και να τον προσκαλέσουν με διάφορες προτροπές στην έν Χριστώ ζωή, χάνουν συνέχεια έδαφος. Γι' αυτόν άκριβώς τον λόγο, υπεγραμμίσθη ή ανάγκη να πάρουν οι Έκκλησίες μέσα στον κόσμο μιὰ ανοικτή θέση, να αναζητήσουν τρόπους αντιμετώπισης, από δικής τους πλευράς και με βάση τον αποκαλυμμένο λόγο του Θεού, όλων τών προβλημάτων.

Από εδώ άλλωστε πηγάζει και ξεκινά ή λεγόμενη θεολογία τής δράσης του Π.Σ.Ε. και γι' αυτόν άκριβώς τον λόγο τα κοινωνικο - πολιτικά θέματα κατάλαβαν μιὰ κεντρική θέση στην όλη προβληματολογία τής Συνέλευσης. Και στο σημείο αυτό μπορεί κανείς να διερωτηθεί:

5. Πρβλ. Έκθεση ομάδας προβληματισμού VI: «Struggling for Justice and Human Dignity», έν: Gathered for Life, Official Report of the VIth Assembly W.C.C., Vancouver, Canada, 24 July-10 August 1983, Ed. by David Gill, Geneva-Grand Rapids, WCC-Wm. B. Eerdmans, 1983, σ. 85.

6. αυτόθι.

θά ήταν άρα γε αξιόπιστη μιá τέτοια Συνέλευση άν στις εκθέσεις της δέν υπήρχε μιá ταπεινή όμολογία ότι σε πολλά σημεία και σε πολλές στιγμές τής ζωής τους οι χριστιανοί δέν είχαν βαθείά την πεποίθηση ότι ο Χριστός είναι: πράγματι ή ζωή του κόσμου; Θά μπορούσε, επίσης, νά άπουσιάζει άπό τις διάφορες συζητήσεις μιá έν μετανοία άποδοχή του γεγονότος, ότι πέφτοντας στον ύπνο τής εϋημερίας — τής κάθε είδους εϋημερίας πού μπορεί νά προσφέρει σήμερα ο κόσμος —, πολλοί χριστιανοί βρέθηκαν άντιμέτωποι με ένα σοβαρό κίνδυνο: νά λησμονήσουν ότι ο Χριστός είναι ή ζωή του κόσμου και ότι ο Χριστός συνέστησε έτοιμότητα, διαρκή πνευματικό άγώνα, άδιάλειπτη προσευχή και μιá αυταπάρηση πού μπορεί νά φθάσει και μέχρι: την αυτοθυσία; Θά μπορούσε, τέλος, νά μη έπιδιωχθεί μιá συνειδητοποίηση του γεγονότος, ότι οι ύπάρχουσες σήμερα και μέσα στις Έκκλησίες κοινωνικές διαφορές αντικατοπτρίζουν την εικόνα του διηρημένου κόσμου και ή? αυτό άποτελούν σημαντικό έμπόδιο για την βίωση τής ένότητας τής Έκκλησίας, πού είναι: σώμα Χριστού;

Τό ίδιο περίπου πράγμα είχε κάνει: και ένα άλλο όρθόδοξο προπαρασκευαστικό Συνέδριο, στην Μονή τής Ζίτσης (Γιουγκοσλαβία), όπου οι εκπρόσωποι των Όρθόδοξων Έκκλησιών, άναφερόμενοι στον τρόπο άντιμετώπισης των πραγματικότητων του σημερινού κόσμου είχαν δηλώσει άπεριφραστα: «Θά πρέπει νά μετανοήσουμε για την άδιαφορία μας, νά γίνουμε ευαίσθητοι στις τραγωδίες του κόσμου και, σαν Ιεραπόστολοι, νά αναγγείλουμε και πάλι: σε όλους τό ευαγγέλιο τής Βασιλείας (...) Η άγγελία όμως αυτή ούδέποτε θά πρέπει νά περιρρισιθεί στους λόγους, αλλά θά πρέπει νά είναι συνδυασμένη με την συγκεκριμένη ύπηρεσία του συνανθρώπου προς τον συνάνθρωπο (...), μιá ύπηρεσία πού δέν θά άποδλέπει: στο νά κατακτήσει ή νά αϊχμαλωτίσει: τον συνάνθρωπο, αλλά, έν προσευχή, νά τον περιλάβει: και πάλι: στην κοινωνία τής αγάπης με τον λόγο τής ζωής»⁷.

ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ, Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Άπό εδώ ξεκίνησε και τό έλπιδοφόρο και αϊσιόδοξο μήνυμα τής Συνέλευσης: ότι ή άδελφική συνεργασία και συνεννόηση των χριστιανών θά μπορούσε νά συντελέσει: στην άξιοποίηση των μεγάλων δυνατοτήτων πού τέθηκαν άπό τον Χριστό, την ζωή του κόσμου, στην διάθεση του ανθρώπου.

Οι όρθόδοξοι: βέβαια άποκόμισαν άπό τό Βανκούβερ μερικές άπορίες, πού θά άποτελέσουν έπωσδήποτε στο μέλλον άντικείμενο βαθύτερης μελέτης, αλλά και κάποιες κριτικής.

7. «Preaching and Teaching the Christian Faith Today», έν: Orthodox Thought... σ. 66. Πρβλ. άποσπάσματα τής έκθεσης του Συνεδρίου (Μονή Ζίτσης, 20-25 Σεπτ. 1980) έν: Έπιστολές 11 (1980), 239, σσ. 13-15.

Υπήρξε ή έντύπωση, ότι ή έννοια τής «δικαιοσύνης» ξεετάσθηκε πολύ συχνά στο Βανκούβερ κάτω άπό τό φώς μεμονωμένων δεδομένων τής Π.Δ. και παρουσιάστηκε σαν μιá πραγματικότητα πού στηρίζεται στις άνθρωποκεντρικές σχέσεις και όχι: σαν μιá αλήθεια πού έχει: τις ρίζες της και τις προϋποθέσεις της στον θείο παράγοντα.

Ό όρος, επίσης, «πρακτική έκκλησιολογία», πού χρησιμοποιείται: ευρύτερα στους κύκλους του Π.Σ.Ε. ξενίζει: κάθε όρθόδοξο θεολόγο.

Έξ άλλου, ή γενική έννοια «θασίλειον Ιεράτευμα» παίρνει: πολλές φορές τέτοιες διαστάσεις, σε βαθμό νά τείνει: νά άγνοηθεί τόσο ή έννοια τής «Ιερουσύνης» όσο και του «Ιερατείου»⁸.

Τέλος, έλέχθη για μιá ακόμη φορά στο Βανκούβερ, ότι: «οι Έκκλησίες καλούνται: σε μετάνοια», πράγμα τό όποιο άντιτίθεται: στην όρθόδοξη έκκλησιολογία και θεολογία: άμαρτάνουν μόνον τά μέλη τής Έκκλησίας, ένώ ή Έκκλησία, σαν σώμα Χριστού, είναι: «άγία» και δέν μπορεί νά άμαρτάνει.

Τό βασικό όμως έρώτημα πού δημιουργεί τό Βανκούβερ στον όρθόδοξο θεολόγο — και πρόκειται για έρώτημα πού άπασχολεί πολλούς και άπό πολλά ήδη χρόνια — είναι: τό πρόβλημα τής «αλήθειας», και μάλιστα των σχέσεων «αλήθειας» και «δράσης», έτσι όπως θά έπρεπε νά πηγάζουν μέσα άπό την όμολογία: «Ίησους Χριστός, ή ζωή του κόσμου». Με άλλα λόγια, οι όρθόδοξοι: δέν νομίζω νά έχουν — και δέν θά έπρεπε ίσως νά έχουν — σοβαρές άντιρρήσεις ως προς την όλη προσπάθεια τής Συνέλευσης νά δει και νά έμβασθύνει: στα σημερινά προβλήματα υπό τό φώς τής χριστιανικής άνθρωπολογίας, πού, όπως έλέχθη, είναι: άδιαχώριστη άπό την χριστολογία. Ίσως όμως οι όρθόδοξοι: νά μη έμειναν Ικανοποιημένοι: σε μερικά σημεία, γιατί ή συσχέτιση άνθρωπολογίας και σωτηριολογίας δέν ήταν πάντοτε έμφανής.

Οι όρθόδοξοι: άντιπρόσωποι: ύπογράμμισαν στο Βανκούβερ την έμπειρία, κυρίως, του Σταυρού και τής Ανάστασης, όπως ακριώς την δίνουσι καθημερινά μέσα στο μυστήριο τής θείας Εϋχαριστίας. Ό σταυρικός θάνατος είναι: μιá φάνερωση, ή κατ' έξοχήν φάνερωση τής ζωής. «Ό Σταυρός είναι: ή κατ' έξοχήν έλευση τής Βασιλείας στο μέσο τής άμαρτίας και του θανάτου. Σήμερα μετ' έμου έση έν τῷ Παραδείσῳ»: είπε ο Χριστός στον ληστή

8. Στην όλομέλεια τής 27ης 'Ιουλίου οι Μητροπολίται Μύρων Χρυσόστομος, Κιέβου Φιλάρτος και Καρθαγένης Παρθένιος άναφέρθηκαν στο θέμα αυτό και έθεσαν στον Γενικό Γραμματέα τό έρώτημα μέχρι ποίου σημείου ή άποψη αυτή συμβαδίζει και συμφωνεί με τό περι 'Ιερουσύνης κείμενο τής Έπιτροπής «Πίστη και Τάξη». Πρβλ. Rassemlés pour la Vie, Rapport officiel de la Vie Assemblée du C.O.E., Vancouver, Canada, 24 juillet-10 août 1983, publié par Jean-Marc Chappuis et René Beaupère, Genève-Paris, C.O.E. — Centurion, 1983, σ. 12.

πάνω από τον Σταυρό»⁹. Η όλη οικονομία της λυτρώσεως συνοψίζεται, δηλαδή, σε μια περιεκτική έννοια: την νίκη της ζωής. «Η ενσάρκωση είναι ένα μοίρασμα, ένα αγνάλισμα της ζωής από την ζωή, μια ολοκληρωτική ταύτιση του Θεού με το αντικείμενο της αγάπης του»¹⁰.

Η ταύτιση όμως αυτή προϋποθέτει ότι η ζωή πηγάζει μόνον μέσα από την ταπεινώση του κάθε ανθρώπου μπροστά στην 'Αλήθεια, στον Χριστό. Γι' αυτό και δεν αρκεί η συνειδητοποίηση των κοινωνικών προβλημάτων, ούτε η καταδίκη του κοινωνικού κακού, ούτε η καταπολέμηση των άδικων κοινωνικών δομών και θεσμών. Το κακό δεν οφείλεται στα πράγματα, αλλά στα πρόσωπα. Είναι τα πρόσωπα που πράττουν το κακό είτε άμεσα, είτε έμμεσα με την αδιαφορία τους για το καλό. Το γεγονός, επομένως, «ότι ο Χριστός είναι η ζωή του κόσμου, καλεί τους χριστιανούς σε πλήρη μετάνοια, πνευματική ανακαίνιση, επίστευση της πορείας προς την ενότητα, κοινή μαρτυρία, προφητική δράση, έτοιμότητα να πεθάνουν για τους άλλους στο όνομα του Χριστού»¹¹.

Όλα αυτά, βέβαια, σημαίνουν ότι η φροντίδα για την αλλαγή των άδικων δομών δεν μπορεί και δεν πρέπει να αφήνει αδιάφορο τον χριστιανό και τις 'Εκκλησίες. Ένα τρίτο προπαρασκευαστικό συνέδριο, που έγινε στην Μογή του Βάλαιο (Φινλανδία), έδωσε την ευκαιρία στους αντιπροσώπους των 'Ορθόδοξων 'Εκκλησιών να πουν πάνω σ' αυτό το θέμα: «Για να είναι μια σώζουσα κοινότητα, η τοπική 'Εκκλησία πρέπει να υπερβεί τις διαιρέσεις, τις όποιες δημιουργεί στον κόσμο ή άμαρτία και ο θάνατος. Η τοπική κοινότητα είναι αληθινή και αυθεντική εκδήλωση της 'Εκκλησίας του Θεού μόνον όταν είναι καθολική στη σύνθεση και στη δομή της. Δεν μπορεί να στηρίζεται πάνω σε διαιρέσεις και διακρίσεις, είτε φυσικές — π.χ. φυλετικές, εθνικές, γλωσσικές, ηλικιακές, φύλου, φυσικών έλαττωμάτων κ.λπ. — είτε κοινωνικές — π.χ. ταξικές, επαγγελματικές κ.λπ.»¹².

Παρ' όλα αυτά, για τις 'Εκκλησίες, ο δρόμος που πρέπει να ακολουθηθεί δεν πρέπει να είναι η τετριμμένη όδός των κοινωνικών και πολιτικών μεταρρυθμίσεων. Οί

9. Frieda Haddad, Life in the midst of death, εν: The Ecumenical Review 35 (1983), 4, σ. 387.

10. Theodore Stylianopoulos, Creation, Incarnation and Sanctification, εν: The Ecumenical Review 35 (1983), 4, σ. 367. 'Αποσπάσματα από την παρουσίαση αυτή του π. Στυλιανοπούλου, που ήταν ένας από τους δύο κύριους όμιλητές στην Συνέλευση, δημοσιεύθηκαν στο περιοδικό 'Επίσκοπος 14 (1983) 299, σσ. 10-11.

11. Theodore Stylianopoulos, ενθ' άν., σ. 370.

12. «The Ecumenical Nature of the Orthodox Witness», εν: Orthodox Thought ... σ. 24. Πρβλ. μετάφραση της έκθεσης του Συνεδρίου (Βάλαιο, 24-30 Σεπτ. 1977) εν: 'Επίσκοπος 8 (1977), 176, σσ. 9-15.

ορθόδοξοι αντιπρόσωποι υπογράμμισαν στο Βανκούβερ, ότι το ενδιαφέρον για τα θέματα αυτά δεν θα βρεί μια τελική καταξίωση αν δεν βοηθήσει τον άνθρωπο στην ολοκλήρωσή του σαν «προσώπου κατ' εικόνα Θεού», σαν μέλους του σώματος του Χριστού, σαν «καθολικού» δηλαδή ανθρώπου, που αναγνωρίζει, χάρη στην Ένσάρκωση, τον εαυτό του — και τον Χριστό — στο πρόσωπο του κάθε συναθρώπου του.

«Καιρός είναι πλέον», είπε ο 'Αρχιεπίσκοπος 'Αμερικής, «να επιχειρήσουμε μια περισσότερο πνευματική θεώρηση των προβλημάτων, που οφείλονται στην άδικια, στην πείνα, στην πολιτική καταπίεση, στην βία και στο έγκλημα μέσα στον κόσμο. Είναι επιτακτικό μας καθήκον, επομένως, να έμβραθύνουμε με επιμέλεια και λεπτομερώς και να αναζητήσουμε όχι εύκολες, αλλά καλομελετημένες, ικανοποιητικές λύσεις: λύσεις που θα μπορούν να αντικατοπτρίζουν το πραγματικά χριστιανικό πνεύμα και να διευκολύνουν την αποκατάσταση της λογικής και της αγάπης στις ανθρώπινες σχέσεις»¹³.

Και η μοναχή Εύφρασια, από την Ρουμανία, προσέθεσε ότι: «Η χριστιανική ζωή μέσα στον κόσμο είναι πάντα μια ζωή για τους άλλους. Μόνον η κοινωνία δίνει στην ζωή την πληρότητά της. Η αυτόρκεια, είτε συλλογική είναι είτε άτομική, είτε εκδηλώνεται μέσα στην οικογένεια είτε μέσα στην μοναστική κοινότητα, οδηγεί πάντοτε σε μια πτώχευση της ζωής. Αποτελεί μια προσβολή της πληρότητας της ζωής»¹⁴.

Μ' αυτό ακριβώς το πνεύμα, οι ορθόδοξοι αντιπρόσωποι στο Βανκούβερ δήλωσαν ότι τότε μόνο η 'Εκκλησία θα εκτελέσει την αποστολή της, αν με το λόγο και τα μυστήρια, που προσφέρουν την σώζουσα χάρη στον κάθε πιστό και όλα τα εφόδια για να αντιμετώπισει μια συγκεκριμένη κατάσταση, καταφέρει να μεταμορφώσει τον κάθε πιστό, το κάθε πρόσωπο, διαζώντας το από τα στενά όρια του υποκειμενισμού του, σε «ζωντανό λιθο», που θα λάβει ενεργό μέρος στην πραγματοποίηση του οικοδομήματος, στην οικοδομή του σώματος του Χριστού.

Μπορεί να λεχθεί πάντως άνεπιφύλακτα, ότι πολλές από τις ορθόδοξες αυτές θέσεις επηρέασαν θετικά την Συνέλευση. Η ορθόδοξη παρουσία στο Βανκούβερ ήταν κάθε άλλο παρά «έπιφανειακή» ή «παθητική». Ήδη, το προπαρασκευαστικό όλιχο που ήταν στην διάθεση κάθε ορθόδοξου αντιπροσώπου ή παρατηρητού ήταν άρκετά σημαντικό και σε όγκο και σε περιεχόμενο. Κατά την διάρκεια δε της Συνέλευσης, στους ορθόδοξους αντιπροσώπους, όμιλητές και συμβούλους δόθηκαν άπειρες ευκαιρίες να εκθέσουν τις άπόψεις και πεποιθήσεις τους για τις βάσεις, τις προϋποθέσεις και τις δυνατότητες

13. The Orthodox Observer, 7.9.1983, σ. 2.

14. Mother Euphrasia, Life in all its fullness, εν: The Ecumenical Review 35 (1983), 4, σ. 393. 'Αποσπάσματα της παρουσίας αυτής στην όλομέλεια της Συνέλευσης εν: 'Επίσκοπος 14 (1983), 299, σσ. 12-13.

Η ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΣΙΜΩΝ ΑΚΟΛΟΥΘΩΝ*

(ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΙΣ ΠΗΓΕΣ)

[Εύλαβικό αφιέρωμα στο Β' Ψυχοσάββατο - παραμονή Πεντηκοστής].

'Εγγυητής αλλά και συγχρόνως «άπο(διο)πομπάιος τράγος» (Λευϊτ. 16,8.10) τίθεται για την μετάνοια του εκδημήσαντος ή 'Εκκλησία — ό 'Επίσκοπος — ό Ιερεύς. Αυτοί παίρνουν πάνω τους την ευθύνη, όπως συμβαίνει και με το μυστήριο της ι. 'Εξομολογήσεως' γιατί, και ή 'Αγ. Γραφή (Ματθ. 16,19. 18,18), αλλά και ή 'άγαπητική» — αγαπώσα συνείδησή τους τους τούτ' επιβάλλει. 'Ιδού ένα παλαιοδιαθηκικό σχετικό παράδειγμα: «Μωϋσής ό εκλεκτός Αύτου έστη έν τή θραύσει ένώπιον Αύτου τού άποστρέψαι τόν θυμόν Αύτου τού μη έξολοθρεΰσαι αύτους» (Ψαλμ. 105,23) ό Μωϋσής δηλ. προχωρώντας για να «έξευμενίσει» τού Θεού, δίκαι(ο-λογημέν)α όργισμένο κατά τού λαού Του, έκτέθηκε στον κίνδυνο, ώστε να λάβει ό 'Ιδιος τις πρώτες ριπές της θείας όργης (Πρβλ. 'Εξ. 32,10-14. 30, 'Αριθ. 14,11, Δευτ. 9,25) αυτό κάνει ένας γενναίος πολεμιστής: Βλέποντας ένα ρήγμα στην ακρόπολή του, πού την υπερασπίζει, όρμα κατά τών εισβολέων. 'Η 'Αγάπη είναι ανώτερη από τού «θεού», γιατί ό αληθινός Θεός δέν ειδωλοποιείται έξαντικειμενισμένος, αλλά βιώνεται με την πρds άλλήλους μας άγάπη (Α' 'Ιω. 4,8). [Φυσικά όχι καταντώνας σ' ένα 'Αγαπισμό, αλλά μετέχοντας στην Τριαδική κοινωνία-ζωή].

'Ετσι, λοιπόν, όχι μόνο «πλημμέλημα», αλλά και «πάν άμάρτημα τού παρ' αύτου (SC. τού πλησίον μας) πραχθέν έν λόγω ή έργω ή διανοία» ή 'Εκκλησία εύχεται να μη καταλογιστεί, αλλά να άποσβηστεί από τόν τεθνεώτα: «Είτε υπό κατάραν πατρός, ή μητρός, είτε τώ 'ιδίω ανάθεματι υπέπεσεν... είτε τινά τών Ιερωμένων παρεπίκρανε, και παρ' αύτου δεσμόν άλυτον έδέξατο, είτε υπό 'Αρχιερέως βαρυτάτω άφορισμώ περιέπεσε, και άμελεία και ραθυμία

* Συνέχεια έκ της σελ. 377 τού ύπ' αριθ. 11 τεύχους.

μιās κοινής μαρτυρίας και μιās καρποφόρας συνεργασίας. 'Εάν ό όρθόδοξος θεολόγος θεωρεί την συμμετοχή του στην οικουμενική κίνηση σαν μιιά εύκαιρία να δώσει μαρτυρία της πίστης του, στην ΣΤ' Γενική Συνέλευση είχε όλες τις δυνατότητες για να τού πράξει.

'Όσο για τού Π.Σ.Ε., στο Βαγκούδερ έκανε ένα σπουδαίο όημα πού πρέπει να ικανοποιεί πολλούς και μεταξύ αυτών και τούς όρθόδοξους θεολόγους: δέν δίστασε να δηλώσει: άπερίφραστα ότι κύριος σκοπός και κύριο μέλημά του είναι: ή αναζήτηση της όρατής ένότητας τών 'Εκκλησιών, προσπάθησε να υπογραμμίζει: ότι: μέσα στον

χρησάμενος, ούκ έτυχε συγχωρήσεως, συγχώρησον αύτώ — εύχεται ό 'Αρχιερεύς — δι' έμοϋ τού άμαρτωλού και άναξίου δούλου Σου» (Συγχωρητική Εύχή εις κεκοιμημένους): Γι' αυτό κι' ό Θεοφύλακτος Βουλγαρίας γράφει πώς «αί γινόμεναι λειτουργίαι και δεήσεις όχι όλίγον ώφελούσι και εκείνους, οι όποιοι με βαρείας άμαρτίας απέθανον».

Β) Με τις νεκρώσιμες ακολουθίες διατηρούμε τούς επίζώντες σε μιιά διαρκή μνήμη τών νεκρών τους' και είναι καλό αυτό; θά μου πείτε: για τόν πιστό ΝΑΙ, για τόν άπιστο όμως όχι. 'Η ά-λήθεια κάνει καλό και στους ζωντανούς αλλά και στους πεθαμένους αδελφούς μας: 'Ο αύπέρ της τού πλησίον σωτηρίας αγωνιζόμενος πρώτον έαυτόν δνίνησιν, είτα τόν πέλας», σημειώνει ό άγιος 'Ιωάννης ό Δαμασκηνός (Περί τών έν πίστει κεκοιμημένων 15,18), γιατί κι' αυτός ώφελείται από σένα, και σ' άπ' αυτόν — Μεσιτείες άγίων ('Ιω. Χρυσ., ΜG 9, 169) τού σημείο αυτό ως μου έπιτραπεί να διατυπώσω μερικές παρατηρήσεις: 1) 'Όλοι οι προαναφερθέντες Πατέρες και ή μακραίωνη λειτουργική πράξη της εκκλησιαστικής Ιστορίας (i. Παράδοση) δέχονται ότι με τά μνημόσυνα ώφελούνται οι νεκροί, παρόλο πού συγχρόνως τονίζουν οι 'Ιδιοι πώς μετά θάνατο δέν υπάρχει σωτηρία: δέν πρόκειται για αντίφαση, όπως θά διαπιστώσουμε πιό κάτω. 2) 'Επειδή οι κεκοιμημένοι αδελφοί μας βρίσκονται τώρα στη «μέση κατάσταση τών ψυχών», σύμφωνα με την όρθόδοξη πίστη, περιμένοντας κι' έμας για να κριθούν ('Εβρ. 11, 40), είναι δυνατή ή ώφέλειά τους άπ' τά μνημόσυνα. 'Αρα κάθε «κρίση» μας ακόμα (θά) είναι «μερική» (Πρβλ. Σύνοδο 'Ιεροσολύμων, 1672): «'Εκ μέρους γάρ γινώσκομεν και έκ μέρους προφητεύομεν όταν δέ έλθη τού τέλειον, τότε τού έκ μέρους καταργηθήσεται» (Α' Κορ. 13,9-10) στο μεταξύ «εί γάρ

γαμέτο από αντίθετες κόσμο αυτό ή 'Εκκλησία τοποθετείται στο επίκεντρο της Ιστορίας και καλείται να άποδοεί μιιά αναγεννητική και αναμορφωτική δύναμη, αναζήτησε σοβαρά τις θεολογικές προϋποθέσεις μιās χριστιανικής δράσης μέσα στον κόσμο και, τέλος, έδειξε να στρέφει: την προσοχή του, με πολύ σεθασμό μάλιστα, σε πνευματικά μεγέθη όπως ό μοναχισμός και ή προσευχή.

(Συνεχίζεται)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΛΑΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

ἐαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δὲ ὑπὸ τοῦ Κυρίου παιδεύομεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν» (Α' Κορ. 11,31-32), γιατί με τοὺς «ἐκτός» (Ἐκκλησίας) δὲν ἀσχολούμαστε: «Τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνεις; οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε; τοὺς δὲ ἔξω ὁ Θεὸς κρίνει, καὶ ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν» (Α' Κορ. 5,12-13). Σὲ πείσμα, λοιπόν, ὅλων τῶν θνητοφυγητῶν, Χιλιαστῶν, Προτεσταντῶν κ.λπ. αἰρετικῶν ἢ ὀριστικῆ — τελεσιδικη κρίση — ἀπόφαση δὲν ἐκδόθηκε ἀκόμα. 3) Λίγο πρὶν πεθάνει, πάλι εἶναι δυνατὸ νὰ τὸν βοηθήσουν — ἀνακουφίσουν τὰ μνημόσυνα· γιατί, ποιὸς γνωρίζει τὰ βάθη τῆς ψυχῆς τοῦ ἄλλου ἀνθρώπου; Ποιὸς γνωρίζει τί συνέβη στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ψυχῆς του τίς τελευταῖες στιγμὲς — καὶ δευτερόλεπτα — τῆς ζωῆς του, εἰμὴ αὐτὸς ὁ ἴδιος καὶ ὁ Θεός; Ποιὸς γνωρίζει πόσο ἀμαρτωλὸς ἦταν ὁ προσφιλὴς μας νεκρός, ὅταν παρέδιδε τὸ πνεῦμα του, καὶ πῶς ἀκριβῶς ἐργάστηκε καὶ στὴ δική του ψυχὴ ὁ φιλόανθρωπος Κύριος; Κανένας, πλὴν τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ, ἐμεῖς ὀφείλομε γιὰ ὅλους νὰ προσευχόμαστε, γιατί λίγο-πολύ στὴν ἴδια κατάσταση βρισκόμαστε. Αὐτός, βέβαια, ποὺ θὰ ἔχει τὸν τελικὸ Λόγο θὰ νὰ ὁ Κύριος: «Ὅτι μὲν γὰρ τὰ τοιαῦτα [λειτουργίες, εὐχές, ἐλεημοσύνες, συγχωρητικὲς εὐχές Ἀρχιερέων ἢ Πατριάρχων] σὺ μ β ἄ λ λ ο υ σ ι πρὸς λ ὕ τ ρ ω σ ι ν τῶν ἐν τῷ ἄδῃ τοιούτων, ὑπὸ τῶν Ὁρθοδόξων ἐνεργούμενα, ὁμολογοῦμεν· ὅτι δὲ δύναμιν (SC. καθ' ἑαυτά, μαγικῶ τῷ τρόπῳ) ἔχουσι ρύσασθαι ἐν τῷδε τῷ ὀποιωδῆποτε χρόνῳ γενναίως ἀποστρεφόμεθα» (Ἰω. Καρμίρη, ὅπ. π.). 4) Πάντως τὰ μνημόσυνα, κατὰ τὰ ἀνθρώπινα κριτήρια, ὠφελοῦν μόνο τοὺς εὐσεβεῖς καὶ ἡμιτελῶς μεταμεληθέντας (ποὺ δὲν τοὺς δόθηκε ἢ εὐκαιρία γιὰ πλήρη μετάνοια καὶ συντριβή). Τοὺς ἀσεβεῖς, ἄθεους, ἀπιστοὺς καὶ πωρωμένους, φυσικῶ τῷ λόγῳ, τὰ μνημόσυνα δὲν πρόκειται νὰ τοὺς ὠφελήσουν, γιατί μόνοι τους τὰ ἀρνοῦνται. Πρόκειται γιὰ τοὺς θανάσιμα ἀμαρτωλοὺς, τ.ἔ. τοὺς βλασφημίσαντας κατὰ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος: «Πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν Ἰῶν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· τῷ δὲ εἰς τὸ Ἁγιον Πνεῦμα βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται» (Λουκ. 12,10)· καὶ ναὶ μὲν σχολαστικιστικὰ νομικιστικὰ τὰ «θανάσιμα ἀμαρτήματα» προσδιορίζονται στὰ ἐξῆς ἑπτὰ: ἀκηδία, γαστριμαργία, ὀργή, πορνεία, ὑπερηφάνεια, φθόνος καὶ φιλαργυρία, ὅμως κατὰ τὸν 5ο κανόνα τῆς Ζ' Οἰκ. Συνόδου, «ἀμαρτία πρὸς θάνατον ἐστίν, ὅταν τινὲς ἀμαρτάνοντες, ἀδιδόρθοι μὲν ὡς» (Ἁ. Ἀλιβιζάτου, Οἱ Ἱεροὶ Κανόνες, σ. 123). Ἐνῶ, λοιπόν, «κατὰ θεωρίαν διδάσκεται Ὁρθοδόξως ὅτι τὰ μνημόσυνα ὠφελοῦσι μόνον τοὺς μετανοήσαντας ἢ μὴ βαρέως ἀμαρτήσαντας, οὐδὲ πρέπει νὰ τελῶνται ὑπὲρ τῶν ἀμετανοήτων, καθόσον ὅμως ἀγνοεῖται ἢ ἥθικη κατάστασις τῶν ἀποδημούντων, πρακτικῶς τὰ μνημόσυνα τελοῦνται ὑπὲρ πάντων, καὶ δὴ οὐ μόνον ὑπὲρ τούτων ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ δικαίων εὐφραϊνομένων καὶ ὑπὲρ ἀμαρτωλῶν ἀμετανοήτων, ὑπὲρ ὧν κατὰ θεωρίαν δὲν πρέπει νὰ προσφέρονται ὡς ἀνωφελῆ» (Χρ. Ἀνδρούτσου, Δογματικῆ, σ. 436-437. Πρβλ. Π. Ν. Τρε-

πέλα, Δογματικῆ, τ. III, σ. 413, Ἁν. Θεοδώρου, Σημειώσεις εἰς τὴν Συγκριτικὴν Συμβολικὴν, Ἀθήναι 1976, σ. 339). Ἔτσι ὁ ἅγιος Γρηγόριος δεήθηκε στὸ Θεὸ νὰ συγχωρήσει τίς ἀμαρτίες τοῦ αὐτοκράτορα Τραϊανοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε πεθάνει «ἐν ἀσέβειᾳ» (Γλυκᾶ, ἐπιστ. 26 ἐν Ἰω. Δαμασκ., Περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων)· ἐπίσης «τὴν Φαλκονίλλαν, Ἑλληνίδα, εἰδωλολάτριδά τε καὶ πάμπαν ἀλλότριον τοῦ Κυρίου, ἔσωσε μετὰ θάνατον ἢ πρωτομάρτυς Θεόκλα δεηθεῖσα ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτῆς» (Ἰω. Δαμασκηνοῦ, ὅπ. π.)· ἀκόμα, ἡ αυτοκράτειρα Θεοδώρα προσεύχεται, καὶ ὁ Θεόφιλος σώζεται (Ἰω. Δαμασκ., λόγ. 25)· ὁ μητροπολίτης Εὐχαΐτων Ἰωάννης Μαυρόπουλος, ὁ εἰσηγητὴς καὶ συνθέτης τῆς εἰδικῆς ἀκολουθίας γιὰ τὴν ἑορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν (περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΑ' αἰ.), ἐξήρθη στὴν πρὸς τὸ Θεὸ ἐπίκλησίν του γιὰ τὴ σωτηρία Πλάτωνος καὶ Πλουτάρχου (P.G. 120, 1156), κ.ἄ. Γιὰ τοὺς ἄθεους καὶ πωρωμένους, λοιπόν, ποὺ μὲ τὴ θέλησή τους καὶ ἐν γνώσει τους ἐμμένουν μέχρι τοῦ θανάτου τους στὴν ἄρνηση, τὰ μνημόσυνα δὲν ὠφελοῦν· ἐπαναλαμβάνω ὅμως! Ποιὸς παίρνει πάνω του τὴν εὐθύνη γιὰ ἕναν τέτοιο «ἀφ-ορισμὸ» καὶ καταδικὴ τοῦ συνανθρώπου του; Ἡ «Ἐκκλησία» ὡς σῶμα «ἀφόρησε» πολλοὺς κατὰ τὸ παρελθόν, γιατί ἔχει ἐξουσία τοῦ «δεσμεῖν καὶ λύειν» (Ματθ. 18,18), ἀφοῦ εἶναι «ἀγία». Μεμονωμένα ἄτομα ὅμως δὲν ἔχουν αὐτὸ τὸ δικαίωμα, γιατί «τίς γὰρ καθαρὸς ἔσται ἀπὸ ρύπου; Ἀλλ' οὐδεὶς, ἐὰν καὶ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς» (Ἰωβ 14,4-5. Πρβλ. Ἰακ. 3,2): «Ἐπτάκις γὰρ πεσεῖται δίκαιος» (Παροιμ. 24,16)· καὶ ὁ Χριστὸς μας ἀναφώνησε: «ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος βαλέτω λίθον» (Ἰω. 8,7). Ὁ ἱερός Δαμασκηνός, λοιπόν, γράφει ὅτι, ἐκεῖνον ποὺ ἔφυγε ἀμετανόητος καὶ μὲ «βίον πονηρὸν», κανεὶς καὶ σὲ τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ τὸν βοηθήσει· ἐκεῖνον ὅμως ποὺ ἔφυγε μὲ ἐλάχιστη ἀρετὴ, τὴν ὁποία δὲν πρόλαβε, ἢ, ἂν καὶ ἤθελε, δὲν μπόρεσε νὰ τὴν αὐξήσει («μετανοήσαντες μὲν οὐδαμῶς ὅμως καθαρθέντες οὐδ' ἐπιζήσαντες, ὅπως δείξωσι καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας», κατὰ τὴν Ὁμολογία Δοσιθέου, ὅρος 18), ἔνεκα «ραθυμίας, ἀμελείας», ἢ ἀναβολῆς καὶ δειλίας, δὲν πρόκειται νὰ τὸν λησμονήσει ὁ Κύριος, ὁ Δίκαιος Κριτὴς καὶ Δεσπότης (PG 95, 268 BC), «Ὁς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α' Τιμ. 2,4). Εἰδικότερα, «ἀμαρτωλοῖς μετανοήσανσι μὲν πρὸ τῆς τοῦ βίου τούτου ἀπαλλαγῆς, μὴ προλαβοῦσι δὲ ἐπεγεγεῖν ἀξίους τῆς μετανοίας καρποὺς (οἷον προσευχὴν, καρδίας συντριβὴν, πτωχῶν παραμυθίαν καὶ ἐκδήλωσιν ἐν ἔργοις τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπης) ἐναπομένει ἔτι τρόπος, ὅπως τύχωσιν ἀνακουφίσεως τῶν βασάνων ἢ καὶ πλήρους καθ' ὅλου ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῶν τοῦ Ἄδου δεσμῶν· τῆς τοιαύτης δὲ ἀνακουφίσεως ἢ ἀπαλλαγῆς δύνανται τυχεῖν οἱ ἀμαρτωλοὶ οὐχὶ ἐξ οἰασθῆποτε εὐποιίας ἢ μετανοίας αὐτῶν (διότι μετὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν μερικὴν κρίσιν οὐκέτι μετάνοια οὐδὲ μισθαποδοσία), ἀλλ' ἐκ μόνης τῆς ἀπειροῦ τοῦ Θεοῦ ἐυσπλαγχνίας, διὰ τῶν τῆς Ἐκκλησίας δεήσεων, καὶ διὰ τῶν ἀγαθοεργιῶν,

ας οι επιζώντες επιτελοῦσι χάριν τῶν τεθνεώτων, και ιδιαίτατα δια τῆς δυνάμεως τῆς ἀναιμάκτου θυσίας, ἢ ὁ μὲν λειτουργὸς δύναιται τελεῖν ἰδίᾳ και ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων συγγενῶν ἐκάστου αἰτουμένου αὐτὴν χριστιανοῦ, ἢ δὲ Καθολικὴ 'Αποστολικὴ τελεῖ καθ' ἡμέραν ὑπὲρ πάντων γενικῶς» (Μακαρίου Μητρ. Μόσχας, 'Εγχειρίδιον Δογματικῆς Θεολογίας, σ. 182, β', Νεκταρίου Κεφαλαῖ, ὅπ. π., σ. 145-146. Πρβλ. 'Ορθόδοξος 'Ομολογία Π. Μογίλα, ἐν 'Αθήναις 1953, σ. 47 ἐρώτ. ξε'). 'Ο καθηγητῆς κ. 'Αν. Θεοδώρου γράφει σχετικᾶ: 'Ορισμένοι «μετενόησαν μὲν, ὅμως δὲν κατάρθωσαν πλήρως νὰ καθαρθοῦν, ὁ δὲ θάνατος εὔρεν αὐτὰ (τὰ μέλη τῆς 'Εκκλησίας) μετὰ τῶν κηλίδων τῆς ἀμαρτίας. Ταῦτα μὴ δυνάμενα νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἀπέρχονται εἰς τὸν ἄδην, ἐνθα ὀφίστανται τὰς ποινὰς τὰς ὀφειλομένας εἰς τὰ μὴ πρὸς θάνατον ἀμαρτήματα αὐτῶν» (Σημειώσεις εἰς τὴν Συγκριτικὴν Συμβολικὴν, σ. 320). Φυσικὰ αὐτὰ τὰ ὡς ἄνω θὰ πρέπει νὰ ἐννοηθοῦν σὲ σχέση μετὰ τὴν «πρόγευση» τῆς μέσης καταστάσεως, δηλ. ὅτι ναι μὲν ἢ «πρόγευση» τοῦ ἀμαρτωλοῦ μπορεῖ νὰ τὸν «κολάζει» (στὴ μερικὴ κρίση), ὅμως ὅταν ἔλθει ἢ Τελικὴ Κρίση (κατὰ τὴ Β' Παρουσία) ὁ Θεὸς νὰ τὸν σώσει· και ὄχι μετὰ τὴ Ρωμαιοκαθολικὴ καινοτομία (οἱ 'Ορθόδοξοι γνώρισαν τὴν περὶ καθαρτηρίου πυρὸς διδασκαλία μόλις στὴ σύνοδο τῆς Λυῶν 1274, μέχρι τότε γὰρ τὴν 'Ανατολικὴν 'Εκκλησίαν ἦταν ἄγνωστη) τοῦ Ignis Purgatorii.

'Αλλ' ἂς δοῦμε τώρα και τὴν ἀξία τῶν μνημοσύνων γὰρ τοὺς ζῶντες: 1) Μὲ τὸ μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας, ποῦ δεόμεστε ὑπὲρ «πάντων τῶν κεκοιμημένων ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου» ἐντὸς τῆς 'Εκκλησίας [γιατὶ «μνημόσυνα» ἐκτὸς 'Εκκλησίας χριστιανικῶς δὲ νοοῦνται, ὅπως π.χ. τὰ ἀναγραφόμενα στὸν Τύπο «ἀντὶ μνημοσύνου» ἢ «εἰς μνήμην». Τὸ μνημόσυνον δὲν εἶναι κοινωνικὴ ἐκδήλωση ἢ κοσμικὴ συγκέντρωση ἀπὸ Ναοὺς μέχρι τὰ θρόνα τῶν πνευματικῶν-παραψυχολογικῶν συναθροίσεων], τὸ λειτουργικὸ χωρὸχρονο: α) καθιστᾶ δυνατὴ ὑπὸ τύπο «ἀπαρχῆς» (Ρωμ. 8,23), «ἀραβῶνος» (Β' Κορ. 1,22. 5,5, 'Εφ. 1,14) και πρόγευσης (πρβλ. Α' Κορ. 13,12) τὴν ἀγαπητικὴν (ἐπι-)κοινωνίαν» (ἀμοιβαία σχέση, ἐνότητα και ἀλληλεγγύη) τῶν «ἀγίων», μετὰ τὴ Χάρη τοῦ 'Αγ. Πνεύματος και τῆς δικῆς μας πίστεως και (αὐτο)ἀκένωσης» (ταπεινώσεως, συντριβῆς-ἀποβολῆς κάθε ἀτομιστικοῦ-ἐγωϊστικοῦ στοιχείου), μεταξὺ στρατευόμενης και θριαμβεύουσας 'Εκκλησίας, γιατί κατὰ τὴν οὐσία τῆς ἢ 'Εκκλησία (αὐτὴ) εἶναι Μία, ἀφοῦ ἕνας εἶναι ὁ ἀρχηγὸς και ἰδρυτῆς τῆς, και Μία ἢ κεφαλὴ τῆς, ὁ Κ.Η.Ι.Χ. [Παρέμβαση: Οἱ ψυχές, κατὰ τὸν Κ. Δυοβουνιώτη, ἔχουν σχέση και πρὸς ἀλλήλας ἀλλὰ και με τοὺς ἐπὶ γῆς ζῶντας ('Η μέση κατάστασις τῶν ψυχῶν, 'Αθήναι 1904): «Αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων, κατὰ τὴν 'Αγίαν Γραφήν, ἐπικοινωνοῦσι μετὰ Πατριαρχῶν, μετὰ τῶν 'Αγίων και τῶν ἀγγέλων, εὐλογοῦμενοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ και συμβασιλεύοντες μετὰ τοῦ Χριστοῦ» (Μητρ. Τίτου Ματθαϊάκη, Τὸ ἔργον τῆς 'Εκκλησίας

εἰς τὰ Κοιμητήρια, σ. 82-83). Δὲν ἀσχολοῦμαστε ἐδῶ μετὰ τὴν (ἐπι)κοινωνία ἀμαρτωλῶν και ἀγίων ψυχῶν ἐν τῇ Μέσῃ Καταστάσει (Πρβλ. Λουκ. 16,26, Β' Κορ. 6,14 κ.λπ., ὅρα και Δογματικῆς). Θὰ σταθοῦμε γὰρ λίγο στὴν (ἐπι)κοινωνία ζώντων και τεθνεώτων: «'Η ἐπικοινωνία τῶν ἐπιζώντων μετὰ τῶν κεκοιμημένων δὲν διακόπτεται, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ και μετὰ θάνατον» (Μητρ. Τίτου Ματθαϊάκη, ὅπ. π., σ. 90). 'Η (ἐπι)κοινωνία ὅμως μετὰ τὸν «ἄλλο κόσμον» διακρίνεται σὲ θετικὴ (ὀρθόδοξη) και ἀρνητικὴ (αἰρετικὴ): τί μποροῦν, πάλι, θετικὸ ἢ ἀρνητικὸ νὰ κάνουν-ἐπιτύχουν οἱ ζωντανοὶ πρὸς τοὺς πεθαμένους, και τί θετικὸ ἢ ἀρνητικὸ μποροῦν νὰ ἐπιτύχουν οἱ νεκροὶ (και εὐρύτερα ὁ «πνευματικὸς κόσμος» τῶν ἀγγέλων ἢ δαιμόνων) πρὸς τοὺς ζωντανούς. Οἱ πιστοὶ-χριστιανοὶ ζωντανοὶ κάνουν μνημόσυνα ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων, ὅπως εἶδαμε. Οἱ μὴ χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι ἀρέσκονται σὲ ἄλλους τρόπους ἐπικοινωνίας: Προγονολατρία, νεκρομαντεία-νεκρομαντεία, ὑπνωτισμός, ὑλοποίηση, με ναρκωτικὰ, ἐκστατικὴ μουσικὴ και χορὸ, με Mediums κ.λπ. Οἱ νεκροὶ ὅμως δὲν (μετα)κινοῦνται ἀπὸ «τόπον» σὲ «τόπον», οὔτε περιδιαβάζουσι πότε ἐδῶ και πότε κεῖ, κατὰ τὴς ἐπιθυμίας τῶν διαφόρων Mediums, Πνευματιστῶν ἢ Παραψυχολόγων. 'Επίσης οὔτε κι' ἐδῶ στὴ γῆ πλανῶνται κατὰ τὸν ἅγιον 'Ιωάννη τὸ Χρυσόστομο (PG 57, 353), ἀλλὰ (παρα)μένουν στὸ «νοητὸ» ἐκεῖνο «τόπον», περιμένοντας τὴν κοινὴν (ἐξ)ἀνάστασιν τῶν σωμάτων τους και τὴν τελικὴν κρίσιν. Τρεῖς εἶναι οἱ ὀρθό-δοξοὶ τρόποι ἐπικοινωνίας τῶν ζώντων μετὰ τὸ 'Υπερέραν: α) Τὸ μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας και, εἰδικότερα, τὰ ἰ. Μνημόσυνα: ὅποτε και οἱ νεκροὶ μας βρίσκονται «τόσον πιὸ κοντὰ σὲ μᾶς, ὅσον πιὸ κοντὰ βρίσκονται στὸ Θεό. Κι' ὅσον πιὸ κοντὰ εἴμαστε κι' ἐμεῖς στὸ Θεό, τόσο πιὸ κοντὰ βρίσκόμεστε και στοὺς προσφιλεῖς μας» (Γ. Β. Μελέτη, Τί γίνεται μετὰ τὸ θάνατον; 1983, σ. 215). «'Ο κολλῶμενος τῷ Κυρίῳ ἐν πνευμᾷ ἐστι» (Α' Κορ. 6,17), πρβλ. Σ. Χ. 'Αγουρίδη, Πρώτη πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴ, Θεσ/κη 1982, σ. 108 περὶ «σώματος». β) Κατ' ἰδίαν: στὸ σπῆτι, ἀγρό, νοσοκομεῖο, ναὸ κ.λπ. ὡς ὅραμα, ὀπτασία, ἐνόραση-διωρατικότητα (θεοφάνεια, ἀγιοφάνεια): 'Η 'Αγία Γραφὴ ἀναφέρει ὁσίους, ἀγίους και δικαίους δούλους τοῦ Θεοῦ, οἱ ὁποῖοι, ἐνῶ ἦσαν στὴ γῆ και περιέφεραν τὸ ὑλικὸ τους σῶμα, ἐντούτοις πληροφοροῦνταν μετὰ μιὰ ὑπερφυσικὴ «ἀποκάλυψη»-ἐνόραση (διαίσθησις) εἴτε τὰ ὅσα σκέπτονται οἱ ἄλλοι, εἴτε γεγονότα ποῦ συνέβαιναν πολὺ μακριὰ τους (Π. Ν. Τρεμπέλα, Δογματικὴ, τ. II, σ. 395). Φυσικὰ θὰ ἀντιδιαστείλωμε ἐδῶ τίς τηλεπάθειες, ὑπνώσεις, ὑποβολές κ.λπ. τοῦ Πνευματισμοῦ και τῶν «Φωτισμένων» ὀραματιστριῶν (πρβλ. ἔργα 'Αρχμ. Χαρ. Βασιλοπούλου, 'Η Παλαιὰ Διαθήκη, 'Ιωὴλ Γιαννακόπουλου, τ. 6, Π. Ν. Τρεμπέλα, 'Απολογητικὰ Μελέται, τ. Δ', σ. 99 ἐξ, Τοῦ αὐτοῦ, ὁ Πνευματισμός, Θ.Η.Ε., τ. 10, σ. 681. Β. Βέλλα, 'Ορησκευτικὰ προσωπικότητες τῆς Π.Δ., Τοῦ αὐτοῦ, 'Ερμηνεῖα Π.Δ., Λεξικὸ Βιβλικῆς Θεολογίας, σ. 871, Π.Ι. Μπρατσιώτου, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Π.Δ., ἐν 'Αθήναις 1937, σ. 366, 370 κ.λπ.). 'Ο προφήτης 'Ελι-

σαῖος γνώριζε τὰ ὅσα ἔκαμε ὁ δοῦλος του Γιεζι κρυφὰ ἀπ' αὐτὸν (Δ' Βασ. 5,21 ἐξ.). Γνώριζε ἐπίσης τὰ μυστικά πολεμικά σχέδια τοῦ βασιλιᾶ τῆς Συρίας, τὰ ὁποῖα καὶ ἀνακοίνωσε στὸ βασιλιά τοῦ 'Ισραήλ (Δ' Βασ. 6,11-12). Τοῦτο εἶναι τὸ παρά Θεοῦ χάρισμα τῆς διορατικότητας· δηλ., ἐνῶ ἀκόμα ζοῦν μετὰ τὸ ὕλικὸ σῶμα, μποροῦν καὶ βλέπουν τὰ ὅσα γίνονται στὸν ἀόρατο-πνευματικὸ κόσμο: Ὁ Πατριάρχης 'Ιακώβ π.χ. ἀναβλέψας εἶδε παρεμβολὴν Θεοῦ παρεμβεβληκυῖαν καὶ συνήντησαν αὐτῶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ» (Γεν. 32,1). Ὁ προφήτης 'Ησαῖας, πάλι, εἶδε «τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου» νὰ τὸν περικυκλώνουν τὰ ἐξαπτέρυγα Σεραφεῖμ, ψάλλοντας τὸν Τρισάγιο Ὕμνο ('Ησ. 6,1-3). Τὰ ὄνειρα διακρίνονται σὲ ὀρθόδοξα (τῶν προφητῶν: 'Αριθ. 12,6, Δευτ. 13,2) καὶ αἰρετικά (τῶν μάντεων: Λευϊτ. 19,26, Δευτ. 18,10). Ἡ ἔκσταση, λοιπόν, θὰ προέρχεται ἀντίστοιχα εἴτε ἀπὸ φυσικὰ (διεγερτικοὶ χοροὶ, ποτά, ναρκωτικά, ὑπνωτισμός, πρβ. Πυθία), εἴτε ἀπὸ ὑπερφυσικὰ (τῶν ἀγγέλων ἢ δαιμόνων) αἰτία (Πράξ. 10,10-11. 11,5. 22,17). Οἱ ὁράσεις, πάλι, διαφέρουν ἀπὸ τὴν ἔκσταση ἢ τὸ ὄνειρο (Πρβλ. 'Αριθ. 24,4, Δαν. 7,1, Πράξ. 10,11. 26,13). Ὁράσεις ἢ ὁράματα ἔχουμε τριῶν εἰδῶν, συμβαίνοντα νύχτα ἢ μέρα: ι) ἐξωτερικὲς-αἰσθητὲς (σωματικὲς) ὁράσεις ἢ ἐμφανίσεις· αὐτὲς εἶναι ὑπερφυσικὲς ἐκδηλώσεις τῆς Θ. Ἀποκαλύψεως (ἂν δὲν εἶναι σατανικὲς ὑλοποιήσεις), μετὰ τίς ὁποῖες ἕνα πρόσωπο πνευματικῆς τάξεως-φύσεως ἀυλοποιεῖται, καθιστάμενο ὁρατὸ-αἰσθητὸ (ἢ στὴν ἀφή καὶ τὴν ἀκοή): Θεοφάνειες, ἀγιοφάνειες, Χριστοφάνειες, Μαριοφάνειες κ.λ.π. (Πρβλ. Enciclopedia Cattolica. Citta del Vaticano 1949-1954, τ. I, σ. 1700-1702), νεκροφάνειες (Β' Μακ. 15,12-16). ιι) φανταστικὲς ὁράσεις ('Ιεζ. 1, 4-28), καὶ ιιι) διανοητικὲς ὁράσεις (Δαν. 9,20-27) καὶ γ) μέσω ἀγγέλων (ἀγγελοφάνειες: Τωβ. 5,41-12,22) τὸν τρόπο αὐτὸ ἐξαιρούν οἱ: Μ. Ἀθανάσιος, Π. Μογγίλας (ἐρ. νβ') καὶ ὁ Γ. Β. Μελέτης (ὅπ. π., σ. 213). Ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἀναφέρεται στοὺς φόβους ποὺ δοκιμάζουν πολλοὶ ἐτοιμοθάνατοι, ἀντικρίζοντας «ὄψεις φοβεράς» καὶ «ἀγγέλους ἀπειληφόρους καὶ δυναμίαις ἀποτόμους», «τῆς ψυχῆς τὴν ὄψιν τῶν ἐρχομένων ἀγγέλων οὐ φερούσης» (εἰς τὸ Ματθ. ὁμιλ. 53,5. Μ. 58,532), πρόκειται δηλ. γιὰ τὰ «τελώνια» (Π.Ν. Τρεμπέλα, Δογματικὴ, τ. III, σ. 378-380)· μερικοὶ Ρῶσσοι θεολόγοι δέχονται τὴν (ἐκ τῶν μνημοσύνων) «ἄνησιν» ὡς ἀπαλλαγὴ ἀπ' αὐτὰ τὰ τελώνια (Πρβλ. 'Αρχιεπ. Nicolsky, Sur les Prieres pour les Morts, 62-94), καὶ β) ὑποτρέφει τὸ πρὸς τοὺς τεθνεῶτες σέβας τῶν ζωντανῶν. Ἡ ἀλήθεια, ὅτι τόσο οἱ ζῶντες (ἢ στρατευόμενη Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ), ὅσο καὶ οἱ κεκοιμημένοι (ἢ θριαμβεύουσα Ἐκκλησία), ἀποτελοῦμε τὴ Μία καὶ ἀδιαίρετη καὶ μοναδικὴ Ἐκκλησία — τὸ «σῶμα» τοῦ Χριστοῦ, συμβολίζεται πολὺ ὠραῖα στὸ ἅγιο Δισκάριο κατὰ τὴν Προσκομιδῆ, ὅπου στὸ κάτω μέρος τοῦ τοποθετοῦνται οἱ μερίδες τῶν ζώντων καὶ τῶν κεκοιμημένων. «Ἐτσι ἐκεῖ εἶναι παρῶν «ὀλόκληρος ὁ Χριστὸς καὶ ὀλόκληρος ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία, ἐπουράνιός τε καὶ ἐπίγειος»

('Ιω. Καρμίρη, Ὁρθ. Ἐκκλησιολογία, σ. 789). Ἐνεκα, λοιπόν, τοῦ συνδέσμου, ποὺ ὑπάρχει μεταξύ ἡμῶν τῶν ζώντων καὶ ἐκείνων — τῶν κεκοιμημένων —, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς ἐκείνους, μάλιστα δὲ τοὺς συγγενεῖς μας (γονεῖς, συζύγους, ἀδελφούς, τέκνα), ἔχουμε ὑποχρέωση νὰ τελοῦμε ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τους μνημόσυνα (Πρβλ. Ν. Βασιλειάδη, Τὸ μυστήριον τοῦ θανάτου, σ. 405).

2) Μετὰ τὰ μνημόσυνα θέτουμε συνέχεια μπροστὰ στὸν ἀλαζόνα καὶ ὑπερφίαλο ἄνθρωπο τὴν τραγικὴ του μοῖρα: τὸ ὅτι ἔχει «τέλος», καὶ ἄρα τὸ ὅτι εἶναι ἕνα «μηδὲν» (Πρβλ. Μ. Heidegger, Sein und Zeit, J.-P. Sartre, Τὸ εἶναι καὶ τὸ μηδὲν, Παρίσι 1943 κ.ά.), οὕτως ἄνευ ἀνά πάσα «στιγμὴ» νὰ προσκαλεῖται γιὰ μετάνοια. Κι' αὐτὸ δὲν τὸ κάνει ἡ Ἐκκλησία γιὰ λόγους σαδιστικούς ἢ τρομοκρατικούς (ἐκφοβισμού), ἀλλὰ καθαρὰ ρεαλιστικούς· ὑπενθυμίζει στὸν ἄνθρωπο ποῖα εἶναι ἡ φύση του, ὁ προορισμός του, ὁ στόχος του.

3) Ἐυπνᾶμε (τοῦ ζώντος ἀνθρώπου) μέσα του τίς ἔμφυτες, ἀλλ' ὑπνώττουςες («Εἰκῶν εἰμι τῆς ἀρρήτου δόξης Σου, εἰ καὶ στίγματα — Concupiscentia — φέρω πταισμάτων»), μεταφυσικὲς τάσεις, ροπὲς καὶ ἀνησυχίες πρὸς τὰ «μετὰ θάνατον»: «Οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητούμεν» ('Εβρ. 13,14).

4) Ἀνακουφίζουμε τὸν ἐπιζῶντα μετὰ τὴν πίστη-πεποιθῆση ὅτι οὔτε ὁ συγγενὴς του χάθηκε, ἀλλ' οὔτε κι' ὁ ἴδιος κάποτε θὰ παύσει νὰ ζεῖ, ἀλλ' ἀμφοτέρωθι θὰ ξαναμιξοῦν καὶ πάλι μετὰ τὴν κοινὴ ἐξανάσταση. Γι' αὐτὸ οἱ ἐπιζῶντες θὰ πρέπει νὰ μαθητεύσουν στὴ «μελέτῃ θανάτου» (Σωκράτης): «Ἄν μποροῦμε νὰ λέμε τώρα στὰ παιδιὰ πῶς γεννιέται ὁ ἄνθρωπος (σεξολογία), δὲν θὰ πρέπει νὰ μποροῦμε νὰ τοὺς ποῦμε καὶ πῶς πεθαίνει; (θανατολογία)» (Φιλ. Φάρου, Τὸ Πένθος, σ. 270). Πόσο, ἀλήθεια, θὰ συνέτεινε στὴν παρηγοριὰ τῶν πενθούντων! (Πρβλ. Δ.Σ. Μπαλάνου, Πῶς παρηγοροῦν τοὺς πενθούντας οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, Ἀθήναι 1928).

5) Τέλος, μετὰ τὴ συνεχὴ μνησὶ τῶν τεθνεῶτων ἐπιδιώκουμε τὴ μίμηση (τιμὴ κι' ὄχι λατρεία) ἢ ἀποστροφή, ἀνάλογα μετὰ τὸ παράδειγμά τους, ἐκ μέρους τῶν ζώντων.

Γ) Κατακλείουμε τὴν παροῦσα ἐξαιρώντας τὸ παραμυθητικὸ στοιχεῖο πρὸς τοὺς ἐπιζῶντας τῶν νεκρωσίων ἀκολουθιῶν, καθότι οἱ ἀκολουθίες αὐτὲς ἀφ' ἐνὸς μὲν τονίζουν τὴ ματαιότητα τῶν ἐγκοσμίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπόσχονται «ἐλπίδα ἀναστάσεως» (Α' Θεσ. 4,13-17, 'Ιω. 5,24-30).

ΣΠΥΡΟΣ Κ. ΤΣΙΤΣΙΓΚΟΣ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

«Χαριστεϊον».

Ἐν ταῖς αἰθούσαις τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν ἐπεδόθη εἰς τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ τιμητικὸς ἐξ 630 σελίδων τόμος, ἔχων τὸν τίτλον «Χαριστεϊον». Ὁ τόμος οὗτος εἶναι ἀφιερωμένος εἰς τὸ γεγονός τῆς συμπληρώσεως 10 ἐτῶν ἀρχιεπισκοπικῆς του δράσεως, 35 ἐτῶν ἱερωσύνης καὶ 70 ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του.

Εἰς τὸ «Χαριστεϊον», ὅπερ ἐξεδόθη τῇ χορηγίᾳ τῶν 42 Μητροπολιτῶν, οἵτινες ἐξελέγησαν κατὰ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος δεκαετία, δημοσιεύονται κείμενα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Δημητρίου καὶ ἄλλων Ἱεραρχῶν, ὡς καὶ πολλῶν Καθηγητῶν τῶν Πανεπιστημίων καὶ ἀνθρώπων τοῦ Πνεύματος.

Ὅταν τὸ ἀφιέρωμα παρεδόθη εἰς τὸν Μακαριώτατον Προκαθήμενον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἐκδόσεως παρουσία πολλῶν Ἱεραρχῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν παραγόντων, ὁ Μακαριώτατος συγκεκμημένος ἐξέφρασε τὰς εὐχαριστίας του καὶ ἐβεβαίωσε τοὺς παρισταμένους, ὅτι καὶ κατὰ τὸν ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του χρόνον θὰ ἀφιερῶσθαι αὐτὸν καὶ πάσας τὰς δυνάμεις του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς ἀκριβῶς ἔπραξε καθ' ὅλον τὸν βίον του μέχρι σήμερον.

Ἡ «Ἐκκλησία», χαίρουσα ἐπὶ τῷ γεγονότι τῆς ἐκδόσεως καὶ προσφορᾶς τοῦ «Χαριστεϊον» καὶ οὕσα θεαία, ὅτι καὶ πολλοὶ ἄλλοι εὐχαρίστως θὰ συμμετεῖχον εἰς τὸν καταρτισμὸν του, εὐχεται ὅπως ὁ Κύριος δωρηθῆται εἰς τὸν Μακαριώτατον ἔτη πολλά, ὑγίειαν καὶ «ὡς ἀετοῦ» ἀνακαινίζουμένην θαλασσοφύλακτον, ἵνα συνεχίσῃ πηδαλιουχῶν μετὰ συνέσεως τὸ σκάφος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐν μέσῳ τῶν πολλαπλῶν συμπληγμάτων τῶν σημερινῶν δυσκόλων καιρῶν.

Εὐχόμεθα

«δύναμιν τοῦ ἡγεμονικοῦ πνεύματος».

Ἡ ἐνθρόνισις τῶν ἐξ ἐκλεκτῶν νέων Μητροπολιτῶν σημαίνει μίαν σημαντικὴν ἀνανέωσιν τοῦ σώματος τῆς Σεπτικῆς Ἱεραρχίας καὶ δημιουργεῖ ὄχι ἀπλῶς ἐλπίδα ἢ προσδοκίαν, ἀλλὰ θεβαιότητα ὅτι θὰ συνεχισθῇ ἢ κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας ἀνοδικὴ ἀνακαινιστικὴ πορεία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ ἀνοδικὸν τῆς πορείας ταύτης εἶναι μία πραγματικότης, ὅσον καὶ ἐὰν θέλουν νὰ τὴν παραθεωροῦν ἢ ἀμφισβητοῦν οἱ ἀδιαφόρως ἢ ἐχθρικοῶς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν διακείμενοι.

Τὸ Χαριστεϊκὸν πλῆρωμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εὐχεται, ὅπως ὁ Θεὸς ἐξοπλίσῃ τοὺς νέους

Μητροπολίτας μὲ σοφίαν, σύνεσιν, φωτισμὸν καὶ «δύναμιν τοῦ ἡγεμονικοῦ πνεύματος» (Ψαλμ. ν', 14), ὡς καὶ μὲ τὴν —κατὰ τὴν διατύπωσιν τῆς «Ἀποστολικῆς Παραδόσεως» τοῦ Ἱππολύτου καὶ τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν»— «μετουσίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὥστε ἔχειν ἐξουσίαν ἀφιέναι ἁμαρτίας» (Ἰω. κ', 23)..., διδόναι κλήρους..., «λύειν δὲ πάντα σύνδεσμον» (Ἠσ. νη', 6)», κατὰ τὴν δοθεῖσαν τοῖς ἀποστόλοις ἐξουσίαν, «εὐαρεστεῖν» τῷ Θεῷ «ἐν πραότητι καὶ καθαρᾷ καρδίᾳ, ἀτρέπτως, ἀμέμπως, ἀνεγκλήτως προσφρόντως «καθαράν» (Ματ. α', 11) καὶ ἀναίμακτον θυσίαν».

Ὁρθοδοξία καὶ Ἑλληνισμός.

Πλήθος συγχαρητηρίων μηνυμάτων ἔλαβεν ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς κ. Ἰάκωβος διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ σύγκλησιν τῆς ΚΖ' Κληροκολαϊκῆς Συνελεύσεως (1-5 Ἰουλίου), διὰ τὴν ὁποίαν λεπτομερῆς Χρονικὸν θὰ γραφῆ εἰς προσεχῆς τεύχος τῆς «Ἐκκλησίας». Μεταξὺ τῶν μηνυμάτων τούτων ἰδιαιτέραν θέσιν κατέχουν τὰ μηνύματα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Δημητρίου, τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Καραμανλῆ καὶ τοῦ Πρωθυπουργοῦ κ. Ἀ. Παπανδρέου.

Τὸ μῆνυμα τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἀναφερόμενον εἰς τὴν «μεγάλην καὶ πολλαπλῆν» σημασίαν τοῦ Συνεδρίου, εἰς τὸ ὁποῖον, ὡς γνωστὸν, κορυφῶται ἢ ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην ἐκκλησιαστικὴν ἡγεσίαν του πνευματικὴ ἀνθήσις τοῦ ἐν Ἀμερικῇ Ὁρθόδοξου Ἑλληνισμοῦ, τονίζει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὅτι «ἡ ἐλευθερία, τὴν ὁποίαν παρέχει ἡ Δημοκρατία, ἐπιτρέπει στὸν κληροκολαϊκὸν θεοσμὸν νὰ διευκολύνῃ καὶ προωθῇ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ διπλοῦ στόχου τῆς ὁμογένειας: τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν νέα πατριδα καὶ τὴν διατήρησιν τῶν δεσμῶν μὲ τὴν παλιά... Ὅπως παλαιότερα μὲ τὴν σκλαβιά, ἔτσι καὶ σήμερον μὲ τὴν ἐλευθερία, ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ ὄργανον, ποὺ κρατεῖ ζωντανὸς τοὺς δεσμοὺς αὐτοῦ. Γιατὶ Ὁρθοδοξία καὶ Ἑλληνισμὸς ἦσαν πάντοτε καὶ εἶναι καὶ σήμερον ἐννοιαι ἀναπόσπαστα συνδεδεμέναι».

Ὅθεν εἶναι ὅλως ματαία ἢ προσπλάθει μερικῶν, οἱ ὁποῖοι ἀποπειρῶνται νὰ ἀποκόψουν τὸν Ἑλληνισμὸν ἐκ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας.

Ὁ εορτασμὸς τῆς μνήμης

τῶν ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου.

Ὁ πρόσφατος, λαμπρὸς καὶ πανηγυρικὸς εορτασμὸς ἐν Θεσσαλονίκῃ τῆς μνήμης τῶν Ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, φωτιστῶν τῶν Σλάβων καὶ ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης, ὅστις ὀργανώθη ὑπὸ τοῦ Σεβ.

Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Παντελεήμονος, δέον νά ἐξαρθῆ ὅλως ἰδιαιτέρως διὰ τούς ἐξῆς λόγους:

1) Ὁ ἑορτασμός προσέλαβε διορθόδοξον καί οἰκουμενικόν χαρακτήρα, ἐφ' ὅσον μετέσχον ἐνεργῶς αὐτοῦ Ὁρθόδοξοι Βούλγαροι Ἱεράρχαι καί παρενρέθη ὁ διαπρεπής ρωμαιοκαθολικός Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Βιέννης καρδινάλιος Κόνιγ, ὅστις μάλιστα προσέφερον εἰς τήν Ἱ. Μητρόπολιν Θεσσαλονίκης τεμάχιον ἱεροῦ λευφάνου τοῦ Μ. Ἀθανασίου.

2) Αἱ ἐορταί συνεδυάσθησαν μέ λαμπράς λειτουργικάς καί καλλιτεχνικάς ἐκδηλώσεις. Ἐπί τῶν ἄλλων, ἐν τῇ αἰθούσῃ τελειῶν τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ἐγένετο συνάντησις τῶν Νεανικῶν Χορωδιῶν καί Ὁρχηστρῶν τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης.

3) Διὰ τοῦ ἑορτασμοῦ προσεβλήθη ὁ περικαλλής Ἱ. Ναός τῶν Ἁγίων Κυρίλλου καί Μεθοδίου, ὁ ὁποῖος ἀνηγέρθη διὰ τῶν πεφωτισμένων ἐνεργειῶν τοῦ Ἁγίου Θεσσαλονίκης, ὅστις μετ' ἐπιμονῆς καί συνέσεως ἐξουδετέρωσε ποικίλα ἐπιπροσθόντια εἰς τήν ἀνέγερσιν αὐτοῦ ἐμπόδια καί παρέδωκεν εἰς τὸ Χριστιανικόν Ὁρθόδοξον πλήρωμα ἕνα Ναόν, ὅστις εἶναι κόσμημα διὰ τήν Συμπρωτεύουσαν καί θά ἀποβῆ πανορθόδοξον, πανευρωπαϊκόν καί παγκοσμιοκρατικόν προσκόνημα.

4) Αἱ ἐορταί τῆς Θεσσαλονίκης ἀνοίγουν τὸν δρόμον, ἵνα πραγματοποιῆ τὸ κατὰ τὸ παρελθόν ὑπὸ τοῦ γράφοντος τινισθὲν ἐν τῇ «Ἐκκλησίᾳ» περὶ τῆς ἀνάγκης, ἵνα ὁ ἑορτασμός τῆς μνήμης τῶν ἁγίων Κυρίλλου καί Μεθοδίου ἀφ' ἑνὸς προσλάβῃ πανελλήνιον χαρακτήρα καί ἀφ' ἑτέρου προβάλλῃ εἰς ὅλην τὴν Ὁρθόδοξίαν καί τὴν Χριστιανικὴν Οἰκουμένην τὴν συμβολὴν τῶν δύο Θεσσαλονικέων Ἁγίων εἰς τὴν θεμελίωσιν τῆς ἰδέας τῆς Χριστιανικῆς Ἐδρώπης.

Ἐκφράζει τὰ αἰσθήματα

ὀλοκλήρου τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος.

Τὸ Σὸν Ἱερατικὸν Συνέδριον τῆς Ἱεραῆς Μητροπόλεως Λάμπης καί Σφακιῶν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου κ. Θεοδώρου, διὰ ψηφίσματος καταδικάζει (αὐτὴν ἀθείαν καί θεοσκοπευτικὴν ἀδιαφορίαν, τὰ ἐγκλήματα κατὰ τῆς ζωῆς (ἀμβλώσεις κ.λπ.), τὸ γυναικισμό καί τὴν ἐξάπλωσιν τῶν ναρκωτικῶν, τὴν ἀδικίαν καί τὴν ἐκμετάλλευσιν, τὸν ἐπιχειρούμενον ἀποπροσανατολισμὸν τοῦ λαοῦ διὰ τῶν μέσων τῆς μαζικῆς ἐνημερώσεως, τὴν ἀπαράδεκτον συμπεριφορὰν τῆς Ἀλβανίας ἐναντι τῶν 400.000 ἀδελφῶν μας τῆς Βορείου Ἡπείρου καί τῆς Τουρκίας ἐναντι τῆς Κύπρου, τῶν κρατουμένων, ἀγροουμένων καί 200.000 προσφύγων, τὸ δισυσμοῦ τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου διὰ τῶν θεαμάτων κ.λπ.).

Ἐφ' ὅσον τὸ ψηφίσμα τοῦτο ἐκφράζει τὰ αἰσθήματα ὀλοκλήρου τοῦ ἐν Ἑλλάδι Χριστεπωνύμου πλη-

ρώματος, πρέπει τὰ ἀρμόδια κρατικὰ ὄργανα ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τὴν Ἱερασίαν καί τούς ἐκπροσώπους τῆς Ἐκκλησίας νά μελετήσουν καί ὀργανώσουν τούς τρόπους ἀντιδράσεως εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ πολυκεφάλου αὐτοῦ κακοῦ.

Ἑορτασμός Δεκαετηρίδος.

Μὲ πρωτοβουλίαν τοῦ Ἱ. Κλήρου, τῶν Ἱ. Μονῶν καί τῶν Στελεχῶν τοῦ καθ' ὅλον πνευματικοῦ ἔργου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Μεγάρων καί Σαλαμίνος ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Μεγάρων ἐγένετο ἡ ἐν ἰδιαιτέρῳ Χρονικῷ περιγραφομένη σεμνὴ τελετὴ ἑορτασμοῦ τῆς συμπληρώσεως 10 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἀνάδοσης εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μεγάρων καί Σαλαμίνος κ. Βαρθολομαίου.

Κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην πάντες οἱ λαβόντες τὸν λόγον, οἵτινες ἀναφέρονται ἐν τῷ Χρονικῷ, ἐξῆραν τόσον τὴν εἰς πάντας τούς τομεῖς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου ἀποθρόβως ἐκδηλουμένην λαμπρὰν οὐσιματικὴν καί ἀνακαινιστικὴν προσπάθειαν, ὅσον καί τὴν προσωπικότητα τοῦ Σεβασμιωτάτου. Οὗτος, ὡς ἐτιμολογήθη, διακρίνεται διὰ τὴν μόρφωσιν, τὴν σύνεσιν καί τὰ ὀργανωτικὰ χαρίσματα διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην καί διὰ τὸν εὐγενῆ, παῖον καί μελιχρὸν χαρακτήρα του διὰ τὸ χάρισμα τῆς διακρίσεως καί τὴν ἐνεργοποίησιν τοῦ πνεύματος τοῦ ἐλευθέρου διαλόγου μετὰ τῶν συνεργατῶν του διὰ τὴν ἀδελφικὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην καί σινοργίαν διὰ τὴν σταθερότητα καί ἐμμονὴν εἰς τὴν προσπάθειαν πρὸς ἀνάδειξιν ἢ ἐπιμόρφωσιν ἐκλεκτῶν συνεργατῶν καί πρὸς ἐπίτευξιν τῶν πνευματικῶν στόχων του καί τέλος διὰ τούς εὐσυνεργάτους ὀργανισμούς του, οἱ ὁποῖοι ἤρξαντο πραγματοποιοῦμενοι εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ προεδρευόμενον λαμπρὸν καί ἀκτινοβόλως δορῶν «Ἐκκλησιαστικόν, Ἐπιστημονικὸν καί Μορφωτικὸν Ἰδρυμα Ἰωάννου καί Ἐριέττης Γρηγοριάδου», τὸ ὁποῖον ἤδη ἔχει νά ἐπιδείξῃ σεμνὰν ἐκλεκτῶν διαλέξεων καί ἐκδόσεων.

Ἡ «Ἐκκλησία» εὐχεται, ὅπως ὁ Σεβασμιώτατος συνεχίσῃ ἐπὶ πολλὰς δεκαετίαι τὸ ἐκλεκτὸν ἔργον του.

Μαθήματα ἐκ παθημάτων.

Συμφώνως πρὸς ἀνταπόκρισιν ἐκ Ν. Ὑόρκης, μεταδοθεῖσαν διὰ τοῦ Τύπου, ἐνῶ ἀπὸ 1970 ἡ Ἀμερικανικὴ Ἐπιτροπὴ Πορογραφίας εἶχε καταλήξῃ σὶν συμπέρασμα, ὅτι ἡ καταπόνησις προϊόντων τῆς πορογραφίας δὲν ὀδηγεῖ ἀναγκαστικὰ σὲ ἀντικοινωνικὴν συμπεριφορὰν, ἀντιθέτως σήμερον οἱ ψυχολόγοι, μετὰ σχετικὰς ἐρεῦνας ἐν τοῖς ἀμερικανικοῖς πανεπιστημίοις, ἀβεβαιώνουν ὅτι ἡ παρακολούθησις ταινιῶν πορνό, πὸν συνδυάζουν καί βία (π.χ. βιασμῶν γυναικῶν), μπορεῖ νά ἐπηρεάσῃ τὴν συμπεριφορὰν ἀτόμων ἀπόλυτα φυσιολογικῶν καθ' ὅλα τὰ ἄλλα. Διαπισώθηκε ὅτι οἱ θιασῶτες τῶν πορνῶν καί βιαιῶν θεαμάτων γίνονται πὸ ἐπιδεικτικοὶ σὲ διαφόρους περὶ τὸ βιασμό μύθους (π.χ. ὅτι οἱ γυναῖκες θέλουν νά τὶς

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

'Ιερά 'Αρχιεπισκοπή 'Αθηνών

Μια ακόμη Στέγη Γερόντων λειτουργεί από την 'Ι. 'Αρχιεπισκοπή 'Αθηνών στο θαυμασιο φυσικό περιβάλλον του προστίου της 'Αγίας Παρασκευής. Είναι δυναμικότητας 45 κλινών και στεγάζεται σε ένα λαμπρό παραδοσιακό αρχιτεκτονικό σύνολο, με εύριτατους εξωτερικούς και εσωτερικούς χώρους, πλήρη εξοπλισμό και ξύλινη επένδυση, που έγιναν με συνδρομή των 'Ενοριακών Φιλοπτώχων Ταμείων. Το ακίνητο είναι προσφορά της αδελφής Αιμιλίας Πέπκα. 'Ο εξοπλισμός δωματίων καλύφθηκε και με προσωπικές δωρεές του Μον. 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνών κ. Σεραφείμ, του νύν Σεβ. Μητροπολίτη Σεργών κ. Μαξίμου, άλλοτε Πρωτοσυγκέλλου της 'Αρχιεπισκοπής κ.λπ. 'Η φιλοξενία των γερόντων γίνεται έντελώς δωρεάν.

Τὰ ἐγκαίνια τῆς Στέγης ἔκανε τὸ ἀπόγευμα τῆς Τετάρτης 20 'Ιουνίου ὁ Μον. 'Αρχιεπίσκοπος 'Αθηνών και πάσης 'Ελλάδος κ. Σεραφείμ, ὁ ὁποῖος τέλεσε προηγουμένως 'Αγιασμό περιτοιοιζόμενος ἀπὸ τοὺς κληρικούς τῆς περιοχῆς. Στὴ συνέχεια ἀπένευσε στὴν ἀδ. Αἰμιλία τὸ χρυσὸ μετᾶλλιο τοῦ 'Αγίου Διονυσίου τοῦ 'Αρεοπαγίτη. Παρέστησαν ἡ 'Υφυπουργὸς 'Υγείας και Προνοίας κ. Μαρία Κυπριατώκη - Περασίη, οἱ Δήμαρχοι κα ἄλλοι ἐκπρόσωποι τῶν τοπικῶν ἀρχῶν, πολλοὶ ἱερεῖς και πλῆθος κόσμου.

—Σύναξη τῶν ἱερέων τῆς 'Ι. 'Αρχιεπισκοπῆς 'Αθηνῶν ἀπὸ τὴν προεδρία τοῦ Πρωτοσυγκέλλου Παν. 'Αρχιμ. π. Δημητρίου Μπειμάρη πραγματοποιήθηκε τὴν Πέμπτη 21 'Ιουνίου, 9 π.μ., στὸν 'Ι. Ναὸ 'Αγίας Εἰρήνης Αἰόλου με θέμα τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ποιμαντικῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα δημιουργεῖ ἡ προσκλητικὴ παρουσία και δραστηριότητα ξενοκινήτων παραθρησκευτικῶν ὁργανώσεων. Εἰσήγηση ἔκανε ὁ εἰδικὸς ἐντεταλμένος Αἰδ. π. 'Αντώνιος 'Αλεξιάπουλος κα ἀκολούθησε γόνιμη συζήτηση.

διάζουν), φθάνουν σὸ σημεῖο νὰ παραδέχονται ὅτι θὰ ἤθελαν κα ἐκεῖνοι νὰ θιάσουν μιὰ γυναίκα, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά μειώνεται ἡ εὐχαισθησία τους, με ἀποτέλεσμα νὰ μὴ ἀγαπιοῦν σὲ μιὰ πράξη θιασμοῦ».

Ἄς ἐπιλοῦμεν, ὅτι αἱ ἀνθρώπινα κοινωνία, ἀνιλοῦσαι —ἔσαι ἐκ τῶν ὑστερῶν— μαθήματα ἐκ τῶν ὀλονῶν και περισσότερον πληθνυμένων παθημάτων, θὰ κατανοήσουν ἐπὶ τέλος, ὅτι τὸ αἷτημα περὶ καταργήσεως τῆς λογοκρισίας δὲν σημαίνει και ἐξοβελισμὸν τοῦ αἷτηματος περὶ κοινωνικοῦ αὐτοελέγχου και περὶ ἀπαγορεύσεως τῆς ἐλευθέρου κυκλοφορίας τῆς παντὸς εἴδους ψυχροσωματικῆς κανθαριδίνης.

Ε. Δ. Θ.

'Ιερά Μητρόπολις Δημητριάδος

'Απὸ τὴν 'Ι. Μητρόπολιν ἐξεδόθη ἡ ἀκόλουθος ἀνακοίνωσις:

«Με συμμετοχὴ πάνω ἀπὸ 100 μελῶν τῆς ἔγινε τὸ βράδυ τῆς 29 Μαΐου στὴν αἴθουσα τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου ἡ Γεν. Συνέλευση τῆς 'Ενωσης Χριστιανῶν 'Επιστημόνων, ἀπὸ τὴν προεδρία τοῦ κ. Μιλτ. Γιαλίδη, και με τὴν παρουσία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου μας κ. Χριστοδούλου.

»Στὸν 'Απολογισμὸ που ἔκανε γιὰ τὴ χρονιά που πέρασε ὁ Πρόεδρος ἀναφέρθηκε συνοπτικὰ στὶς ἐκδηλώσεις τοῦ Κέντρου 'Επιμόρφωσης Γονέων και τοῦ Κέντρου Χριστιανικῶν Μελετῶν, που ἀποτελοῦν τοὺς δύο κεντρικούς φορεῖς τῆς 'Ενωσης γιὰ τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια τῶν μελῶν τῆς και γιὰ μιὰ κοινωνικὴ προσφορά. Οἱ μνημιαῖες διαλέξεις γιὰ εὐρὸ ἀκροατήριο ἀπὸ γονεῖς και οἱ ἐβδομαδιαῖες συγκεντρώσεις τῶν μελῶν με ἀντικείμενο τὴ συζήτηση πάνω σὲ θέματα ὀρθοδόξου παραδόσεως, που ἀναπτύσσει ὁ Σεβασμιώτατος, ἢ σὲ θέματα κοινωνικὰ που εἰσγγούνται ἐκ περιτροπῆς τὰ μέλη, ὑπῆρξαν πόλοι ἔλξεως γιὰ πολλοὺς ἐπιστήμονες τῆς πόλεώς μας, που ἀγκάλιασαν τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ΕΧΕ και συνέβαλαν στὴν ἐπιτυχία τους με τὴ συμμετοχὴ των.

»'Ακολούθησε ἐπικοινωνητικὴ κριτικὴ ἀπὸ τὰ μέλη καθὸς και διατύπωση προτάσεων γιὰ τὴν ἐπόμενη χρονιά. Εἰδικὴ ἔμφαση ἀποκασίσθηκε νὰ δοθῆ ἐφεξῆς στὴ βίωση τῆς λατρευτικῆς ζωῆς τῆς 'Εκκλησίας και στὴ συμμετοχὴ τῶν μελῶν στὴν ἐνοριακὴ ζωῆ. Μιλώντας σχετικὰ ὁ Σεβασμιώτατος ἀναφέρθηκε στὴν παραπάνω ἀνάγκη καθὸς και στὴν περαιτέρω σύσφιγξη τῶν διαπροσωπικῶν δεσμῶν και σχέσεων ἀνάμεσα στὰ μέλη. Στὸ τέλος τῆς συνεδρίας, που ποιικίληκε ἀπὸ προβολὴ σχετικὴ με τὴν ἄλωση τῆς Πόλεως, με ἀπόφαση τοῦ Δ.Σ. ὁ Σεβασμιώτατος ἀναγορεύθηκε ἐπίτιμος Πρόεδρος τῆς ΕΧΕ.

»'Εξ ἄλλου τὸ Σάββατο 2 'Ιουνίου τὰ μέλη τῆς ΕΧΕ με τὶς οἰκογενεῖς των συγκεντρώθηκαν στὴν Ἄνω Μονὴ Ζενιᾶς, ὅπου τελέσθηκε Θ. Λειτουργία ἀπὸ τὸν Σεβασμιώτατο, που μίλησε κατάλληλα, και ἀκολούθησε ἀδελφικὴ ἀναστροφή και συζήτηση στὸν περίβολο τῆς Μονῆς, ὅπου παρατέθηκε τὸ μεσημέρι τὸ κοινὸ γεῦμα. 'Η ΕΧΕ ἀριθμεῖ σήμερα 200 μέλη, ἐπιστήμονες διαφόρων κλάδων».

'Ιερά Μητρόπολις Κερκύρας και Παξῶν

'Ο Σεβ. Μητροπολίτης κ. Τιμόθεος παρέστη στὴ δεξίωση που ἔδωσε ὁ Δήμος Κερκυραίων στὰ Παλαιὰ Ἄνκτορα γιὰ τὰ μέλη τοῦ Παιδιατρικοῦ Συνεδρίου. Μετὰ ἀπὸ προσφώνηση τοῦ κ. Δημάρχου, ὁ Σεβ. κ. Τιμόθεος ἀπήθυνε σύντομο χαιρετισμὸ στοὺς παρισταμένους και τόνισε τὴ μεγάλη συμβολὴ τῆς Παιδιατρικῆς και γενικότερα τῆς 'Ιατρικῆς 'Επιστήμης στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων και ἔξῃρε τὴ σημασία τοῦ συνεδρίου γιὰ τὸν τόπο μας και γιὰ τὴν

έπιστήμη, ενώ αναφέρθηκε στην ιδιαίτερη θέση που κατέχει το παιδί στον Χριστιανισμό.

—Μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου του Μπάρι (έγινε τελετή συσφίξεως των δύο Δήμων) προσφώνησαν τον Σεβασμιώτατο, ο οποίος στη συνέχεια μίλησε για τις άριστες σχέσεις των δύο λαών που οι ρίζες τους βρίσκονται στους ελληνιστικούς χρόνους. Αναφέρθηκε άκρως στο διάλογο που γίνεται μεταξύ της 'Ορθόδοξης και της Ρωμαιοκαθολικής 'Εκκλησίας και τόνισε την προσπάθεια που καταβάλλουν και οι δύο πλευρές για ένότητα. 'Εξέφρασε τη μεγάλη αγάπη του για τον ρωμαιοκαθολικό 'Αρχιεπίσκοπο και ανακοίνωσε επίσημα τις διεξαγόμενες διαπραγματεύσεις, ώστε να επιστρέψει στην Κέρκυρα ο βραχίονας του δεξιού χεριού του 'Αγίου Σπυρίδωνος, ενέργεια με την οποία επιθυμεί να συνδέσει το όνομά του.

Τις εκδηλώσεις κάλυψε η Ιταλική Τηλεόραση, που πήρε και συνέντευξη από τον Σεβασμιώτατο κ. Τιμόθεο.

'Ι. Μητρόπολις Μεγάρων και Σαλαμίνας

Πρωτοβουλία του 'Ιερού Κλήρου και των στελεχών των 'Ι. Μονών και του καθ' όλο πνευματικού έργου της 'Ι. Μητροπόλεως Μεγάρων την Δευτέρα, 28ην Μαΐου 1984 εν τῇ ώραία και εὐρυχωρῇ αἰθούσῃ τῆς Δημοτικῆς Βιβλιοθήκῃς Μεγάρων ἐγένετο σεμνὸς ἐορτασμὸς τῆς συμπληρώσεως δέκα ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἀνόδου εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μεγάρων καὶ Σαλαμίνας κ. Βαρθολομαίου (Κατσούρη).

Κατὰ τὴν τελετὴν ὁμίλησαν κατὰ σειράν ὁ Πρωτοσύγκελλος τῆς 'Ι. Μητροπόλεως Πανος. 'Αρχμ. Γερμανὸς Κυριακίδης, ἐκ μέρους τοῦ 'Ι. Κλήρου ὁ 'Αρχιερατικὸς 'Επίτροπος Πανος. 'Αρχμ. κ. Δωρόθεος Μουρτζούκος, ἐκ μέρους τῶν 'Ι. Μονῶν ὁ Πανος. 'Αρχμ. κ. Δαμασκηνὸς Κατρωσούλης, ἐκ μέρους τῶν 'Αρχῶν τῆς πόλεως ὁ Δήμαρχος Μεγάρων κ. Γεώργιος Καστάνης, ἐκ μέρους τῶν 'Εκκλησιαστικῶν Συμβουλίων ὁ Σύμβουλος κ. Χρῆστος Κυριακούλης, ἐκ μέρους τῶν 'Ενοριακῶν Ταμείων 'Εργων Φιλαδελφείας (ΕΤΕΦ) ὁ Πανος. 'Αρχμ. κ. 'Ιγνάτιος Λάπτας, ἐκ μέρους τοῦ 'Εκκλησιαστικοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου Μεγάρων ὁ θεολόγος κ. 'Αλ. Δρίτσας καὶ ἡ δις Βιβὴ Πιπέρου, καὶ τέλος ἐκ μέρους τοῦ εὐρυτέρου κύκλου τῶν στενῶς συνεργαζομένων μετὰ τοῦ Σεβασμιωτάτου ὁ 'Ομότιμος Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν κ. Μάρκος Σιώτης καὶ ὁ Καθηγητὴς τῆς αὐτῆς Σχολῆς καὶ Διευθυντὴς τῶν περιοδικῶν «Θεολογία» καὶ «'Εκκλησία» κ. Εὐάγγελος Θεοδώρου. Σημειωτέον, ὅτι οἱ Καθηγηταὶ οὗτοι εἶναι μέλη τοῦ 'Επιστημονικοῦ Συμβουλίου τοῦ —ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μεγάρων καὶ Σαλαμίνας κ. Βαρθολομαίου προεδρευομένου— «'Εκκλησιαστικοῦ, 'Επιστημονικοῦ καὶ Μορφωτικοῦ 'Ιδρύματος 'Ιωάννου καὶ 'Εριέττης Γρηγοριάδου». Πάντες οἱ ὁμίλησαντες ἐξήραν τὸ ἔργον καὶ τὴν προσοικιότητα τοῦ ἐκλεκτοῦ 'Ιεράρχου. Εἰς τὸ τέλος, ἀφ' οὗ ὁ Σεβασμιώτατος ἐξέφρασε τὰς εὐχαριστίας του πρὸς τοὺς ὁργανώσαντας τὸν ἐορτασμὸν τῆς Δεκαετηρίδος καὶ πρὸς τοὺς ὁμίλησαντας καὶ ἐβεβαίωσεν ὅτι θὰ συνεχίσῃ μετ' ἀγάπης νὰ δια-

κονῇ εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀνατεθὲν εἰς αὐτὸν ἔργον, προσεφέρθη ὡς δῶρον εἰς τὸν Σεβασμιώτατον ἐκ μέρους μὲν τοῦ 'Ι. Κλήρου ποιμαντορικὴ ράβδος, ἐκ μέρους δὲ τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου Μεγάρων δῶρον διὰ τὸ Γραφεῖον του. 'Επίσης διανεμήθη ἀναμνηστικὸν δῶρον εἰς πάντας τοὺς παρευρισκομένους.

—Μετὰ τὴν ἀντιχιλιαστικὴ ἐκδήλωση ποὺ ὁργάνωσε ἡ 'Ι. Μητρόπολις στὴν 'Ελευσίνα καὶ στὴν ὁποία ἔλαβαν μέρος εἴκοσι περίπου χιλιάδες λαοῦ, ἐκδόθη τὸ ἀκόλουθο ψήφισμα, ποὺ συνυπέγραψαν καὶ ὅλοι οἱ σύλλογοι τῆς περιοχῆς:

«Ὁ 'Ορθόδοξος Χριστιανὸς Λαὸς τῆς Μεγαρίδος καὶ τῆς Σαλαμίνας, ποὺ συγκεντρώθηε στὶς 14 Μαΐου 1984, στὴν 'Ελευσίνα γιὰ ν' ἀποδοκιμάσῃ τὴν ἀδίστακτη προπαγάνδα, τὶς ἀνεπίτρεπτες προσπάθειες ἐκφοβισμοῦ τῶν Χριστιανῶν καὶ τὴν προκλητικὴν προσηλυτιστικὴν δραστηριότητα τῶν χιλιαστῶν, ἔχοντας συνειδητοποιήσει, ὅτι οἱ χιλιαστὲς - ἰεχωβάδες ἀποτελοῦν κίνδυνον, ὄχι μόνον γιὰ τὴν ψυχικὴ σωτηρία 'Αδελφῶν Χριστιανῶν ποὺ παρασύρουν στὶς πλάνες τους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐθνικὴ μας ὑπόστασι, γιὰτί:

Α'. Οἱ χιλιαστὲς - ἰεχωβάδες μετὰ τὴν ἐπιβολὴ ἀδίστακτης ψυχολογικῆς βίας στὰ θύματά τους τὰ ἀναγκάζουν νὰ κόψουν κάθε οὐσιαστικὴ σχέση καὶ ὑποστήριξι στὶς νόμιμες ἀρχὲς καὶ ἐξουσίες τοῦ Κράτους μας, ἀκόμη καὶ ὅταν πρόκειται γιὰ εἰρηνικὲς, κοινωνικὲς καὶ πολιτιστικὲς προσπάθειες, μετὰ τὴν ἀπειλὴ ὅτι ὀποιοσδήποτε εἶναι ὑποστηρικτὴς τοῦ 'Ἐθνους μας θὰ σφαγῇ ἀνελέητα στὸν «'Αρμαγεδώνα».

Β'. Κατὰ τὴ χιλιαστικὴ προπαγάνδα, ὅποιος θέλει ν' ἀποφύγῃ αὐτὴ τὴ σφαγὴ πρέπει τὸ συντομώτερον νὰ ἐνταχθῇ στὴ χιλιαστικὴ 'Οργάνωσι καὶ νὰ ὑπακούῃ τυφλὰ στὴν 'Εταιρία ΣΚΟΠΙΑ, δηλαδὴ στὸ κέντρο ἀποφάσεων τοῦ 'Ιεχωβά.

Γ'. Βέβαια τὴ στιγμὴ αὐτὴ ἡ «κυβέρνησι» τοῦ Μπρούκλιν ἰσχυρίζεται πὼς ἡ «ἐκδίκησι» εἶναι τοῦ «'Ιεχωβά», ἀλλὰ τοῦτο δὲν τὴν ἐμποδίζει σὲ δεδομένη στιγμὴ νὰ «λάβῃ νέες ἐντολὲς ἀπ' τὸν 'Ιεχωβά» καὶ νὰ συστήσῃ στοὺς δύστυχους ὁπαδοὺς τὴν ἐνεργὸ συμμετοχὴ στὸν «'Αρμαγεδώνα».

ΟΜΟΦΩΝΑ ΨΗΦΙΖΕΙ

'Επισημαίνει πρὸς ὅλους τοὺς ἀρμόδιους τοὺς ἐθνικοὺς κινδύνους, ποὺ ἐγκυμονεῖ ἡ δρᾶσι τῆς «ΣΚΟΠΙΑΣ» στὴν 'Ελλάδα.

'Εκφράζει ἔντονη ἀνησυχία καὶ δυσανεξία γιὰ τὴν ἀνεπικύρωση τῆς Πολιτείας καὶ ὅλων ἀνεξαιρέτα τῶν πολιτικῶν κομμάτων ποὺ ἐκπροσωποῦνται στὴ Βουλὴ στὴν ὑποκομιστικὴ δραστηριότητα τῶν χιλιαστῶν - ἰεχωβάδων.

'Αποδοκιμάζει τὴν προκλητικότητα τῶν χιλιαστῶν - ἰεχωβάδων, ποὺ ἔφθασαν μέχρι τοῦ σημείου νὰ μνησύν ἀδικαιολόγητα 'Ορθόδοξους Χριστιανούς.

Δηλώνει ὅτι ἡ ὑπομονὴ τῶν 'Ορθοδόξων Χριστιανῶν ἔχει ἐξαντληθῇ.

'Ιερά Μητρόπολις Ν. 'Ιωνίας και Φιλαδελφείας

'Επ' εύκαιρία συμπληρώσεως 10ετίας από της ιδρύσεως της 'Ι. Μητροπόλεως Ν. 'Ιωνίας και Φιλαδελφείας και της εγκαταστάσεως εις αυτήν, ως πρώτου 'Επισκόπου, του από Μαρωनीας Σεβ. Μητροπολίτου κ. Τιμοθέου, διοργανώθησαν υπό της 'Ι. Μητροπόλεως διάφοροι έορταστικά έκδηλώσεις.

Κατά την 31ην Μαΐου έ.έ. εν τῷ 'Ι. Ναῶ 'Αγίας Εὐφροσύνης Ν. Χαλκηδόνος, έδόθη Βυζαντινή Συναυλία υπό της εὐφύμως γνωστής ἀνά τὸ Πανελλήνιον Χορωδίας, υπό την διεύθυνσιν τοῦ Χορῶρχου κ. Γεωργίου Κακουλίδη.

Τὴν Κυριακὴν 3 'Ιουνίου ἐτελέσθη 'Αρχιερατικὸν Συλλειτουργοῦν ἐν τῷ 'Ι. Μητροπολιτικῷ Ναῶ 'Αγίων 'Αναργύρων Ν. 'Ιωνίας. Κατὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν ἀνεγνώσθη Ποιμαντορικὴ 'Εγκύκλιος τοῦ Σεβασμιωτάτου, ἡ ὁποία ἀνεγνώσθη καὶ εἰς ἀπαντας τοὺς 'Ι. Ναοὺς τῆς περιφέρειας, διενεμήθη δὲ εἰδικὸν Τρίπτυχον φυλλάδιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκτίθεται ἐν περιλήψει τὸ κατὰ τὴν προλαβοῦσαν 10ετίαν ἐπιτελεσθὲν ἐν τῇ 'Ι. Μητροπόλει ἔργον.

Τὴν ἐσπέραν τῆς Τετάρτης 6 'Ιουνίου εἰς τὸν 'Ι. Ναὸν Ζωοδόχου Πηγῆς Καλογρέζης ἐπραγματοποιήθη ἑόρτιος Κληρικολαϊκὴ Συναξίς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγένοντο διάφοροι προσφωνήσεις. Τὴν ἐκδήλωσιν ταύτην ἐπλαισίωσεν ἡ Βυζαντινὴ Χορωδία τοῦ Πρωτοψάλτου κ. Γεωργίου Μίχα.

Εἰς τὸ τέλος τῆς Συνάξεως ὠμίλησεν ὁ Σεβ. κ. Τιμόθεος, εὐχαριστήσας τοὺς παρισταμένους, εἰς τοὺς ὁποίους προσεφέρθη ἡ ὑπό τῆς 'Ι. Μητροπόλεως ἐκδοθεῖσα 'Επετηρίς τῆς Δεκαετίας 1974 - 1984, ὡς καὶ τὸ σχετικὸν Τρίπτυχον φυλλάδιον καὶ γλυκίσματα.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ**'Ορθόδοξος 'Ακαδημία Κρήτης****'Α ν α κ ο ι ν ω θ ἔ ν**

1. 'Από 30ῆς Μαΐου - 8ης 'Ιουνίου, 56 μέλη τῆς Μικτῆς Διεθνούς 'Επιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῶν 'Εκκλησιῶν Ρωμαιοκαθολικῆς καὶ 'Ορθοδόξου, συνῆλθαν εἰς τὴν τρίτην συνέλευσιν τῆς 'Ολομελείας τῶν εἰς τὴν 'Ορθόδοξον 'Ακαδημίαν Κρήτης καὶ συνεφώνησαν ἐπὶ μίας κοινῆς δηλώσεως ἐπὶ τοῦ θέματος, Πί σ τ ι ς, Μ υ σ τ ῆ ρ ι α κ αὶ ἡ 'Ε ν ὀ τ ῆ ς τ ῆ ς 'Ε κ κ λ η σ ί α ς.

Λόγω ἐλλείψεως χρόνου ἡ ὀριστικὴ μορφή τοῦ κειμένου τούτου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν 'Ολομέλειαν καὶ παρετέθη εἰς τὴν Συντονιστικὴν 'Επιτροπὴν, θὰ δημοσιευθῇ δὲ εἰς πρώτην εύκαιρίαν.

2. 'Υπὸ τὴν συμποσεδρίαν τῶν Σεβασμιωτάτων Καρδιναλίου 'Ιωάννου Βίλλεμπραντς, Προέδρου ἐπὶ τῆς Γραμματείας τοῦ Βατικανοῦ διὰ τὴν Χριστιανικὴν 'Ενότητα, καὶ 'Αρχιεπισκόπου Αὐστραλίας Στυλιανοῦ, ἡ 'Επιτροπὴ ἐμελέτησε τὰ παραρτηρηθέντα κείμενα κατὰ τὴν διαφρέυσασαν διετίαν ἀπὸ τῆς τελευταίας Συνελεύσεως τῆς 'Επι-

τροπῆς ἐν 'Ολομελείᾳ εἰς τὸ Μόναχον τὸ 1982, τὰ ὁποία ἐξεπώνησαν αἱ τρεῖς 'Υποεπιτροπαὶ καὶ ἡ Συντονιστικὴ 'Επιτροπὴ.

3. 'Η Διεθνὴς Μικτὴ 'Επιτροπὴ συνεκροτήθη τὸ 1979 μὲ ἀπὸ κοινῶν ἀνακοίνωσιν, ποὺ ἔκαμαν ὁ Πάπας 'Ιωάννης Παῦλος ὁ Β' καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Δημήτριος ὁ Α' κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Πάπα εἰς τὸν Πατριάρχην ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ 'Αποστόλου 'Ανδρέου, 30ῆν Νοεμβρίου. 'Η 'Ορθόδοξος 'Αντιπροσωπευτικὴ περιλαμβάνει 'Αρχιεπισκόπους, 'Επισκόπους, Θεολόγους καὶ ἄλλους ἐπιστήμονας, ἀντιπροσωπεύοντας ἐννεά Πατριαρχεῖα καὶ πέντε ἄλλας 'Ορθοδόξους 'Εκκλησίας. 'Απὸ Ρωμαιοκαθολικῆς πλευρᾶς ἡ 'Αντιπροσωπευτικὴ, ἡ ὀρισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πάπα, περιλαμβάνει Καρδιναλίους, 'Επισκόπους, Θεολόγους καὶ ἄλλους ἐπιστήμονας. Κατὰ τὴν πρώτην ἐν 'Ολομελείᾳ συνάντησίν της εἰς τὰς νήσους Πάμμον καὶ Ρόδον, τὸν Μάϊον τοῦ 1980, ἡ 'Επιτροπὴ υἱοθέτησεν ἐν σ χ ἔ δ ι ο ν θεολογικοῦ Διαλόγου, ποὺ ἀρχίζει μὲ τὸ ὅ,τι κατ' ἀρχὴν αἱ δύο 'Εκκλησίαι ἔχουν κοινὴν καὶ σταδιακὰ ἐξελίσσεται σὲ θέματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων δὲν ὑπάρχει ἀκόμη συμφωνία. Τὸ θέμα τῆς ἐν Κρήτῃ συνελεύσεως προέκυψε ὀργανικῶς ἀπὸ τὴν μακρὰν δῆλωσιν τὴν ὁποίαν ἐξεπώνησεν ἡ 'Επιτροπὴ κατὰ τὴν Συνέλευσίν της εἰς τὸ Μόναχον, τὸν 'Ιούλιον τοῦ 1982: Τ ὀ Μ υ σ τ ῆ ρ ι ο ν τ ῆ ς 'Ε κ κ λ η σ ί α ς κ αὶ τ ῆ ς Εὐ χ α ρ ι σ τ ί α ς ὑ π ὀ τ ὀ φ ὶ ς τ οῦ Μ υ σ τ ῆ ρ ι οῦ τ ῆ ς 'Α γ ί α ς Τ ρ ι ᾶ δ ο ς.

4. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐν Κρήτῃ Συνελεύσεως οἱ σύνεδροι συνητήθησαν καὶ εἰς τὰς κοινὰς λατρευτικὰς συνάξεις ἀμφοτέρων τῶν 'Εκκλησιῶν. Τὸ ἀπόγευμα τοῦ Σαββάτου, 2ας 'Ιουνίου, ὁ Καρδιναλίου Βίλλεμπραντς πρόεστη τῆς Θείας Λειτουργίας ἐν τῷ ἐν Χανίοις Ρωμαιοκαθολικῷ Ναῶ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἔχων συλλειτουργοὺς κληρικοὺς καὶ παρισταμένους τοὺς 'Ορθοδόξους. Τὴν ἐπομένην πρωΐαν ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ 'Αντιπροσωπευτικὴ παρηκολούθησε τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν τὴν ὁποίαν ἐτέλεσεν ὁ 'Αρχιεπίσκοπος Στυλιανὸς εἰς τὸν ἐν Χανίοις 'Ιερὸν Ναὸν τοῦ 'Αγίου Νικολάου, ἔχων συλλειτουργοὺς τοὺς 'Ορθοδόξους 'Αρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς.

5. Οἱ Συμπρόεδροι τῆς 'Επιτροπῆς ἐξέφρασαν τὴν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην των διὰ τὴν γενναῖόδωρον φιλοξενίαν, ποὺ προσέφεραν αἱ 'Εκκλησιαστικαὶ 'Αρχαί, οἱ κατὰ τόπους ποιμενάρχαι καὶ ἄλλοι εἰς τὰ Χανιά, τὴν Κίσσαμον καὶ τὸ 'Ηράκλειον, εἰς 'Εκκλησίας, Μοναστήρια καὶ 'Ενορίας, ἰδιαίτερος δὲ εἰς τὴν 'Ορθόδοξον 'Ακαδημίαν τῆς Κρήτης (Κολυμπάρι). Εἶναι προφανές, ὅτι αἱ θεολογικαὶ συζητήσεις προωθοῦνται ἄριστα μέσα εἰς ἀτμόσφαιραν ἀγάπης καὶ εἰρήνης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀσφαλῶς μπορεῖ νὰ προκύψῃ ἡ ποθοῦμενη πλήρης Κοινωνία μεταξὺ τῶν δύο 'Εκκλησιῶν.

6. Κατὰ τὸ τέλος τῆς Συνελεύσεως ἀνηγγέθη ὅτι ἡ ἐπομένη Συνέλευσις τῆς 'Ολομελείας τῆς Μικτῆς Διεθνούς 'Επιτροπῆς θὰ πραγματοποιηθῇ εἰς τὴν 'Αρχιεπισκοπὴν τοῦ ΒΑΡΙ ('Ιταλίας), κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1986. Τὸ θέμα ποὺ θὰ ἀναπτυχθῇ κατὰ τὰς συναντήσεις τῶν 'Υποεπιτροπῶν ἐν τῷ μεταξὺ εἶναι: Τ ὀ Μ υ σ τ ῆ ρ ι ο ν τ ῆ ς

ἱερωσύνης εἰς τὴν μυστηριακὴν δομὴν τῆς Ἐκκλησίας. Εἰδικώτερον, ἡ σπουδαιότης τῆς Ἀποστολικῆς Διαδοχῆς διὰ τὸν ἁγιασμόν καὶ τὴν ἐνότητα τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ.

ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ὁ Πάπας Ἰωάννης Παῦλος ὁ Β' ἐπιστρέφας εἰς Ρώμην ἐξ Ἀσίας καὶ Ὠκεανίας ἐξῆρε τὸ βαθὺ θερηκευτικὸν συναίσθημα τῶν κατοίκων τῶν χωρῶν τούτων καὶ τὴν ἐν αὐταῖς ρίζωσιν τοῦ Εὐαγγελίου.

—Τὸ Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν τῆς Κίνας ἐπανάλαβε τὴν ρητὴν ἀρνησιν τῆς χώρας του νὰ ἀποκαταστήσῃ τὰς σχέσεις της, ὡς καὶ τὰς σχέσεις τῆς καταριωτικῆς Ἐκκλησίας τῆς Κίνας μετὰ τὴν Ἁγίαν Ἐδραν, ἐφ' ὅσον τὸ Βατικανὸν «ἐπεμβαίνει εἰς τὰ ἐσωτερικὰ προβλήματα τῆς χώρας» καὶ διατηρεῖ διπλωματικὰς σχέσεις μετὰ τὴν Ταϊβάν.

—Περσσότεραι τῶν 1.700 γυναικῶν τοῦ Κεμπέκ, μοναχῶν καὶ κοσμικῶν, ὑπέγραψαν ὑπόμνημα ζητοῦσαι ἐνεργότερον ρόλον ἐν τῇ ζωῇ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας.

—Τὴν Κυριακὴν 3ην Ἰουνίου ἡ Ἐκκλησία ἐώρτασε τὴν 18ην παγκόσμιον ἡμέραν τῶν ἐπικοινωνιῶν. Ὁ ἐορτασμός ἐστράφη περὶ τὸ θέμα: «Αἱ ἐπικοινωνίαι ὄργανον συναντήσεως πίστεως καὶ παιδείας».

—Κατὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν, τὴν ὁποίαν ἐτέλεσαν οἱ ἄθληταί ἐν τῷ Ὀλυμπιακῷ Σταδίῳ τῆς Ρώμης ὁ Πάπας Ἰωάννης Παῦλος Β' ὁμιλήσας πρὸς αὐτούς, ἐπὶ τῶν ἄλλων, εἶπεν, ὅτι ὁ ἀθλητισμὸς εἶναι ἀνθρώπινον καὶ κοινωνικὸν φαινόμενον, τὸ ὁποῖον ἔχει μεγάλην σημασίαν καὶ ἐπενέργειαν ἐν τῷ συγχρόνῳ τρόπῳ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ σκέπτεσθαι. Ἐπίσης, ἀφοῦ ἐμνημόνευσε τὰς ἀκρηντικὰς ἢ τουλάχιστον προβληματικὰς πτυχὰς τοῦ ἀθλητισμοῦ, προσέθεσεν ὅτι «τὸ ἄθλημα ἴστανται ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅχι ὁ ἀνθρώπος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ ἀθλήματος καὶ δι' αὐτὸ ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου παρουσιάζει τὸν σκοπὸν καὶ τὸ κριτήριον πάσης ἀθλητικῆς δραστηριότητος.

ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΣΜΟΣ

Ὁ διεθνὴς Τύπος ἐξακολουθεῖ νὰ προβάλλῃ τὴν προσωπικότητα τοῦ πάστορος MARTIN NIEMOELLER, ὅστις ἀπέθανε τὴν 8ην Μαρτίου εἰς ἡλικίαν 92 ἐτῶν. Οὗτος ὑπέβη κατὰ τὸν αἰῶνά μας εἰς τὸν πλέον ἀξιολόγων ἀντιπροσώπων τοῦ γερμανικοῦ προτεσταντισμοῦ καὶ τῆς «ὁμολογούσης Ἐκκλησίας» (BEKENNENDE KIRCHE), ἥτις ἠγωνίσθη ἐναντίον τοῦ χιτλερικοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ. Δι' αὐτὸ ἐπὶ 8 ἔτη ἐκλείσθη εἰς τὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως τῶν ORANIENBURG καὶ DACHAU ὡς «προσωπικὸς φυλακισμένος τοῦ Φύερερ». Ἀπλευθερώθη τὸ 1945 ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν. Ὁ MARTIN NIEMOELLER θεωρεῖται εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον ὡς σύμβολον ἐκκλησιαστικῆς ἀντιστάσεως ἐναντίον τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους καὶ τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ.

Διετέλεσε μέλος καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1961 μέχρι 1968 εἰς τῶν Προέδρων τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν.

BIBΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Μητροπολίτου Πέργης Εὐαγγέλου Γαλάνη, Ἡ Πέργη τῆς Παμφυλίας. Συμβολὴ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας πόλεως, Σειρὰ «Ἀνάλεκτα Βλατάδων» (ἀριθμ. 40) τοῦ Πατριρχικοῦ Ἰδρύματος Πατρικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη 1983.

Μετὰ τὸν ἀνωτέρω τίτλον εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ἡ ξεχωριστὴ καθ' ὅλα Διατριβὴ «ἐπὶ διδακτορία» τοῦ φίλου καὶ ἀδελφοῦ Μητροπολίτη Πέργης Εὐαγγέλου Γαλάνη.

Τὸ Φανάρι καὶ ἡ ὁμογένειά του αἰσθάνονται περήφανα γιὰ τὴν φιλότιμη αὐτὴ ἐπιστημονικὴ ἐργασία τοῦ γνωστοῦ καὶ ἀπὸ ἄλλα ἔργα του λόγιου Ἀρχιερέα, ποῦ ἦρθε, μετὰ τὴν πρωτότυπη αὐτὴ ἐργασία του, νὰ θγάλε: ἀπὸ τῆς «λήθη καὶ τῆς νεκρότητος» (σ. 20) καὶ νὰ δώσῃ: «ἀνάστα» σὲ μιὰ «πάλα: ποτὲ διαλάμψασα» Ἐπαρχία τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Θρόνου, ποῦ σήμερον εἶναι: ἕνα ἀπὸ τὰ μαργαριτάρια τοῦ τουριστικοῦ θησαυροῦ τῆς Μεσόγειας στὸ χωρὸς τῆς Τουρκίας (Perge).

Οἱ γραμμὲς ποῦ ἀκολουθοῦν δὲν θὰ κάνουν διδασκαλία. Προέρχονται ἀπὸ τὸ χέρι: ἐνὸς «ὀμόρου» Ἀρχιερέα τῆς περιοχῆς, ποῦ καὶ αὐτοῦ ἡ ἐπαρχία, τὰ Μῦρα τῆς Λυκίας, πέρασε εἰς τὴν ἴδια κατηγορίαν, λίγο μπρὸς λίγο πρὸς ὕστερα, καὶ ποῦ εἶχε, σ' ἀρκετὰς φάσεις, κοινὰ προβλήματα, κοινὴ ἱστορία καὶ στὸ τέλος κοινὴ τὴ μοίρα.

Παρουσιάζοντας τὸ βιβλίον αὐτὸ, 204 πυκνογραμμῆνες σελίδες, μετὰ πρόσθετες σελίδες γιὰ πηγὰς καὶ βιβλιογραφία, γιὰ χάρτες καὶ εἰκόνες καὶ γιὰ πίνακες ὀνομάτων καὶ πραγμάτων, θὰ δώσουμε μιὰ γεύση στὸν ἀναγνώστη, ὁ ὁποῖος πρέπει: νὰ θρεῖ καὶ νὰ διαβάσῃ τὸ βιβλίον γιὰ νὰ τὸ χαρῆ σ' ὅλο του τὸ βάθος καὶ τὸ πλάτος. Ἐπισημαίνοντας παλιὰ καὶ νέα ἱστορία, περιόδους, γεγονότα καὶ πρόσωπα, ἀπλῶς θὰ κάνουμε μερικὰς δικὰς μας παρατηρήσεις, ποῦ κατὰ βάθος θὰ εἶναι: σημεῖα συμφωνίας καὶ οἰκοδομῆς σ' ὅσα λέγει ὁ συγγραφέας.

Διαβάζοντας τὸ βιβλίον, καὶ μάλιστα στὸ γνωστὸ συνδυασμένο ὕψος τοῦ συγγραφέα σ' ἐπιστημονικότητα καὶ λογοτεχνικὴν γλαφυρότητα, διερωτᾶται κανεὶς: τί ἀποκομίζῃ: ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ μιὰ τέτοια ἱστορία; Ἀπαντητικὰ θάλεγα: Ἀπὸ τῆς μιᾶς, τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι: ἕνα «ἔ ρ χ ο υ κ α ἰ ἱ δ ε». Καὶ ἀπὸ τῆς ἄλλης μιᾶς κραυγὴ ἐπιτυχημένης ἐρευνας, ποῦ κατώρθωσε νὰ κάμῃ: «ε ὕ λ α λ α τ ἄ ἄ λ α α». Καὶ μόνο γι' αὐτὸ ἀξίζει: ἕνα «εὐχαριστῶ» στὸν Ἱεράρχην συγγραφέαν τοῦ Θρόνου, ἕνα «εὐχαριστῶ» ποῦ μετουσιώθηκε, ἄλλω-

τε, στον τιμημένο τίτλο του διδάκτορα της Θεολογίας στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης.

Το πρώτο μέρος του διδίου, σε δύο κεφάλαια, αναφέρεται στους δύο βασικούς χώρους του θέματος, στην Πιμφουλία γενικά και στην Πέργη ειδικότερα (σσ. 19-68). Τις ιστορικές περιόδους, που περνάει από την προϊστορία ως τη Μεγαλοαλεξανδρινή και από τη Ρωμαϊκή ως τη Βυζαντινή και την 'Οθωμανική διαδέχεται μία αλληλουχία θεματολογίας, κυρίως για την Πέργη, που περιγράφεται ανάγλυφα σαν ζωντανή πόλη της εποχής, με την τοπογραφία, τα μνημεία, τη γλώσσα, τα νομίσματα, τη δημόσια ζωή και τα λατρευτικά της έθιμα. (Επισημαίνουμε τα πολύ ενδιαφέροντα πράγματα, που λέγονται, για τη γλώσσα και τη διάλεκτο της περιοχής (σσ. 59-60) και για τα νομίσματά της, για τα οποία δίνεται, πράγματι, μία πλατεία διδιογραφία). Σωστή και ακριβολόγος ή περιγραφή αυτή του ευρύτερου χώρου της Πέργης.

Το δεύτερο μέρος του διδίου αναφέρεται στο Χριστιανισμό στην Πέργη. Φιλότιμα ο συγγραφέας δουλεύει το θέμα της 'Αποστολικότητας της εκεί 'Εκκλησίας. 'Οπως είναι γνωστό, ένας από τους πρώτους μικρασιατικούς σταθμούς του 'Αποστόλου Παύλου, στην πρώτη αποστολική Του περιοδεία, ήταν η Πέργη. Σωστοί δλοι οι καινοδισθημικοί συλλογισμοί του γύρω από τον Παύλο, τον Βαρνάβα και τον Μάρκο. 'Αλλά και λίγο υπερβολικά και άσχετα τα όσα λέγονται για τη «λιποψυχία» και «έγκατάλειψη» του Μάρκου. Πάντως κάθε επίσκοπος αποστολικής επισκοπής —κι απ' αυτούς είναι και ο υποφαινόμενος— χαιρέται ιδιαίτερα γι' αυτό που λέγει ο συγγραφέας, ότι η επώνυμη αναφορά της επαρχίας του στην Καινή Διαθήκη αποτελεί «ιδιαιτερο πρόνομο θεϊκής εδλόγιας».

Οι αιώνες Δ' - ΣΤ', οι αιώνες Ζ' - Θ', οι παράγραφοι για το Σύλλαιο, την 'Αττάλεια και το Πυργί (ον) στην ιστορία της 'Εκκλησίας Πέργης και οι δύο περίοδοι, ή 'Υστεροβυζαντινή και ή της Τουρκοκρατίας (σσ. 92-114) είναι από τα κεφάλαια τα πιο έμπεριστατωμένα και τεκμηριωμένα. Και να σκεφθεί κανείς ότι είναι περίοδοι πιο πλούσιες σε περιπέτειες και πιο φτωχές σε ιστορία και σε ιστορικές μαρτυρίες.

Η όργανωση της 'Εκκλησίας της Πέργης (σσ. 125-144) σαν Μητρόπολη και σαν 'Επισκοπές είναι, μπορούμε να πούμε, από τα πιο άρτια τμήματα του όλου διδίου. Το ίδιο θα πούμε και για τους επισκοπικούς καταλόγους της Μητρόπολης και των 'Επισκοπών της. Τη στιγμή αυτή οι επισκοπικοί αυτοί κατάλογοι είναι οι πιο πλήρεις και γι' αυτό ο συγγραφέας είναι άξιος συγγραφετών. Μία παρατήρηση θα ήταν δυνατό να γίνει για το «κενό» των έξακασίων χρόνων που υπάρχει από το 1400 (τελευταίος Μητροπολίτης Πέργης Θεοφύλακτος, 1397-1400) ως το 1970, που εκλέγεται ο συγγραφέας. Το χάσμα αυτό μάς φαίνεται πολύ μεγάλο και άδικαιολόγητο. Σαν τίτλος «πάλα: ποτέ διαλαμψάσης, ή Πέργη θα πρέπει να χρησιμοποιήθηκε. Και θα πρέπει να γίνει έρευνα στους Κώδικες, στα 'Εγγραφα, στα Acta και Decreta, κι ακόμη έρευνα παλαιογραφική στις υπάρ-

χουσες υπογραφές και θα βρεθεί πιθανόν αρκετό συμπληρωματικό υλικό. Πάντως στο 1970 δέν έγινε «αναύσταση» της επαρχίας Πέργης, αλλά χρήση της «προσηγορίας της πάλα: ποτέ διαλαμψάσης Μητροπόλεως Πέργης» (όπως λέγει το σχετικό υπόμνημα της εκλογής σ. 196 του διδίου), διότι αναύσταση γίνεται όταν υπάρχει ποιμνιο ή τουλάχιστο καινούργιο ποιμνιο.

'Ανεξάρτητα από τις λίγες αυτές οικοδομητικές παρατηρήσεις το έργο παρουσιάζει άρτιότητα σ' όλους τους τομείς του. 99 'Επίσκοποι που έντοπιζονται: σ' ένα ευρύ αριθμό επισκοπών της Πέργης (σσ. 174-188) είναι σπουδαίος άμνητός. 'Ανάλογα είναι και τα πλούσια δεδομένα γύρω από τους μάρτυρες της Πέργης, γύρω από τα βυζαντινά μνημεία της περιοχής κλπ.

Σαν Μητροπολίτης Μύρων εύχαριστώ το συγγραφέα για όσα λέγει για τις σχέσεις της Μητρόπολης Πέργης προς τη Μητρόπολη Μύρων, στις μικρές ή μεγάλες περιπέτειες που δοκίμαζε από κοινού ή όλη περιοχή και που οι δύο ένδιαφερόμενοι επίσκοποι ήξεραν να μένουν παραδοσιακά πιστοί στο Θρόνο, στην πολιτική τους και στις αντιδικίες τους, με κανονική πάντοτε αναφορά τους προς την 'Ενδημούσα Σύνοδο της Πρωτεύουσας και με πνεύμα υπακοής στα κελεύσματα της Μητέρας 'Εκκλησίας.

Τελειώνω συγχαίροντας τον αδελφό συγγραφέα και εύχαριστώντας τον για το ακατόρθωτο που κατόρθωσε, να κάμει δηλαδή —το ξαναλέω— «ε ύ λ α λ α τ ά ά λ α λ α».

† 'Ο Μύρων ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

'Ιερά Μητρόπολις 'Αργολίδος

'Εχοντες ύπ' όψει τας διατάξεις του άρθρου 38 παρ. 2 του Ν. 590)1977 «περι Καταστατικού Χάρτου της 'Εκκλησίας της 'Ελλάδος» και των άρθρων 33-37 του ύπ' άρ. 2)1969 Κανονισμού της 'Ιεράς Συνόδου «περι 'Ι. Ναών, 'Ενοριών και 'Εφημεριών», προκειμένου να πληρώσωμεν τας κενάς όργανιακές θέσεις τακτικών εφημεριών 'Ι. Ναών, 1) Κοιμ. Θεοτόκου 'Αλέας, 2) 'Αγίας Αικατερίνης Προούμνης, 3) Κοιμ. Θεοτόκου Σκοτεινής, 4) Τιμ. Προδρόμου Φρουσιούνας και 5) Κοιμ. Θεοτόκου Χώνικα, καλούμεν τους βουλομένους και έχοντας τα κανονικά και νόμιμα προσόντα, όπως έντός μηνός από της δημοσιεύσεως της παρουσίας έν τώ περιοδικώ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», υποβάλωσι τα άπαιτούμενα δικαιολογητικά δια την κατάληψιν των άνωτέρω κενών θέσεων.

'Εν Ναυπλίου τη 19η 'Ιουνίου 1984,

† 'Ο 'Αργολίδος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

'Ιερά Μητρόπολις Μεσογαίας και Λαυρεωτικής

'Εχοντες ύπ' όψει τας διατάξεις του άρθρου 53 του ύπ' άρ. 2)1969 Κανονισμού της 'Ιεράς Συνόδου της 'Εκκλησίας της 'Ελλάδος, «Περί 'Ιερών Ναών, 'Ενοριών και 'Εφημεριών», καλούμεν τους βουλομένους και έχοντας τα

κανονικά και νόμιμα προσόντα, όπως έντος μηνός από της δημοσιεύσεως της παρούσης εις τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» υποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα δικαιολογητικά, μετὰ σχετικῆς αἰτήσεως, πρὸς κατάληψιν τῆς κενῆς Διακονικῆς θέσεως τοῦ 'Ιεροῦ Ναοῦ 'Αγίου 'Ιωάννου Μαρτινοπούλου - 'Αττικῆς.

Σπάτα τῆ 19ῃ 'Ιουνίου 1984,

† 'Ο Μεσογαίας καὶ Λαυρεατικῆς ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΣ

'Ιερά Μητρόπολις 'Ιωαννίνων

ΚΛΗΣΙΣ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ

Π ρ ὀ ς

Τὸν 'Ιερέα Πάτρον Γεωργ. Μπούσην
τέως 'Εφημέριον 'Ι. Ν. Κοιμήσεως Θεοτόκου Νεγρᾶδων
(ἀγνώστου διαμονῆς)

'Ενεργούντες ἑνορχιον τακτικὴν ἀνάκρισιν εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 453)28.5.84 ἐντολῆς τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου 'Ιωαννίνων κ. Θεοκλήτου, καλοῦμέν σε, ὅπως ἐμφανισθῆς ἐνώπιον ἡμῶν τὴν 16ην 'Ιουλίου 1984, ἡμέραν Δευτέραν καὶ ὥραν 10ην π.μ. ἐν τῷ Γραφείῳ τοῦ Μητροπολιτικοῦ 'Ιεροῦ Ναοῦ 'Αγίου 'Αθανασίου ἐν 'Ιωαννίνοις καὶ ἀπολογηθῆς, δι' ἃς αἰτίας κατηγορεῖσαι.

'Εν 'Ιωαννίνοις τῆ 13ῃ 'Ιουνίου 1984

'Ο 'Ανακριτῆς

'Ο Γραμματεὺς

Πρωτ. Ξενοφῶν Στεργίου

'Ιερὸς Θεοχάρης Μπούκας

ΡΙΖΑΡΕΙΟΣ' ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΜΑΘΗΤΩΝ

'Η Ριζάρειος 'Εκκλησιαστικὴ Σχολὴ προκηρᾶσσει διαγωνισμό εἰσαγωγῆς κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1984 - 1985 στὴν πρώτη τάξη τοῦ τετραταξίου 'Εκκλησιαστικοῦ Λυκείου, 35 ἐσωτερικῶν μαθητῶν, ὡς ὑποτρόφων τῆς Ριζαρείου περιουσίας.

'Ο διαγωνισμὸς θὰ διενεργηθῆι στὴ Σχολὴ τὸ δεῦτερο δεκαήμερο τοῦ Σεπτεμβρίου.

Δὲ γίνονται δεκτοὶ ὅσοι ἔχουν ἡλικία ἄνω τῶν 20 ἐτῶν.

Δεκτοὶ γίνονται: α) οἱ κάτοχοι ἐνδεικτικοῦ προαγωγῆς Γ' τάξεως Μέσης ἑπταταξίου 'Ιερατικῆς Σχολῆς, β) οἱ πτυχιούχοι Μέσου 'Εκκλησ. Φροντιστηρίου τριετοῦς φοιτήσεως, γ) οἱ κάτοχοι πτυχίου τῆς τέως Μέσης Νυκτερινῆς 'Ιερατικῆς Σχολῆς 'Αθηνῶν, δ) οἱ κάτοχοι 'Απολυτηρίου 'Εκκλ. Γυμνασίου καὶ ε) οἱ κάτοχοι ἐνδεικτικοῦ Γ' τάξεως τέως ἑξαταξίου Γυμνασίου ἢ 'Απολυτηρίου τριταξίου Γυμνασίου.

Οἱ αἰτήσεις μὲ τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά πρέπει νὰ ὑποβληθῶσιν μέχρι τῆς 31ης Αὐγούστου 1984.

'Η Σχολὴ παρέχει δωρεάν εἰς τοὺς ὑποτρόφους ἐκπαίδευση, τροφή, οἰκισθ, ἐνδυμασία, ὑπόδηση κ.λπ.

Πληροφορίες παρέχονται κάθε ἐργάσιμη μέρα στὰ Γραφεῖα Διοικήσεως τῆς Σχολῆς, Βασ. Σοφίας 24 'Αθήναι, τηλ. 72.42.063 καὶ 72.12.194.

Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο

« Ε Κ Κ Λ Η Σ Ι Α »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΑΛΛΑΔΟΣ

'Εκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† 'Ο Σισανίου καὶ Σιατίστης ΑΝΤΩΝΙΟΣ

† 'Ο Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ

Δ Ι Ε Υ Θ Υ Ν Τ Η Σ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν

Σ Υ Ν Δ Ρ Ο Μ Α Ι

A) 'Εσωτερικοῦ : Δραχμαὶ 300 ἐτησίως.

B) 'Εξωτερικοῦ : Δολλάρια 20 ἐτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»

δρχ. 15.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν, 'Η φιλοσοφία τῆς Θρησκείας τοῦ Κάρλ Μάρξ.

Χρυσστόμου (Γερασίου) Ζαφείρη, Μητροπολίτου Περιστερίου, 'Η Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης (ἀναμνήσεις — βιώματα — δράματισμοί).

Μητροπ. Σηλυβρίας Αἰμιλιανοῦ, 'Η Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

'Επισκόπου 'Ανδρούσης 'Αναστασίου, Γενικοῦ Δ/νοῦ 'Απ. Διακονίας, α' 'Ἴνα μὴ μωμηθῆ ἡ διακονία» ('Εκθεσεις πεπραγμένων).

Γεωργίου Ν. Λαϊμόπουλου, 'Η ΣΤ' Γενικὴ Συνέλευση τοῦ Π. Σ. Ε. ('Εντυπώσεις καὶ σκέψεις).

Σπύρου Γ. Τσιτσιγκου, 'Η φαινομενολογία τῶν νεκρωσίμων 'Ακολουθιῶν (μὲ βάση τὶς πηγές).

Παρατηρήσεις καὶ Σχόλια.

'Εκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Βιβλιοκρισία.

Παράρτημα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ 'Αθῆναι, 'Ιασιῶ 1 — Τηλ. 721.0734

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: 'Ιωάννης Μιχαήλ. 'Αναστασάκη 8, Ζωγράφου. Τηλ. 7787.078.